

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • JÚL • ČERVENEC • LIPIEC 1993 • Č. 7/422 / CENA 3 000 ZŁ

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK
SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel. 34-11-27

ORGAN TOWARZYSTWA
SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE
(KULTÚRNO-SOCIÁLNEJ
SPOLOČNOSTI ČECHOV A
SLOVÁKOV V POĽSKU)
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSKCIS

Sponsor

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespół

Vlasta Juchniewiczová, Beata Klimkiewicz,
Eugen Mišinec, Jozef Pivovarčík,

Społeczne kolegium doradcze

Augustín Andrašák, Žofia Bogačková,
Jozef Čongva, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Zenon Jersák,
Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład i łamanie

Barbara Moskal & Ewa Chrząstek

Druk

Drukarnia TSKCIS
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę
przyjmuje Zarząd Główny TSKCIS
w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty:

jeden numer - 3000 zł, kwartalnie - 9000 zł,
rocznie - 36000 zł.

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstu

Numer oddano do składu

3.6.1993 r. (95%) oraz 16.6.1993 (5%)
PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

V ČÍSLE

Krajania o Živote	2
Ojurgovskej Popoluške	3
Sv. Cyril a Metod	4
Výpisky zdějincírkví	5
Kultúra v pazúroch tlažkých časov	6
Slovesná jar v Martine	7
Stretnutie krajanských tvorcov	8
Slovanský poklad	9
Lekcia tolerancie	10
Hovorilio nás	11
Tradičné jedlá na Spiši a Orave	12
Slovník Života	13
Z české literatury	14-15
Unašich včelárov	16-17
Románna pokračovanie	18-19
Čitatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31

PARLAMENTNÉ VOLBY 19. SEPTEMBRA 1993

Posledné týždne sú v našom politickom živote veľmi rušné. Po vlnie štrajkov došlo v Poľsku k vládnej kríze. Na návrh poslaneckého klubu zastupujúceho odborovú ústredňu Solidarita, Sejm PR po búrlivej diskusii 28. mája t.r. väčšinou jedného hlasu vyslovil nedôveru vláde premiérky Hanny Suchokej, ktorá v súvislosti s tým predložila prezidentovi Lechovi Wałęsovi písomnú rezignáciu.

V tejto situácii a v rámci možností daných ústavou prezident PR demisiu nepríjal a rozhodol sa rozpuštiť parlament. V televíznom prejave, zdôvodňujúcim toto rozhodnutie, Lech Wałęsa zdôraznil, že Sejm nesplnil očakávania. Bol roztŕštený (28 frakcií) a zvážila v ňom politika, momentálne a partikulárna, často naplnená hrou pre

samu hru. Ohrozilo to realizáciu vznikajúceho programu reform, ochromilo výkonnú moc v štáte a súčasne obmedzovalo aj možnosti prezidenta. Vláda mala spútané ruky v tak významnom období demokratických zmien a zložitej transformácie zriaadenia, kedy zodpovednosť má dvojnásobnú váhu. Avšak dielo reform - zdôraznil prezident nemôže byť zastavené na polceste. Treba v ňom dôsledne pokračovať, čo musí urobiť nový parlament. Šance na jeho realizáciu sú. Na poľskej politickej scéne vzniká totiž reformátorský tábor, ktorý bude mať v prezidentovi nielen spojenca, ale aj vykonávateľa.

V súvislosti s odmiestnutím demisie, vláda premiérky Hanny Suchokej bude spravovať krajinu do nových parlamentných volieb, ktorých dátum

prezident Lech Wałęsa, po konzultáciach so Štátnej volebnou komisiou, stanovil na nedeľu 19. septembra 1993.

Naša Spoločnosť, tak ako pred dvomi rokmi, ocila sa pred rozhodnutím, či využije možnosť zúčastiť sa volieb s vlastnými kandidačnými listinami. Keďže nový volebný poriadok, ktorý Lech Wałęsa podpísal krátko po rozpustení parlamentu, nám sice samostatný štart vo voľbách umožňuje, ale nezaručuje miesto v parlamente, bude treba zároveň rozhodnúť, či nebude účelné pristúpiť do volieb opäť v koalícii s inými menšinami, prípadne s politickými stranami, čo by mohlo podstatne zvýšiť šance zvolenia našich kandidátov do Sejmu. Máme už určité skúsenosti z predošlých volieb, vieme tiež, čo bolo príčinou vtedajšieho neúspechu a čomu sa treba vyhnúť. O týchto rozhodnutiach a ďalších otázkach spojených s voľbami napíšeme v budúcom čísle Života.

J.S.

PRÍKLAD DISKRIMINÁCIE

V minulých týždňoch verejnú mienku našej národnostnej menšiny na Spiši a Orave pobúril neprijemný incident, vyvolaný listom Hlavného výboru Spoločnosti priateľov Oravy, adresovaným vojnovi gminy a gminnej rade v Jablonke, v ktorom autorizovali súrne prepustenie z funkcie riaditeľa Gminného kultúrneho strediska krajanu Eugena Mišince, predsedu ústredného výboru našej Spoločnosti, že je Slovákom. Keďže celý prípad si vyžaduje vysvetlenie, uvádzame list v celku:

Kraków, 16.II.1993r.

Wójt Gminy Jabłonka
Rada Gminy Jabłonka

Zarząd Główny Towarzystwa Przyjaciół Orawy zwraca się do Wójta Gminy Jabłonka o pełne odwołanie z zajmowanego stanowiska dyrektora Gminnego Ośrodka Kultury p. Eugeniusza Misińca. Wniosek nasz motywujemy faktem, że p. Misiniel równolegle zajmuje stanowisko prezesa Towarzystwa Kulturalnego Czechów i Słowaków, organizacji współfinansowanej przez instytucje i władze obcego państwa. Na tym stanowisku p. Misiniel w wybitnie stronniczy sposób realizował cele swojej organizacji t.j. słowacką propagandę narodową. W ostatnim czasie podpisały akt oskarżenia TSKCz i S przeciwko zasłużonemu działaczowi Polskiej Orawy p. Stanisławowi Walachowi, choć przeprowadzony proces w instancji zakończył się drugoczą kompromitacją oskarżycieli i uniewinnieniem oskarżonego.

Stwierdzamy, że reprezentant organizacji innego narodu nie powinien pełnić funkcji kierowniczej w samorządzie czy administracji jednostki terytorialnej zamieszkanej przez rdzenną ludność polską. W takiej sytuacji wymogiem sprawiedliwości jest pełnienie stanowiska GOK-u i innych równorzędnych stanowisk w Urzędzie Gminy przez osobę

reprezentującą gospodarza tej ziemi t.j. naród polski.

Niniejszy wniosek w żaden sposób nie umniejsza naszego respektu dla praw obywatelskich i cywilnych p. Misińca, należnych mu tak samo jak innym obywatelom RP.

Prezes ks. Władysław Pilarczyk
Wiceprezesa prof. Stefan Łaciak, dr hab.
Tadeusz Trajdos
Sekretarz mgr inż. Jan Łaciak
czł. ZG red. Leon Rydel

Samozrejme, list ako taký by nás ani veľmi neprekvapil, veď nevraživý postoj Spoločnosti priateľov Oravy k slovenskej národnostnej menšine je všeobecne známy. Vyvolal však následky, ktoré naštربili autoritu a dobré meno predsedu našej Spoločnosti. Totiž vojtvodopovedi na list dal na súredu gminnej rady verejne odhlasovať spôsobilosť Slováka ľ. Mišince na funkciu riaditeľa, ktorá aj keď vyznalo minimálne v jeho prospech, spochybnilo jeho dôveryhodnosť. Tým sa na pracovisku krajanu Mišince vytvorili prehľa tak neprijemné vzťahy, že bol prinuténý sám podať žiadosť o prepustenie z práce.

Je to precedentný prípad, že by predsedu ústredného výboru menšinovej organizácie bol za svoju národnosť prinuténý vziať sa verejnej funkcie a stratit prácu. Všetci dnes odsudzujú - a oprávnenie - obdobie totality, ale k podobnému prípadu diskriminácie činiteľov našej národnostnej menšiny nedošlo ani v ďasoch komunistického režimu.

Aj keď autori listu v poslednom odstavci podotýkajú, že respektujú občianske a civilné práva kr. Mišince, obsah listu a jeho následky tomu zjavne protirečia, sú očividným dôkazom nerešpektovania týchto práv. Ústava PR jednoznačne hovorí, že všetci občania Poľska bez ohľadu na národnosť, rasu či vierovery majú rovnaké práva, teda aj plniť verejné funkcie. Zdôrazňujú to i mnohé medzinárodné dokumenty, ktoré podpísalo Poľsko, v tom Všeobecná deklarácia ľudských práv schválená v OSN, ktorcej článok 21, odst. 1 znie:

Každý má právo, aby sa zúčastňoval na vláde svojej krajiny priamo alebo prostredníctvom slobodne volených zástupcov. V odst. 2 sa o tom priamo hovorí: Každý má právo vstúpiť za rovnakých podmienok do verejných služieb svojej krajiny.

Poznamenajme, že uvedený list obsahuje celý rad lží. Cudzí štát (mysl. Slovensko), aj keď nás podporuje, nikdy nesfinancoval našu Spoločnosť. To patrí k povinnostiam poľského štátu. Hospodárom oravskej zeme nie je len poľský národ, - ako píšu autori listu, - ale aj Slováci, ktorí tam žijú od nepamäti, preto ich predstaviteľ má plné právo zastávať verejnú funkciu. Nie je tiež pravdu, že proces proti p. S. Walachovi sa skončil drívou kompromitáciou KSSCaS. Keďže si vyžaduje podrobnejšie vysvetlenie, vrátime sa k nemu v jednom z nasledujúcich čísel.

Krajan Eugen Mišinec bol riaditeľom Gminného kultúrneho strediska v Jablonke od roku 1985 a získal si za svoju iniciatívu na tomto pôsobisku všeobecnú úctu a uznanie Oravčanov. Jeho diskriminovanie je trestuhodné a bude si vyžadovať intervenciu štátnych orgánov.

J.S.

DAR SRDCA

Uverejňujeme dnes mená prvých darcov, ktorí sa rozhodli finančne pomôcť našej Spoločnosti. Zároveň začíname akciu DAR SRDCA, otvorenú pre všetkých ľudí dobrej vôle, ktorým je naše krajanské hnutie blízke a chceli by ho podporiť či už peňažnou sumou alebo inou formou. Ako prví prispeli: Ewa Czaplińska z Krakova - 40.000 zł, Irena Kriškovič-Batková - 20.000 zł, Emil Zaitz z Krakova - 20.000 zł a Jozef Šoltés z Mnichova - 10 DM (mariek). Ďakujeme.

Prispievať možno na adresu: Zarząd Główny TSKCz, ul. św. Filipa 7/4, Konto: BDK w Lublinie, II/O Kraków, nr 333401-2017-132.

KRAJANIA O ŽIVOTE

V júni tohto roku uplynulo rovných 35 rokov, keď začal vychádzať náš mesačník Život, časopis pre Slovákov a Čechov žijúcich v Poľsku, vydávaný v ich materinských jazykoch. Pri príležitosti tohto jubilea sme sa obrátili na niektorých krajana, aby nám povedali, čo si o Živote a práci redakcie myslia, ako hodnotia časopis za uplynulé obdobie, čo sa im vňom páči a čo nie, čo od neho očakávajú, prípadne aby vyjadrili návrhy, čo by vňom radi videli v budúcnosti. Dnes uvádzame prvé výpovede.

JOZEF KRIŠÍK z Vyšných Lapšov

- To, že máme svoj časopis Život, je veľmi dobre. Príchadza ku krajanským rodinám so živým slovenským slovom. Napomáha udržať slovenské národné povedomie. Život si vždy prečítam celý a samozrejme spolu s inými krajanmi a čitateľmi tešíme sa na každé nové číslo. Mňa najviac zaujímajú články venované krajanskej problematike, ale rád si prečítam aj iné, napríklad týkajúce sa dejín slovenského národa. To, čo som očakával, sa splnilo, zmenil sa formát časopisu, ba naviac máme už i farebnú obálku. Čo by som si osobne želal pri tom krásnom jubileu je to, aby redaktori Života ešte častejšie navštěvovali naše spišské dediny, v tom aj Vyšné Lapše, aby náš kontakt s časopisom sa stal ešte užší, živší a konkrétnejší.

V jubilejnom roku želám všetkým redaktorom Života a dopisovateľom veľa úspechov v práci, životnej pohode a hlavne, aby pribúdalo čoraz viac nových čitateľov a predplatiteľov časopisu.

JÚLIA ŠČUREKOVÁ z Novej Belej

Život čítam pravidelné, ešte sa mi nestalo, aby som neprečítala, či aspoň neprezrela nejaké číslo. Páči sa mi jeho všestrannosť. Pozorný čitateľ si vňom vždy nájde niečo pre seba. Myslím si, že krajanské čitateľky najviac zaujíma móda, záhradkárstvo a kuchyňa. Uvítaťa by som viac príspievkov venovaných tejto problematike. Nebolo by od veci usporiadat pri príležitosti vášho jubilea súťaž napr. na najoriginálnejšie spišské či oravské jedlo. Určite by to bolo zaujímavé a poučné, či mladé krajanky vedia aspoň niečo o kuchyni našich predkov.

Dôstojnému jubilantom želám všetko najlepšie a, samozrejme, ešte väčšiu obľubu u čitateľov.

FRANTIŠEK ŠČUREK z Novej Belej

Život v Novej Belej sa teší veľkej popularite. Nepoznám krajana u nás, ktorý by ho nečítal. Mnohí ho predplácajú aj príbuzným do cudziny. Celkovo sa mi časopis páči. Ale keby som mohol vyjadriť svoj názor týkajúci sa publikácií, rád by som vňom videl viacier miesta venovaného spišskej muzike. Dobre by bolo uverejňovať znotavené staré spišské ľudové pesničky a popevky. Pridieť na svadbu do našej obce a uvidíte, aké sú tieto pesničky krásne. Žiaľ, mnoho z nich dnešná mladá generácia už nepozná, lepšie sa jej vraj počúva krikľavé skladby v angličtine. Keďže sám som hudobníkom, nie veľmi sa mi to páči.

Myslím si, že by nebolo od veci vydat v budúcnosti aj zbierku našich starých pesničiek. Určite by napomohla zachovať našu tradíciu a identitu, pomohlo by to udržať naše dychovky.

DOMINIK SURMA z Krempáč

Musel by som viac porozmýšľať. Ešte ako redaktor časopisu Život pamäťam sa na rok 1983, kedy celá redakcia pracovala nad zmenou časopisu. Zmenili sme súčasť jeho formát a grafickú úpravu, no nepodarilo sa nám celkom zmeniť jeho formu. Myslím, že by mal obsahovať viac informácií zo Spiša a Oravy. V Živote chýba napríklad miesto pre dorastajúcu krajanskú mládež, zato veľmi dobrá je dvojstránka pre školskú mládež. Chýbajú tiež, aspoň tak sa mi zdá, praktické informácie. Napríklad obyvatelia koncom apríla vyplňali daňové priznania (PIT-y) a mnohí nevedeli ako to urobiť. Život by v tomto prípade mohol pomôcť praktickou radou.

Tak akosi vyšlo, že práve teraz, v jubilejnom roku časopisu, redakcia po 35-ročnej pôsobnosti vo Varšave prechádza do Krakova. Myslím, že táto zmena prospeje užšiemu kontaktu krajanov s redakciou a uľahčí jej prácu.

ANNA MAČIČÁKOVÁ z Jurgowa

Pre mňa je dosť ďalško hodnotiť Život. Vedľa ostatneho v našej obci kolportujem. A musím priznať, že je to dosť namáhavé. Dnešní čitatelia, teda aj odberatelia Života, sú voči každému časopisu nároční, majú svoje požiadavky. Môžem však povedať, že s veľkým nadšením prijali zlepšenie kvality tlače a nový formát časopisu vytlačeného už v našej krajanskej tlačiarne. Mnohí tomu ani nechceli veriť.

JÁN ŠVIENTEK z Pekelnika

Život odoberám od samého začiatku, som mu verný už 35 rokov. Veľa som sa z neho dozvedel a naučil. Napomáha našej menšine udržať si národné povedomie. Asi je tomu adekvátny aj názov časopisu Život, venovaného predsa Slovákom a Čechom v Poľsku a ich každodennému Životu. Aprílové číslo potešílo Pekelníčanov. Keďsom ho roznašal, ani nechceli veriť, že Život tak opäknec. Dodatočne som získal ďalších dvoch predplatiteľov.

K tridsiatemu piatemu výročiu želám nášmu jubilantom ešte väčšiu obľubu u čitateľov a redakciu veľa úspechov v práci.

EMIL ZAITZ z Krakova

- Pochádzam z Dolnej Zubrice, ale v súčasnosti žijem v Krakove. Keďže s rodičmi a rodinou nie som v neustálom styku, rád otváram stránky nášho časopisu, aby som sa dozvedel, čo je doma nového. Zaujímajú ma problémy, ktoré naši rodáci prežívajú na Orave, pretože v 60. rokoch som na vlastnej koži skúsil, čo je to byť Slovákom a ako si treba brániť svoje. Spomínam si na časy môjho štúdia na jablonskom lúčku, keď museli z neho odísť všetci učitelia zo Slovenska. A na dôvažok sa zrušili slovenské základné školy.

Prial by som si však, aby sa aktuálnym problémom na Orave a Spiši venovalo v časopise viac priestoru. Aby Život viac súvisel so Životom. Okrem toho by som si rád prečítať zaujímavosti zo starých i novších dejín Slovenska. Chcel by som viac vedieť o svojich rodácoch zo slovenskej strany Oravy a Spiša, prípadne o celých rodinách, ktoré sa vystahovali za prácou z môjho rodného kraja ešte pred II. svetovou vojnou.

Keďže slovenské obce sa nachádzajú v pohraničnom pásme, myslím si, že by bolo dobre podávať viac informácií o pohraničnom styku, ale tak, aby sa k slovu dostala poľská aj slovenská strana.

A ešte niečo. Temer všetci naši krajania sú katolíckeho vyznania. Ale takto ladené články sa v Živote začali ukazovať až v 90. rokoch. Bolo by dobre, keby ich bolo viac.

Som rád, že sa o zložitejších veciach, súvisiacich so Životom, napr. daniach, píše po poľsky. Je to potrebné v kontakte s úradmi.

A čo želat Životu k jeho 35. výročiu? Abi bolo tak, ako za mojej mladosti. Keď poštár doručil Život, všetky povinnosti, aj tie najdôležitejšie, sme odložili nabok a začalo sa listovanie.

EVA CZAPLIŃSKA z Krakova

Pravidelne čítam Život, ktorý sa mi veľmi páči a nič by som k nemu nepridal a nič neubránila. Rada by som si prečítať o Slovácoch žijúcich za oceánom, pretože by ma zaujímal ich názor na vývoj situácie na Slovensku a v Poľsku.

Pochádzam z Vlašiek pri Liptovskom Mikuláši, a preto by som si želala aj nejaké správy zo Slovenska, poviedzme vo forme krátkych informácií. Popri rubrike "móda" by sa mohla ukazovať aj rubrika "ručné práce". Slovenské výšivky sú veľmi krásne a veľa žien sa predsa venuje vyšívaniu. Moje najobľúbenejšie sú však romány na pokračovanie, ktoré vychádzajú v Živote.

Časopis sa ku mne prvýkrát dostal veľmi zaujímavou cestou - poslala mi ho sesternica z Bratislav. Tako to bolo niekoľko rokov, až kým som neprišla na jedno zo stretnutí krajanov v Krakove. A teraz zasa ja posielam Život svojej rodine do Vlašiek. Všetci ho veľmi radi čítajú.

SV. CYRIL A METOD - SPOLUPATRÓNI EURÓPY

(K ich sviatku 5. júla)

Kultúrne národy si cenia vzácných mužov svojich dejín. Osobitnú úctu preukazujú svätcom, ktorých účinkovanie položilo základy kresťanstva a formovanie príslušného národa. Poliaci si zvlášť uctievajú sv. Stanislava, Česi sv. Václava, Maďari sv. Štefana. Sv. Vojtech sa teší z úcty Čechov (pochádzal z ich rodu, bol druhým pražským biskupom), Maďarov (pokrstil alebo len birmoval ich kráľa sv. Stefana), Poliakov (hlásal im kresťanstvo za Boleslava Chrabrého) a majú ho v úcte aj Slováci (je patrónom Spolku sv. Vojtecha).

Slovenský národ preukazuje osobitnú úctu sv. Cyrilovi a Metodovi. Prečo? Oni nepochádzali z ich rodu. Boli Gréci. Narodili sa v meste Solun - Thessalonica (Metod v r. 815, Konštantín-Cyril v r. 827). Ich otec Lev bol zástupcom krajového vojvodu. Matka sa volala Mária. Mali sedem detí. Ich dvom synom sa dostalo najlepšieho vzdelania na cisárskych školách. Mali otvorenú cestu k najvyšším hodnostiam v štáte. Konštantín sa stal profesorom filozofie v Carihrade a Metod mestodržiteľom v Teszílii. Ale oni sa rozhodli venovať Božej službe: vstúpili do kláštora.

Cisár však využíval ich múdrost a učenosť. Poveroval ich mimoriadnymi úlohami v štátom i kresťanskem záujme. Utisili Saracénov a v roku 860 boli pri Čiernom mori medzi Kozármami: tu obránili a rozšírili kresťanstvo. Tu našli pozostatky pápeža sv. Klimenta, ktorý tam zomrel vo vyhnanstve: vyhnal ho rímsky cisár Trajan. Pápežove pozostatky sa ich pričinením dostali do Ríma cez Veľkú Moravu.

Ked sa vrátili do Carihradu, čakala ich nová misia: na Veľkú Moravu medzi našich slovenských predkov. Knieža Rastislav sa postavil proti nemecko-franskej rozpínavosti. Chcel sa osamostatniť politický (štát Veľká Morava) aj cirkevné zriadenia samostatnej cirkevnej provincie, nezávislej od nemeckej cirkevnej vrchnosti. Pápež mu nemohol pomôcť, lebo ešte nemal takých kňazov, ktorí by poznali slovenský jazyk. Preto Rastislav poslal poslov k byzantskému cisárovi Michalovi III. do Carihradu (862) so žiadostou: "Kedže nás ľud pohanstvo zavrhol a kresťanského zákona sa drží, a nemáme učiteľa takého, čo by nám v našej reči pravú kresťanskú vieru vysvetlil, aby aj iné kraje, keďto uvidia, nás napodobnili. Pošli nám teda, vladár biskupa a učiteľa takého. Lebo od vás na všetky strany dobrý zákon vychádza". Michal III. poveril touto úlohou Konštantína a Metoda. Poznali slovenskú reč, lebo v solunskom kraji bývali aj Slovania. Vtedy medzi slovenskými jazykmi boli ešte len nepatrne rozdiely. Konštantín a Metod sa dobre pripravili na misijnú cestu: prekladali evanjelia a obradné knihy. Ale nevyhovo-

vala im latinská abeceda. Preto Konštantín zostavil novú abecedu. Nazval ju hlaholika. Bola veľmi ozdobná, preto ju ich žiaci neskôr zjednodušili a z úcty nazvali cyrilika. Slovanský jazyk, do ktorého preložili evanjelia a liturgické knihy, nazývame staroslovenčina.

Na Veľkú Moravu vzali aj pozostatky sv. Klimenta, cisárove dary Rastislavovi i liturgické potreby. Rastislav a ľud ich prijali s radostou. S Božou pomocou sa začala tažka, ale požehnaná misionárska práca. Ľud im rozumel a odvral sa od pohanstva. Predchádzajúci misionári - v poslednom čase nemeckí s kňazom Wichingom - sa s nenávistou dívali na ich úspechy, najmä keď do bohoslužieb zaviedli miesto latinčiny slovenčinu. Dnes vidíme, že ich rozhodnutie bolo správne: až koncom nášho storočia - teda okrúhle o tisíc rokov - 2. vatikánsky koncil zaviedol do bohoslužieb národné jazyky. Svätí bratia museli až trikrát cestovať do Ríma a dokazovať pred Svätým otcom správnosť svojho učenia. Konštantín hneď po prvej ceste (r. 869) ostal v Ríme, vstúpil do kláštora, prijal meno Cyril a unavený skonal dňa 14. februára r. 869. Pochovali ho v bazilike sv. Klimenta. Dnes je hrob prázdný. Jeho pozostatky sú uložené v umelčej skrinke v oltári lode baziliky. Slovenskí pútnici sa tu vrúcne modlia.

Metod sa vrátil na Veľkú Moravu ako biskup - metropolita panonský a moravský s hodnotou pápežského legáta, podriadeného priamo Svätej stolici. Ešte dvakrát putoval do Ríma. Vždy sa vrátil ako víťaz. Z nemeckých väzení ho vyslobodil sám pápež. Svoj život dokončil ako metropolita samostatnej veľkomoravskej cirkevnej provincie. So svojimi žiakmi dokončil preklad Sv. Písma, obradných kníh, cirkevný i svetský zákoník, ustanovil spomedzi asi 200 kňazov svojho nástupcu (sv. Gorazd z domáceho rodu) a odovzdal svoju dušu Stvoriteľovi dňa 6. apríla 885. Pochovali ho v katedrálnom chráme. Jeho pozostatky sa ešte nepodarilo nájsť.

Po Svätoplukovej smrti (r. 894) sa Veľkomoravská ríša začala rozpadávať. Okolo r. 906 zanikla ako samostatný štát. Územie Slovenska sa postupne začlenilo do Uhorského štátu. Zanikla aj veľkomoravská cirkevná provincia - bola počasí do uhorskej cirkevnej provincie. Slovenská štátnosť bola obnovená až r. 1918 v rámci Česko-Slovenskej republiky, potom ako Slovenský štát - Slovenská republika (1939-1945) a v r. 1993 ako Slovenská republika. Samostatnú cirkevnú slovenskú provinciu obnovil až pápež Pavol VI. r. 1977. Tým sa dostalo slovenskému národu osobitnej pozornosti Svätej stolice, uznania národnej identity a dedičstva sv. Cyrila a Metoda. Slováci prejavovali k nim celé

Sv. Cyril a Metod

tisícročie mimoriadnu úctu, najmä v najtažších časoch: Božia Prozretellosť nám pomohla dožiť sa takého víťazstva na poli národnom i náboženskom.

Historickým činom sa zapísal do dejín nášho národa i Cirkvi - ako aj všetkých slovanských národov - pápež Ján Pavol II., keď v r. 1980 vyhlásil sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy. A to právom, lebo ovocie ich práce sa rozšírilo po celej východnej Európe, najmä medzi slovanské národy: na ich základoch sa vybudovala ich kultúra. Sv. Otec ovplyvnený činmi sv. Cyrila a Metoda sa jasne vyslovil, že každý národ i národnostné menšiny v cudzích štátoch majú právo slúžiť Bohu svojím vlastným národným jazykom a majú právo na pestovanie svojskej národnej kultúry.

Slovenský národ to napĺňa pocitom vdaky a hrdosti: boli sme najmenší medzi slovanskými národmi, ale ako prví sme mali vlastné písmo, vlastný liturgický, literárny i štátny jazyk, ako aj vlastný právne organizovaný štát pod ochranou Sv. stolice.

Za to sa vďačíme sv. Cyrilovi a Metodovi: uctievame ich, stavíme im chrámy, zasväčujeme oltáre, sochy i obrazy, píšeme im oslavné básne a modlíme sa: Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane... Ich obraz by nemal chýbať ani v jednej slovenskej rodine!

Katolícka cirkev slávi ich pamiatku 14. februára (deň smrti sv. Cyrila), na Slovensku majú sviatok 5. júla (na žiadost biskupa Štefana Moysesa, ktorý zomrel práve na tisíce výročie smrti sv. Cyrila r. 1869) a pravoslávna cirkev ich slávi 11. mája.

Sme dedičmi ich diela. Ale nestačí ich len obdivovať: treba im vzdávať úctu rodinným slovenským jazykom, lebo sa vyuvinul z ich staroslovenčiny, treba nám podľa ich vzoru pracovať a žiť verní Cirkvi a národu!

MICHAL GRIGER
POKRAČOVANIE NA STR. 9

VÝPISKY Z DĚJIN CÍRKVÍ

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Kalvín se usadil nejprve v Basileji, kde vydal v roce 1536 své hlavní dílo *Institutio Religionis Christianae*. Toto dílo, později rozšířené, obsáhlo nejhlobější a nejjasnější zásady reformace. Formou i obsahem zaujalo první místo v celé reformační literatuře.

Později se Kalvín přestěhoval do Ženevy. Jako učitel náboženství a kazatel zde měl velmi těžké pole. Málokdo se úpadek tehdejší církve projevil tak výrazně jako právě v Ženevě. Když spolu s Farelem a Viretem požádal světské úřady, aby přísně trestaly porušování náboženských zásad a morálky, ženevská rada jim všem třem nařídila do tří dnů opustit město.

Kalvín, vypovězený z Ženevy, odešel do Strasburku, kde se stal pastorem sboru francouzských emigrantů. Za svého pobytu ve Strasburku navázal styky s Wittenberskými reformátory. Několikrát se sekal s Melanchtonem, mj. v roce 1540. Navázalo se mezi nimi celoživotní přátelství. Ostárnoucí Lutherovi se vyjadřoval s úctou a sám Luther vysoko cenil mladého Kalvína.

V Ženevě se zatím šířilo uvolnění mrvů. Ženevská rada začala litovat, že Kalvina vypoveděla. Na podzim 1540 se rozhodla povolat ho zpět se zvláštními poctami. Kalvín váhal. Rozhodol se teprve v příštím roce pod podmínkou, že světské úřady plně podpoří jeho záměry. Povolal znova konsistoř, skládající se z 6 duchovních a 12 světských členů. Měla dbát o mravné chování obyvatelstva. Kalvín vycházel ze zásady, že činy trestuhodné podle práva Božího jsou trestuhodné rovněž podle práva světské moci, která je "služebníc Boží". Vypracoval v Ženevě občanský zákoník, který osíce stíhal nejen občanské přestupky, ale i přestupky mravní. Karty, opilství, zanedbávání bohoslužby a přijímání měly citelné důsledky. Cizoložníky v případě opakovaného přestupku čekal trest smrti. Dívka, která uhoďla vlastní rodiče, byla bez milosrdenství popravena. Jistá Žena, která se vysmívala Kalvínovu učení, byla vyhnána ze Ženevy. V prvních pěti letech po Kalvínově návratu vnesly ženevské soudy s jeho vědomím 57 rozsudků smrti a 76 vyhnanství. Taková přísnost vyvolávala pobouření. Libertinská strana získala v letech 1545 - 1555 znovu většinu v ženevské radě. Dav hrozil Kalvínovi několikrát utopením v Rodanu, ale Kalvín neustoupil. V roce 1553 dovedl k tomu, že byl vynesen rozsudek smrti nad španělským lékařem Michalem Servetem, arianem, který

hledal v Ženevě útočiště před inkvizicí, a přes Kalvínovo varování jej v čas neopustil.

Tak fanatický rigor dnes budí odpornost. Prostředky, jichž Kalvín užíval, však neodporovaly tehdejšímu právnímu čítání. Ženevané, kteří se zpočátku bouřili proti Kalvínovi, přijali nakonec jeho zásady jako "jho Kristovo". Město nejhlubšího morálního úpadku se stalo vzorem bázní Boží a dobrých mravů. Po celá dvě staletí si Ženeva zachovala vzorný řád a pečer Kalvínova ducha. V posledních letech už nikdo Kalvínovi neodporoval. Z neposlušného davu udělal ukázněný křesťanský lid, jinak řečeno, změnil "jedlíky chleba v anděly".

Kromě silné vůle byla pro Kalvína charakteristická nesmírná pracovitost. Napsal řadu brožur, polemik a komentářů různých biblických knih, každodenně hlásal z kazatelského místa Boží a přednášel v teologické akademii, kterou založil. Účastnil se také četných konferencí a porad, dopisy posiloval reformační hnutí ve Francii, Anglii, Skotsku, Polsku, Čechách a jižním Německu, zkrátka ve všech evropských zemích. Odevšud přicházeli do Ženevy mladí lidé, kteří chtěli uslyšet velkého reformátora. Luther a Zwingli omezili svou činnost na vlastní zemi. Kalvínova působnost měla mezinárodní charakter a rozsah. Díky němu získala reformovaná církev značně větší mezinárodní význam, než luteráni. Kromě toho se Kalvín dohodl s Zwingliho nástupcem v Curychu Bullingerem a uzavřel s ním v roce 1549 smlouvu, zvanou *Consensus Tigurinus*. Od té doby spojená reformace curyšská a ženevská utvořily jeden proud, jehož směr určoval Kalvín.

Kalvínovo rodinné štěstí netrvalo dlouho. Žena, Ideleta de Bures, zemřela po devíti letech manželství. Předčasně zemřely i jejich tři děti. Jeho předurčením se stala výhradně práce.

Ta práce bez odpočinku však přivedla i Kalvína předčasně na smrtelné lože. V pláči se s ním loučili městští radní a pastoři. Kalvín prosil o odpusťení, ubližil-li někomu svou prudkou povahou, a vyzýval k vytrvání ve svatých zásadách a povinnostech. Když 25. května 1564 zemřel, celá Ženeva se pohroužila ve smutku. "Oplakávala republika nejmoudřejšího občana, církev nejvěrnějšího duchovního pastýře, mládež nesrovnatelného učitele; a mnozí po Bohu svého jediného ochránce a potěšitele."

Kalvínovým nástupcem byl jeho věrný o deset let mladší spolupracovník Teodor Beza, který slávu prvního učeného v Evropě získal po Melanchtonovi a slavil jí ženevskou akademii až do své smrti v roce 1605.

Podobně jako v evangelicko-augsburské církvi po Lutherovi, tak i v evangelické reformované církvi probíhaly po Kalvínově smrti teologické spory. Jejich osou bylo

Kalvínovo učení o predestinaci, tj. věčném předurčení jedných lidí ke spásce, jiných k zatracení. Oba hlavní symbolické spisy reformované církve - Heidelbergerský katechismus, který sepsali v roce 1563 Kalvínův žák Olevian a Melanchtonův žák Ursin a Helvetské vyznání Bullingerovo, měrní ostrost učení o predestinaci, ačkoliv v kalvinismu v 16. století vesměs převládal predestinační směr jeho mistra.

Rozdíly mezi wittenberskou a švýcarskou reformací

Byli tři samostatní reformátoři: Luther, Zwingli a Kalvín. Zwingliho dílo se po jeho předčasné smrti spojilo s dílem Kalvínovým v jediný celek, zvaný švýcarská reformace, z níž se zrodila evangelická reformovaná církev. Přes společný cíl, jímž byla náprava středověké církve podle zásad Písma svatého, jsou mezi oběma reformačními směry určité rozdíly.

Otázkou, o kterou se rozbily pokusy o smíření mezi Zwinglim a Lutherem na sjezdu v Marburgu, bylo učení o Poslední večeři. Pro Luthera sv. přijímání zůstalo mysteriem reálnou, i když neviditelnou přítomnosti Kristovou. Pro Zwingliho bylo přijímání jen památkou Spasitele smrti, i když později Kalvín uznal duchovní přítomnost Kristovu. Mělo to i praktické důsledky. Luther zachoval v kostelech oltáře a zachoval v bohoslužbách značnou část středověké liturgie, zatímco švýcarská reformace odstranila liturgii, svaté obrazy, oltáře. Jejich bohoslužby se původně skládaly pouze z modlitby, čtení Písma svatého a kázání. Teprve později se do reformovaných bohoslužeb vrátily písň a na kostelní věže zvony. V lutheránské církvi věřící přijímají hostii a víno klečíc u oltáře z rukou duchovního. V reformované církvi věřící bez ukleknutí sami vkládají do úst obycíjný chléb a víno. Švýcarská reformace odstranila z kostela všechno, co nebylo uvedeno v Písme svatém, Luther odstranil jen to, co bylo s Písmem svatým v rozporu.

Menší význam měl rozdíl mezi oběma církvemi v učení o spasení. Kalvín přijímá predestinaci čili věčné předurčení jedných ke spásce, druhých k zatracení. Luther se zdržel tak extrémních závěrů.

Obě církve se lišily rovněž cíkevním zřízením. Zatímco Luther jako typický idealista věřil, že uskutečnění nového náboženského ideálu přijde samo, bude-li se v kostelech hlásat jen čisté evangelické učení (a trpce se zklamal, když na konci života musel Wittenberg nazvat "Sodomou"), Kalvín vytvořil v reformovaných sborech vlastní systém cíkevní kázáně. Pastor a starší sboru pečovali o čistotu života své farnosti a superintendenti a synodi o život duchovenstva. Ve všech reformovaných sborech vládla vysoká cíkevní kázeň.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLU

KULTÚRA V PAZÚROCH ŤAŽKÝCH ČASOV

Kultúra prežíva svoju veľkú krízu. Začína pripomínať stojatú bažinu, v ktorej sa nič nepohne. Kultúrni funkcionári a umelci sa staňujú a zalamujú rukami. Tejto všeobecnej situácii sa iste nevyhne ani Dom Kultúry v Krempachoch. Treba však povedať, že je jedným z tých, ktoré s nepriaznivým položením vytrvalo zápasia.

- Kultúrny dom funguje od októbra 1975, - vysvetluje jeho vedúca, pani Ludmila Brzyzovská, - a dodnes zaznamenal veľké množstvo zaujímavých podujatí.

Dávam jej za pravdu, veď od počiatku svojej činnosti sa mu naozaj podarilo spestriť a okoreníť život v Krempachoch a okolí. Kultúra vďaka krempašskému kultúrnemu domu stojí pevne na nohách a snád ju čaká aj sľubnejší rozvoj v blízkej budúcnosti.

PO STOPÁCH KNIŽNICE

Pátranie po knihách ma priviedlo priamo do domu vedúcej knižnice, krajanky Alžbety Klukošovskej, tajomníčky OV KSSČaS na Spiši.

- Krempašská knižnica má 390 čitateľov, - hovorí A. Klukošovská. - Okrem poľských kníh máme tu pomerne slušné množstvo slovenských, ktoré sme prevzali od miestnej skupiny Spoločnosti. Čítajú ich najmä deti, lebo dospelí sa staňujú na nedostatok času. V zime sa vždy zvyšuje návštavnosť knižnice, ako aj množstvo vypožičaných kníh; v lete to ide trochu horšie.

- Dostávate nejaké slovenské periodiká? -, - pýtam sa zo zvedavosti.

- Teraz už len Slovensko, ktoré vydáva Matica. Kedysi chodil Život, Javisko, Slovenska, Včelár, pre deti Slniečko. Dnes už nedostávame nič. Potešili by sme sa najmä detským knihám a časopisom.

Z druhej izby pribehne malý chlapček - syn Alžbety Klukošovskej. V jeho rukách sa miene rozprávková kniha. Povzbudivo sa naňho usmejam a on mi za odmenu prečíta perfektne slovenčinou detskú rickanku...

HRANICA, KTORÁ SPÁJA

V krempaškom kultúrnom dome sa okrem knižnice nachádza veľká sála, klubovňa, ktorou disponuje MS KSSČaS a biliardový klub, ktorý si vzal do prenájmu súkromný podnikateľ.

Práve v priestoroch klubovne a veľkej sály sa často stretávajú hostia zo Slovenska spolu s domácimi. Naposledy - v rámci kultúrnej výmeny so Slovenskom, ktorú vyvíja miestna skupina našej Spoločnosti - bol tu spevácky zbor z východoslovenského Zborova pri Bardejove a folklórny súbor z Trebišova. Výmena

medzi Slovenskom a Spišom prebieha dosť pružne, veď obe územia nedelí, ale SPÁJA spoločná hranica.

BYŤ, ČI NEBYŤ?

Túto hamletovskú otázku si dnes kladú spišskí a oravskí divadelníci.

Po otvorení krempašského kultúrneho domu, v tamojšej klubovni nacvičoval folklórny súbor a divadelný krúžok MS KSSČaS, ktoré kultivovali zvyky a obyčeje Spiša. Avšak tento úspešne rozbehnutý vlak v osiemdesiatych náhle zabrzdi. Regionálne divadlá začali odumierať, ako keby im chýbali živiny. Dnes aktívne pracuje len jedno - v oravskom Podviku. Ostatné pôsobia sporadicky. Dôvody?

- Divadlo bolo určite veľmi dobrú iniciatívou, ale dnes akosi chýbajú ľudia, ktorí by ho chceli robiť, - hovorí A. Klukošovská, bývalá členka krajanského divadelného krúžku v Krempachoch. - Okrem toho, po prechode na systém účelových dotácií, chýbajú peniaze na ochotnícku činnosť, napr. na prepravu súborov a pod. Dnes zdarma je ďaleko niečo urobiť.

Mne sa však nechce veriť, že by všetko mohlo uviazať v blate peňazí. Alebo áno? Dôvody sa vždy nájdú. Raz je nimi zlá finančná situácia, inokedy zas nedostatok času. Netknie však jadro problému v inej, väčnejšej príčine? Nie je šou náhodou nechutná a odovzdanost, ktoré sa prejavujú ako reakcie na neuskutočnené snahy?

Nech je akokolvek, z vlastných skúseností viem, že divadlo vracia aj s bohatými úrokami radosť, ktorú doňho vkladajú herci a tvorcovia. Stačí len chcieť a veriť...

DETIA GAZDINÉ

To, čo sa nedá divadlu, snažia sa realizovať deti a gazzdiné. Najmladší

Kultúrny dom v Krempachoch

Krempašania majú svoj regionálny tančený súbor, v ktorom účinkujú aj deti našich krajanov. Na minuloročnom folklórnom festivale v Detve, kam ich poslala naša Spoločnosť, zožali obrovský úspech. Mnohých Slovákov iste zaskočila šikovnosť, s akou mladí Spišiaci predvádzali svoje tance. Veď kto by si pomysiel, že na druhej strane hraníc sa podobne tancuje?

Okrem tančeného súboru pôsobí pri kultúrnom dome i hudobná skupina združujúca chlapcov, ktorí sa učia hrať na hudobné nástroje.

Pre svoje pravidelné posedenia si našli v kultúrnom dome miesto i krempašskí dôchodcovia a gazzdiné, ktoré s obľubou organizujú rôzne podujatia. Patria medzi ne spevy, páračky, konkúrty regionálnych jedál, sprevádzaný umeleckým programom a pod.

POMOHLI BY DOTÁCIE

- Čo by Dom Kultúry v Krempachoch najviac potreboval?, - pýtam sa Ludmily Brzyzovskovej.

- Teraz sú ťažké časy a kultúra je nimi zvlášť postihnutá. Pomohli by nám zvýšené dotácie, - hovorí pani Brzyzovsková. - Ale nečakáme so založenými rukami. Snažíme sa pomôcť sami sebe, najviac ako sa dá. Dali sme do prenájmu biliardový klub, ktorý sa teší veľkej popularite; každú sobotu - nedelu usporadúvame diskotéky, alebo svadby. Prednedávnom nás navštívil hudobný diskotékový súbor z Dolného Kubína.

Dúfajme, že Domu Kultúry v Krempachoch sa bude i ďalej tak úspešne dať v pazúroch ťažkých časov. Veď čo by sme si počali bez kultúry, ktorá spestruje a okoreňuje náš život?

Text a foto:

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

SLOVESNÁ JAR V MARTINE

Starobylé slovenské mesto Martin bolo dejiskom zaujímavého kultúrneho podujatia - 27. Slovesnej jari, ktorá sa konala v dňoch 27.-30. apríla 1993 ako stosiedme kultúrne slávnosti. Toto veľkolepé podujatie poskytuje záujemcom o kultúru - popri stretnutiach so spisovateľmi, básnikmi, historikmi a jazykovedcami - prakticky všetko, čo sa spája so slovenským písaným a hovoreným slovom.

Tohtoročná Slovesná jar začala 27. apríla popoludní v Slovenskom národnom literárnom múzeu slávnostnou vernisážou výstavy Vincent Illožník Slovensku. Mohli sme tu obdivovať jedinečné diela, ktoré tento vynikajúci súčasný slovenský výtvarník daroval na Národný poklad Slovenskej republiky.

Významnou udalosťou druhého dňa bolo stretnutie s autormi slovesnej tvorby v martinskem Dome kultúry. Otvoril ho správca Matice slovenskej Michal A. Kováč, ktorý v krátkom príhovore nadviazal na to, čím je slovesnosť a spisovný jazyk. Martinskému publiku sa predstavili viacerí autori, ktorí získali ocenenia v minulom roku. Spomeňme z nich jazykovedca Jána Kačala, prozaikov Antona Marca a Ivana Machalu, Jozefa Boba - autora scenára pre filmový seriál Štúrovci, ktorý krajanskí diváci mohli sledovať na televíznych obrazovkách. V ďalšej časti večera sa predstavili Tomáš Winkler, Július Vanovič, Štefan Olha, Ivan Szabó, Kveta Dašková, Andrej Chudoba, Ján Beňo, Ivan Stadtrucker, Ivan Laučík a ďalší. Každý z autorov predvedol krátku úkažku zo svojej najnovšej tvorby. Ich vystúpenia

dopĺňali skladby jubilujúceho (60 rokov) slovenského skladateľa Jozefa Malovca. Prednesli ich v doprovode klaviristky Kataríny Hanzelovej mezzosopránistka Daniela Pogádyová a tenorista Milan Moniš. Prvé stretnutie s autormi sa skončilo v neskorých večerných hodinách.

Štvrtok 29. apríla predpoludní patril opäť stretnutiu autorov, tentoraz však so žiakmi martinských škôl. V programe Hory mladosti sa mládež mohla nielen osobne zoznámiť s vynikajúcimi osobnosťami slovenského literárneho života a oboznámiť sa s ich najnovšou tvorbou, ale aj od svojich obľúbených autorov získať...autogram. Obidve stretnutia režíroval Jaroslav Rezník. Štvrtok bol vlastne na kultúrne podujatia najbohatší. Hneď popoludní sa v Turčianskej galérii uskutočnil akýsi slovno-večerný seminár na tému Kniha ako umelecká hodnota a prostriedok komunikácie, ktorý viedol dr. Mária Maták. Priamo na to nadväzovalo ďalšie zaujímavé podujatie - premiera práve vychádzajúcej knihy Tlače 16. storočia, vydanej vo fonde Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej. Je to hodnotná zbierka tlačí z územia vtedajšieho Uhorska, a zvlášť zo Slovenska. Odporúčame ju našim krajanským čitateľom, ktorých zaujímajú dejiny a knihovníctvo starej vlasti.

Štvrtkový kultúrny program vyvrcholil večer v martinskom evanjelickom kostole na Memorandovom námestí literárno-hudobnou kompozíciou k 200. výročiu narodenia Jána Kollára. Uzážky z diela tohto veľkého slovenského spisovateľa a básnika interpre-

tovala Hilda Michalíková a Štefan Bučko a celý program - výberom z Kollárových Národných spievanič - doplnila spevom Darina Laščiaková. Bol to ozajstný umelecký zážitok.

V Turčianskej galérii sa uskutočnilo i stretnutie tvorcov a vôbec kultúrnych činiteľov s primátorm mestom Martin Štefanom Jokelom, ktorý podakoval všetkým za ich prínos k úspešnému priebehu Slovesnej jari a zdôraznil, že Martin sa tým vlastne snaží prinárať svoje dátne miesto v dejinách slovenskej kultúry.

Vyvrcholením Slovesnej jari bol program zvaný Veniec víťazov, prezentovaný na nádvorí 1. budovy Matice slovenskej, kde sa vlastne nachádza Slovenské národné literárne múzeum. Predstavili sa v ňom víťazi vlaňajších amatérskych súťaží v prednese poézie a prózy na Slovensku. Početní diváci si tu mohli vypočuť v znamenitom, priam profesionálnom podaní výňatky textov takých majstrov slova ako Saroyan, Diderot, Gogoš, Cvetajevová, Sandburgová a ďalší.

Hodno poznamenať, že počas jarných kultúrnych slávností prebiehala paralelné zbierka na Národný poklad Slovenskej republiky. Pripomíname, že na Národný poklad SR môžu prispievať i krajania buďto priamo v korunách, valutách alebo ceninách.

Slovesná jar nám pripomienula tri pre Slovensko významné výročia, ktoré oslavíme v tomto roku: 150. výročie uzákonenia spisovnej slovenčiny, 200. výročie narodenia Jána Kollára a 130. výročie založenia Matice slovenskej. Akistic nebudú chýbať v programe kultúrnej činnosti našej Spoločnosti.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Na premiére knihy *Tlače 16. storočia* sa zúčastnili významné osobnosti slovenského kultúrneho života. Sprava: dr. Vojtech Čelko, básnik Pavel Buncák, bývalý správca Matice slovenskej Imrich Sedlák a súčasný správca Michal A. Kováč

V Evenjelickom kostole v Martine tvorbu Jána Kollára priblížili Štefan Bučko, Darina Laščiaková a Hilda Michalíková

STRETNUTIE KRAJANSKÝCH TVORCOV

V období od 14. do 18. apríla t.r. sa v rumunskom pohraničnom mestečku Nadlak konalo III. stretnutie Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych pracovníkov v zahraničí. Tým, čo toto medzinárodné krajanské združenie nepoznajú pripomeňme, že vzniklo na jeseň 1991 v Budapešti, kde sa zišli slovenskí tvorcovia zo zahraničia, ktorí uznali, že je potrebné nejaké konkrétné fórum, na ktorom by sa mohli stretnúť, vymieňať si názory a súčasne so svojou tvorbou oboznamovať všetkých Slovákov vo svete. Pri zdrode Únie bola aj naša krajanská organizácia, ktorú zastupoval tajomník ÚV PhDr. Ľudomír Molitoris. Druhé stretnutie Únie sa uskutočnilo v Martine a bolo venované o.i. organizačným otázkam a príprave stanov.

Organizátorom tohtoročného III. stretnutia v Nadlaku bol Demokratický zväz Slovákov a Čechov v Rumunsku za spoluúčasti a významnej finančnej pomoci rumunskej vlády. Zúčastnili sa ho slovenskí tvorcovia a kultúrni pracovníci z niekoľkých európskych krajín, USA a Kanady. Boli tiež predstavitelia slovenskej vlády a viacerých kultúrnych ustanovizní. Našu spoločnosť zastupovala trojčlenná delegácia: predseda ÚV Eugen Mišinec, tajomník ÚV Ľudomír Molitoris a člen predsedníctva ÚV Jozef Čongva. Samozrejme na stretnutie prišli i viacerí rumunskí Slováci z Nadlaku, Temešváru, Bihoru a iných oblastí.

Rokovania slovenských zahraničných tvorcov prebiehali v nadlackom slovenskom lyciu J.G. Tajovského. Otvoril ich predseda Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku a zároveň šéfredaktor časopisu Naše snahy Ondrej Štefanko. Prostredníctvom listov ocenili iniciatívu Únie a pozdravili účastníkov stretnutia prezidenti - Slovenskej republiky Michal Kováč a Rumunskej republiky Ion Iliescu. Odzneli tiež príhovory predstaviteľov rumunskej politického a kultúrneho života, predsedov spisovateľských organizácií a ďalších slovenských kultúrnych ustanovizní, najmä správcu Matice slovenskej Michala Kováča, ktorý zároveň odovzdal Demokratickému zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku Pamätnú medailu Matice slovenskej.

Ako som už spomenul, cieľom Únie je sprostredkovať výmenu kultúrnych hodnot zahraničných Slovákov, oboznamovať svet a Slovensko s týmito hodnotami a súčasne propagovať Slovensko a jeho kultúru. Poukázal na to v otváracom referáte doterajší predseda Únie Imrich Kružliak. Nadväzovali naň príspevky ďalších predstaviteľov slovenskej kultúrnej obce v zahraničí zaobrajúce sa o.i. umením, literárnu tvorbou, prekladmi, percepciou slovenskej literárnej tvorby v cudzine, výučbou slovenského jazyka,

vydavateľskou činnosťou, otázkami spolupráce so Slovenskom a pod. Tak napr. prof.dr. Michal Harpaň, riaditeľ Slovakistického ústavu v Novom Sade hovoril o vývoji a problémoch slovenskej menšinovej literatúry v tejto časti Európy. Poukázal na jej vplyv na slovenskú mládež, študentov a intelektuálov, ako aj jej miesto v rade ostatných národnostných literatúr na Balkánskom poloostrove. Prof. Jozef Rydl zo Švajčiarska za pozastavil nad potrebou spracovať bibliografiu slovenskej tvorby v zahraničí a kriticky hodnotil obmedzené možnosti zahraničných Slovákov publikovať svoje práce na Slovensku. Jozef Šoltés z Mnichovskej univerzity v Nemecku rozprával o prípravách na vydanie zborníka z predošlých konferencií Únie.

Osobitná časť rokovania bola venovaná literárnej tvorbe Slovákov v Rumunsku a na Dolnej zemi, vo Vojvodine, Maďarsku a iných slovenských enklávach. V tomto kontexte docentka Bukurešskej univerzity a súčasne básnička Dagmar Mária Anocová hovorila o.i. o vydavateľských možnostiach slovenskej národnostnej literatúry v Rumunsku a záujme verejnosti o túto tvorbu. Účastníci si tiež vypočuli ukážky z básnickej tvorby práve Dagmar M. Anocovej a Ondreja Štefanka i Juraja Dolnozemského z Maďarska a ďalších.

Súčasťou nadlackého stretnutia bolo i významné zhromaždenie Únie, ktoré schválilo stanovy a zvolilo nový výbor. Jeho predsedom sa stal Ondrej Štefanko z Rumunska a jedným z podpredsedov náš kraján prof. Jozef Čongva, ktorému pri tejto príležitosti blahoželáme.

Na záver usporiadatelia pripravili pre účastníkov stretnutia zájazd do Bihoru. Je to hornatá oblasť vzdialá od Nadlaku asi 250

km, kde sa nachádza viac slovenských dedín a osád. Bolo v nich počuť naozaj peknú slovenčinu. Tamoxie slovenské školy sú plné žiakov a práve v jednej z nich, v Bodonoši, bolo v tom čase vyhodnotenie Olympiády zo slovenčiny. Zahraniční tvorcovia sa stretli s jej účastníkmi a v miestnom kultúrnom dome si pozreli vystúpenie dvoch slovenských folklórnych súborov: Bodonoš a Bajaš. Zastavili sa i v slovenskej základnej škole v Novej Hute, kde mali možnosť spoznať podmienky výuky slovenského jazyka. Výlet ukončila spoločná s učiteľmi a inými krajanmi dobrá večera, kde pri peknej hudbe pobesedovali o živote, problémoch a túžbach Slovákov v Bihoru. Do Nadlaku sme sa vrátili neskoro v noci plný dojmov zo stretnutia s ľuďmi, ktorých pravdepodobne sa tu usadili skoro pred 200 rokmi a zachovali si podnes svoj rodnyj jazyk, zvyky, kultúru a náboženstvo. Uchovali si slovenské národné povedomie ako najcennejšiu skvost.

Cesta z Nadlaku domov viacerých účastníkov viedla cez Maďarsko a Bratislavu. Bolo teda prirodzené, že sme sa chceli zastaviť a pozrieť si, ako žijú Slováci v Maďarsku, tým viac, že nás na krátku návštěvu v Tótkomlóši pozvala miestna organizácia Slovákov. V slovenskom kultúrnom dome sme si obzreli vystúpenie tamoxie detskej folklórnej súboru a vypočuli si recitacie slovenských básničiek. Pekným zážitkom bola návštěva súkromného múzea básnika a milovníka slovenskej minulosti Juraja Dolnozemského, ktorý vo svojom dome zhromaždil asi 700 vzácnych pamiatok dolnozemských Slovákov. V Tótkomlóši sme si pozreli aj druhé slovenské múzeum, zriadené v starom skoro 200-ročnom dome. Rozhovor s rodákmi o ich každodennom zápase o zachovanie svojej identity ukončil náš pobyt medzi Slovákmi v Maďarsku.

EUGEN MIŠINEC

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho anglického filmového herca. Čitateľia iste ľahko uhádnu o koho ide, keď spomenieme, že hral hlavné úlohy v takých filmech ako Doktor Kildare, Vtáky trnístych krov alebo Šogún. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

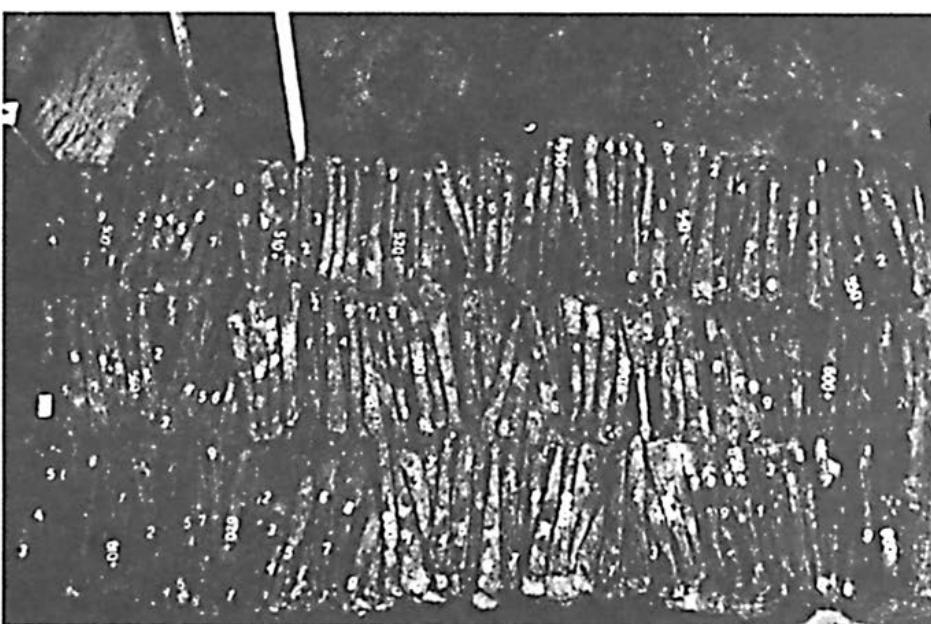
• • •

V Živote č. 5/93 sme uverejnili snímku speváka Stana Borysa. Knihy vyžrebovali: Monika Kobylaková z Chyžného, Agata Ciagwová z Jurgova, Katarína Tomašovičová z Krempach, Anna Václavová z Čiernej Hory, Žofia Vondráčková z Veľkej Lipnice a Bernadetta Pastušeková z Kacviny.

SLOVANSKÝ POKLAD

Ani sme sa nenazdali, že máme medzi sebou krajana, objaviteľa doteraz najväčšieho pokladu v Európe - železných hriev. Je ním Emil Zaitz, pochádzajúci z Dolnej Zubrince. Začiatkom 60. rokov študoval v slovenskej triede na jablonskom lýceu a v rokoch 1966-71 na Katedre poľskej archeológie Jagelovskej univerzity v Krakove. Ešte počas štúdia začal pracovať Archeologickom múzeu v Krakove na oddelení Predlokačného Krakova, kde pracuje dodnes.

Toto oddelenie sa okrem iného zaobrába aj výskumom geologickej podložia stavieb starého mesta v okolí Wawelu. A práve pri týchto prácach došlo v máji 1979 k veľkému objavu. Robotníci, mimochodom boli medzi nimi veľa našich rodákov zo Spiša - spomína pán Zaitz, narazili pri výkopoch v pivničných priestoroch na Kanonickej ulici na veľmi zvláštne kovové predmety. Pán Zaitz okamžite zastavil práce a ohúrený zistil, že sú to hrievy v tvare sekerek pravdepodobne z 9. storočia. Takéto hrievy boli doteraz nájdené iba z územia Veľkomoravskej ríše a vo veľmi malom množstve sa našli v okolí Nowej Huty pri Krakove a v Zawadzie Lanckorskej. Poklad mal rozmer 1 x 2 metre a obsahoval 4237 železných hriev s celkovou váhou 3,5 tony. Prečo hovoríme o poklade? Pretože v 9. storočí na území Veľkomoravskej ríše a ani na území vtedajšieho sídla plemena Vislanov - pramesta Krakova, neexistovala peňažná sústava. A práve tieto hrievy plnili úlohu platidla. Boli vyrobené zo železa a každá z nich vážila okolo 80 Dg. Mali tvar sekerek, dlhých 40-45 cm s jedným koncom zúženým a zakončeným otvorm na navliekanie kožených, lykových alebo kovových šnúr. Aj napriek tomu, že poklad sa za temer 11 storočí scelil v monolit, bolo vidieť, že hrievy sú pospájané do zväzkov. Podľa uloženia by sa dalo predpokladať, že sú pripravené na transport. Tu však vznika otázka. Kto poklad zakopal a prečo zostal na svojom mieste až 11 storočí? Sú rôzne hypotézy. Že to bol tribút, teda splácané dane Vislanov veľkomoravskému kniežatstvu, ktoré podľa legendy "Svätého Metoda" obsadilo územie Vislanov. Je možné, že hrievy boli pripravené na výmenu za tovar z Veľkomoravskej ríše. V tomto období bol vydaný zákaz "dovozu" železných zbraní na

Žažko uveríte, že tieto sekery by mohli splňať funkciu platidla

územie Veľkej Moravy a hrievy, keďže boli vyrobené zo železa, slúžili českým, moravským a slovenským kováčom a remeselníkom ako potolovar. Vyrábali sa z nich rôzne úžitkové predmety pre domácnosť a poľnohospodárske práce a tiež zbrane. Mohla to byť tiež pokladnica rodu Vislanov alebo nejakého bohatého kupca.

Najdôležitejšie na tom všetkom je to, že sa hrievy veľmi podobného tvaru našli na území Veľkomoravskej ríše a na území Malopoľska. Poukazuje to medzi iným na to, že boli veľmi dobre rozvinuté obchodné cesty, ktorých križovatka sa nachádzala práve na území dnešného Krakova. O tom, že hrievy mohli zohrávať úlohu platidla svedčí aj to, že v Malopoľsku sa hrievy zachovali vždy celé, nepoškodené. Nachádzajú sa vo väčšom množstve a tvoria akoby obeh pokladnice.

Na území Veľkomoravskej ríše sú hrievy veľmi všedným úkazom. Našli sa na starých cintorínoch, v otvorených osadách, hradiškach. Na rozdiel od Malopoľských môžeme na nich nájsť stopy kováčskeho spracovania. Veľkomoravské hrievy sa objavili v osadách už v 8. storočí a poklad z Kanonickej ulice je

datovaný na 1. polovicu 9. storočia alebo jeho začiatok. Môžeme teda pripojať, že malopoľské hrievy čerpali vzor z veľkomoravských hriev a pravdepodobne boli vyrábané na základe "objednávok" z Veľkej Moravy. Podľa nálezisk môžeme tiež ustáliť, kde viedli obchodné cesty. To, že poklad zostal na teréne dnešného Krakova, môže nasvedčovať o zhoršujúcich sa vztahoch a konfliktoch medzi dvoma kniežatmi.

A na záver sa pokúsmo vyčísliť si pravdepodobnú hodnotu tohto "slovanského pokladu".

Predpokladá sa, že v ranom stredoveku, tj. 6.-13. storočie, sa skupinie primitívnych hutníkov podarilo vyrobiť 4 dni len 6 kg čistého železa. Ako dlho by museli pracovať, aby vyrobili 3,5 tony? Celých 40 rokov!

Pán Zaitz sa nakrátko vtelil do úlohy účtovníka a na základe prameňov z 11.-12. storočia vypočítal, že poklad má na vtedajšie pomery hodnotu asi 300 tisíc slipec, alebo stáda 250-300 kráv. A v strebe je to asi 6-10 kilogramov.

Máme právom byť na čo hrdí. Želáme Emiliovi Zaitzovi ešte veľa takýchto objavov.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

SV. CYRIL A METOD (DOKONČENIE ZO STR.4)

JÁN PAVOL II.: MODLITBA K SV. CYRILU A METODOVI - SPOLUPATRÓNOM EURÓPY

Sv. Cyril a Metod,
Vy ste s obdivuhodnou obetavosťou
prinesli vieri národom
smädným po prawde a svete.
Prispejte svojim orodovaním,
aby celá Cirkev bez prestania ohlasovala tajom-
stvo Ukrižovaného
a vzkrieseného Krista, Vykuriteľa človeka.

Sv. Cyril a Metod,
Vy ste vo svojej tažkej a namáhavnej apoštolskej
činnosti

zostali vždy pevne spojení s carihradskou cirkvou
a s rímskym Petrovým Stolcom:
vyproste nám milosť,
aby obidve sesterské cirkvi,
katolícka i pravoslávna,
v láske a pravde prekonali, čo ich rozdeľuje
a čoskoro dosiahli úplnú jednotu.

Sv. Cyril a Metod,
Vy ste s úprimným bratským duchom
prichádzali k rozličným národom,
Vy ste im odovzdali posolstvo univerzálnej lásky
ohlasovanej Kristom:
vyproste národom Európy milosť,
aby si uvedomili, že kresťanstvo je ich
spoločným dedičstvom,
aby navzájom rešpektovali svoje spravodlivé
práva,

žili v porozumení
a boli šíritelmi pokoja
medzi všetkými národmi sveta.

Sv. Cyril a Metod,
nadechnutí Kristovou láskou ste zanechali všetko,
aby ste slúžili Evanjeliu:
ochraňujte Božiu Cirkev
i Petrovho nástupcu na rímskom Stolci,
ochraňujte biskupov a kňazov, rehoľníkov a
rehoľné sestry,
misionárov a misionárky, otcov a matky,
mladíkov, devy a deti, chudobných chorých a
trpiacich,
aby každý z nás na tom mieste,
kde ho postavila Božia Prozrečenosť,
bol statocným robotníkom na Pánovej žatve.

Amen...

LEKCIA TOLERANCIE

NA KONCI SVETA?

V pohraničí sa vytvára fascinujúce a bohaté kultúrne dedičstvo, ktoré vzniká následkom pôsobenia rôznych národov a kultúr. Toto dedičstvo vyrastá z tradície, viery predkov, folklóru a dnes je mimoriadne vzácne, pretože expanzívny technický svetonázor ho už stihol na mnohých mestach celkom zničiť. Je dosť čudné, že sa stále objavujú snahy, ktoré by chceli pohraničie "odrezáť od sveta", prinútiť ho, aby sa zaoberala iba "svojimi problémami" a ostalo niekde na periférii ako nepotrebné slepé črevo.

ZAUJÍMAVÁ INICIATÍVA

"Veľmi sme zúboželi, nielen geograficky, či ekonomicky, ale hlavne duševne vedúc egoistickú politiku voči národnostným menšinám, pričom sme zničili hodnoty, ktoré vytvorila prítomnosť iných." - píše Krzysztof Czyżewski. Tento obdivuhodný pán sa rozhadol založiť Nadáciu "Pomedzie" a Stredisko "Pomedzie - umení, kultúr, národov" v mestečku Sejny. Viedla ho k tomu potreba pomôcť ľuďom pohraničia brániť ich vlastnú kultúru pred totálnou likvidáciou. "Keď nachádzame svoje trvalé bydlisko, svoj domov v stredovýchodnej Európe, nachádzame ho na pomedzí, v pohraničí" - poznamenáva Krzysztof Czyżewski, - "Súvisí s tým celý rad problémov, ale predsa je to azda najlepšia škola prispôsobenia sa životu v súčasnej a modernej Európe."

ČLOVEK POHRANIČIA

Podľa Krzysztofa Czyżewského je človek pohraničia tým najmodernejším filozofom, ktorý zohrá v blízkej budúcnosti na území stredovýchodnej Európy veľmi podstatnú úlohu. Vidí totiž súvislosti, ktoré sú pred inými ukryté. Jeho uhol pohľadu je panoramaticky širší, čo spôsobuje späťosť so zemou svojich predkov.

Človek pohraničia MÁ SVOJ DOMOV; VIE, KDE SÚ JEHO KORENE. Jeho silou je príroda a trvanie, otvorenosť, odstup a zmysel pre humor.

POROZUMENIE A KOLIEK NA KONFLIKTY

Iniciatíva Krzysztofa Czyżewského ponúka recept na to, ako možno z rôznych surovín upiecť jeden chlieb. Poukazuje prítomnosť na možnosti spolužitia a tolerancie, ktoré treba pestovať ako vzácné rastliny vyžadujúce si špeciálnu starostlivosť.

Lahšie je búrať a ničiť ako stavať a tvoriť. Pre príklady netreba chodiť ďaleko, stačí, ak sa pozrieme na to, čo sa deje v bývalej Juhoslávii. Vieme, že konflikty sú nebezpečné ako výbušnina, a predsa im nedokážeme zabrániť. Ale ak sa dá bojovať proti výbušnine?

Nadácia "Pomedzie" a Stredisko "Pomedzie - umení, kultúr, národov" - to skúšajú cestou porozumenia. Usporadúvajú stretnutia predstaviteľov národnostných menšíň; semináre, ktoré majú slúžiť rozvoju a podpore pohraničia;

kultúrne festivaly, na ktorých sa stretávajú folklórne súbory, tanecné a spevácke skupiny, ľudoví hudobníci i divadelníci.

Všetci sa tu dokážu dohodnúť spoločnou rečou - bez osočovania, nesvárov a urážok.

SPIŠA ORAVA NA PRAHUNOVEJEUROPY

Pohraničné regióny v stredovýchodnej Európe prežívajú svoje znovuzrodenie. Čaká toto oživenie Spiš a Orava? Určite. Vedľa Spiša a Orava sú oblasťami pohraničia. Vedľa toho žijú ľudia, ktorí vytvárajú tak originálnu kultúru, hoci po celý čas museli zápasit s celým radom problémov, akými sú napríklad rešpektovanie práv národnostnej menšiny, otázky náboženskej tolerancie, či problémy ochrany prírody.

Spiš a Orava stojí na prahu novej Európy, ktorá dúfajme, že bude Európu rovnoprávnych pohraničných regiónov a nie jednoliatou mocnosťou nemilosrdne zatierajúcou rozdiely.

Pokiaľ by ste chceli, milí čitatelia, nadviazať spoluprácu s Nadáciou "Pomedzie", alebo Strediskom "Pomedzie - umení, kultúr, národov", napíšte na adresu:

OŚRODEK POGRANICZE -

SZTUK, KULTUR, NARODÓW

16-500 Sejny; ul. J. Piłsudskiego 37

postbox 15, tel. 189

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

O JURGOVSKEJ POPOLUŠKE

DOKONČENIE zo str. 3

Mária Vojtasová hovorí, že v Jurgove sa na takých službách nezarába.

- Keď nás poprosia, vďačne im požičiame ...

"OŽIVOVATEĽKA" MÚZEA

Aby dnes mohli zahraniční hostia obdivovať Šoltýsovskú usadlosť v plnej nádhore, o to sa museli postarať snaživí domáci.

Tento pamiatkový objekt odkúpilo Tatranské múzeum v Zakopanom v decembri 1986. Potom nasledovali tri mesiace mravčej práce, počas ktorých etnografička Žofka Chalupková dopĺňala s dotazníkom v ruke "zásoby" výstavných exponátov. Chodila od domu do domu a zbierať všetko, čo by mohlo Šoltýsovskej usadlosti dodať ten pravý "šmrnc".

Dnes, a to hlavne vďaka tejto blondavej usmievavej dáme, má Jurgov svoju raritu, ktorou sa môže smieľo pýsiť široko-ďaleko za hranicami.

- Každý z múzea si dnes pochvaľuje Žofkinu snahu, - pritakáva pani Vojtasová. - Bez nej by vraj múzeum nevzniklo.

V súčasnosti Tatranské múzeum robí opravu vrchnej časti Šoltýsovskej usadlosti.

Dúfam, že jurgovská Popoluška bude v krátkom čase znova na nohách, aby mohla so svojimi obdivovateľmi podnikať ďalšie cesty do minulosti a aby mohla ich každodenný život trochu okoreníť prímesou dobrodružstva a dávnych čias...

Text a foto: BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

O JURGOVSKEJ POPOLUŠKE

Boli ste už niekedy na návštive v minulom storočí? Nie, nejde o žart. Ak proti tomu nič nemietate, pozývam vás na malý výlet v čase. Nepotrebuje žiadny špeciálny dopravný prostriedok, ani časostroj, ani literatúru science-fiction. Celkom postačí, ak budete sledovať na ceste po spišskom Jurgove, ktorý patrí k najsvojráznejším obciam vďaka originálnym architektonickým pamiatkám. A práve jednou z nich je Usadlosť Šoltýsovcov. Priznám sa, že bez malej tabušky s nápisom "MÚZEUM" by som túto "Popolušku" medzi ostatnými "krásavicami" s ozdobnými fasádami takmer prehliadla.

Ale každá správna Popoluška skrýva za ošúchanými šatami pravý poklad.

Ked' mi pracovníčka múzea, krajanka Mária Vojtasová, otvorila dvere do obytnej časti Šoltýsovskej usadlosti, ostala som naozaj zaskočená rýchlosťou, s akou som sa presunula priamo do 19. storočia. Okrem romantiky sa predo mnou okamžite rozprestreli vzácné obrazy zo života našich predkov, ktorých stopy na mnohých miestach žiaľ nenávratne zmizli.

KDE BOLO, TAM BOLO ...

-Dom postavil v roku 1861 praded posledného majiteľa Jakuba Šoltýsa, -vysvetľuje Mária Vojtasová, -Drevo priviezli z Tatier, akedže to bolo drevo smrekové, čiže tvrdé, vydržalo až dodnes.

Spočiatku mal dom podobu tzv. "kúrnej chaty". Vykurovalo sa pecou s otvoreným páleniskom a vďaka dymu, ktorý pôsobil ako účinný konzervačný prostriedok, sa hmyz nedostal do dreva.

Ja len pripomienim, že podobné domy sa dodnes zachovali napríklad v Škandinávii, kde sa nazývajú "et hus-hjerte", čiže dom -srdece.

Prestavba pece sa uskutočnila v 40-ych rokach, a to bol prvý i posledný zásah do pôvodného usporiadania domu. Dym sa začal odvádzat na povalu, kde sa okolo komína údila slanina.

TAKTO SA BÝVALO ...

Obytnú časť Šoltýsovskej usadlosti tvorí sieň, izba a pitvor. Zo sieňe sa vchádza do izby a z izby do pitvora, kde možno nájsť drevěné

V zátiší minulého staročia

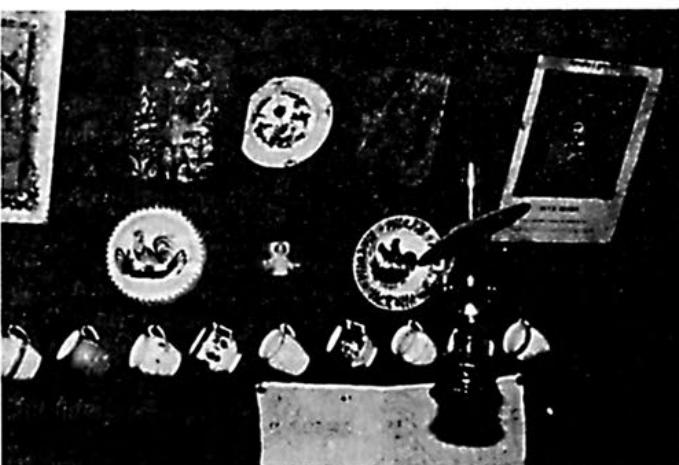
kráľovstvo "konfetiek a oboniek", čiže nádob na mlieko, ako aj časť tkáčskeho náradia.

Ale vráťme sa k izbe. Na žrdi, zavesenej z jednej strany nad posteľou, z druhej nad pecou, visia kabanice s červenou vyšívou. Toto všetko sú jurgovské kroje, -hovorí pani Vojtasová. Sprisahanecky sa usmeje a otvorí veľkú truhlicu, v ktorej sa kopia bielučké sviatočné blúzky. Priam sa nechce veriť, že vtedy si museli všetky správne šikovnice samé nasiať ťan, potom priast na kolovrátku a tkať plátno na krosnách.

Okrem pôvodných obrázkov, ktoré sa môžu popýšiť úctyhodným storočným vekom, visí na stene i vyšívana dečka so slovenským nápisom: "Bez Božieho požehnania máme všetko namáhanie". A nad dečkou si našla svoje miesto sada bielych hrnčekov. Pani Vojtasová vysvetľuje, ako jej raz istí študenti povedali, že hrnčeky sú "importom z Česchoslovácej". Pravdepodobne boli kúpené na jednom z kežmarských jarmokov.

POKRAČOVANIE NA STR.10.

Každý kus odevu je umelcovským dielom

Jurgovská Popoluška v plnej nádhore

HOVORILI O NÁS

V správe o vývoji a súčasnom stave Matice slovenskej k Valnému zhromaždeniu v roku 1992 (7.-8. august) sa o.i. uvádza, že ...: "V krajinách, kde nemajú vlastné Matice ako inštitúcie, vzniklo niekoľko miestnych odborov našej MS, v tom tri v Poľsku..."

V Poľsku žijú Slováci v dvoch kompaktných enklávach, a to na Spiši a Orave na severnej hranici Slovenska. Ani sa tam nevystahovali, ani sa tam nežiadali. Stali sa obetou neštastnej politiky ČSR po prvej svetovej vojne. Najvyššia rada mierovej konferencie chcela ponechať Slovensku na severe staré uhorské hranice tak, ako sa v historickom vývine ustálili. Pod vplyvom poľskej intervencie rozhodla dňa 27. septembra 1919 vyhlásiť na časti Spiša a Oravy plebiscit, a to na 24. júla 1920; na Orave v okrese Námestovskom a Trstenskom, na Spiši v okrese Spišskostareckom a v Javorine v Kežmarskom okrese. Správu plebiscitného územia prevzala medzinárodná komisia: zástupeca Talianka, Japonska, Anglicka a Francúzska. Slovenský splnomocnencom bol Marián Blaha, neskorší banskobystričký biskup. Plebiscitná agitácia pracovala čestnými i nečestnými prostriedkami. Zneužívala náboženské cítenie ľudu, osočovala "českých kacírov", vyzdvihovala katolícke Poľsko, uchylovala sa aj k teroristickým akciám, ale zo slovenskej strany sa dodržiavala vzorná etika. Boli náznamy, že plebiscit vyznie v prospech Slovenska.

Neuskutočnili sa však. Ministri zahraničných vecí Beneš a Grabskí sa dohodli a odstúpili od plebiscitu (10. júla 1920) a požiadali zástupcov velmoci, aby sami rozhodli o hraniciach na Tešínsku, Sliezsku, Orave a na Spiši, ktorí dňa 28. júla v Spaa určili hranice medzi ČSR a Poľskom. Podľa toho rozhodnutia Slovensko stratilo na Orave 14 obcí - 60.600 kat. jutár a 16.000 obyvateľov a na Spiši 14 obcí 32.000 kat. jutár a 9.000 obyvateľov, spolu 92.600 kat. jutár a 25.000 obyvateľov. Po mnichovskom rozhodnutí malo Poľsko znova územné požiadavky aj voči Slovensku. Stratili sme na Spiši obec Lesnicu a Javorinu, na Orave Suchú Horu a Hladovku, v okrese Čadca časti obcí Čierne, Skalisté a Svrčinovec - 221 km² a 4.280 obyvateľov, okrem toho boli urobené hraničné úpravy pri Legnave, Cigielke, Udavskom, Babej Hore, Bobrove, V.Sulíne a Malom Lipníku zo strategických a hospodárskych dôvodov.

Treba konštatovať, že tak po roku 1920, ako aj po roku 1938 nastala na celom území polonizácia obyvateľstva pomocou školy, kostola, tlače a rozhlasu.

Dňa 1. septembra 1939 vkročila na toto územie Slovenská armáda, ktorú miestne obyvateľstvo nadšene uvítalo. Za niekoľko dní sa obnovil na celom území slovenský život v plnom rozsahu. Školy sa otvorili už 11. septembra, slovenčina sa vrátila do kostolov, konštituovali sa správne a bezpečnostné orgány. Slovenský snem pričlenil územie k Slovenskej Republike ústavným zákonom zo dňa 22. decembra 1939. Treba poznamenať, že pripojenia k SR sa

dožadovalo celé poľské Podhale, ale tak prezident, ako ak vláda SR túto zaujímavú ponuku neprijali. Slovenské orgány ponechali na území občanov poľskej národnosti, ktorí nastačili odísť, umožňovali im prácu, účasť na verejnem živote, možnosť vzdelávania. Boli začlenení aj do verejných zásobovania. Bola tolerovaná aj spolupráca s poľskými tajnými protinemeckými organizáciami.

V roku 1945 bola obnovená predmníchovská hranica ČSR. Medzi ČSR a Poľskom prebiehal intenzívne rokovanie o ponechaní Spiša a Oravy v ČSR, ale bezvýsledne. V roku 1947 oba štáty uzavreli priateľskú dohodu. V jej prílohe bola zmienka o právach slovenskej menšiny v Poľsku. Na krátke čas prijalo Poľsko slovenských učiteľov, ale školy postupne nadobudli poľský charakter: v jazyku i v náplni. Taký osud stihol aj Slovenské lýceum v Jablonke na Orave, ktoré bolo založené pre žiakov Spiša a Oravy.

Po stránke cirkevnej patrilo územie historicky nepretržitej jurisdikcii Ostrihomského arcibiskupstva, od roku 1776 Spišského biskupstva. V roku 1925 bolo dočasne príčlenené k právomoci Krakovského arcibiskupstva, v roku 1939 k Spišskému biskupstvu a v roku 1945 znova ku Krakovu. Slovenčina sa z kostolov násilne vyháňa, odstraňujú sa slovenské pamiatky historického charakteru (nápisy, križe...). Od roku 1991 je povolená jedna omša v Jablonke v slovenskom jazyku v nedele o deviatej hodine a na Spiši vo Vyšných Lapšoch, Kacvíne, v Nedeci a v Jurgove, ako aj v Novej Belej. V ostatných obciach sú bohoslužby v poľskom jazyku s výnimkou 1-2 slovenských piesní.

Slováci v Poľsku za môžu združovať v Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku so sídlom v Krakove. Spoločnosť vydáva mesačník Život v slovenskom, českom i poľskom jazyku. Od roku 1989 si Slováci obnovujú členstvo v SSV v Trnave. Prihlasujú sa za členov MS v Martine a pomocou Členského ústredia MS si zakladajú MO MS - doteraz tri a pripravujú sa ďalšie. Treba s uznaním konštatovať, že MS sa prostredníctvom Odboru pre zahraničných Slovákov - teraz Ústavu ... - starala o túto národnostnú menšinu s menším a väčším záujmom. Po zintenzívnení národného pobytu na Spiši a Orave je potrebné túto starostlivosť postaviť na kvalitatívnejšej základni, lebo polonizačná skupina založila 2 protislovenské centrá s tlačovými orgánmi (Jablonka, Nižné Lapšce), v ktorých šíri nepravdu o Slovácoch v Poľsku i v SR devalvuje slovenskú história. Šíri polonizačné myšlienky aj na území SR - v svojej tlači i osobnými návštevami. Poľsko-slovenská spoločnosť v Krakove - vznikla v roku 1971 na čele s Danutou Abrahamowiczovou - propaguje spoluprácu s Slovenskom aj na báze ekonomickej, hlavne na pohraničí (družba miest, obcí, regiónov), ale jej vzťah k našej národnostnej menšine v Poľsku je nevyhraný, ba chladný.

Reálne hodnotenie súčasného stavu slovenského života na Spiši a Orave vyznieva varovným výkrikom: genocída!

A tu vyplýva pre MS povinnosť zintenzívniť vplyv na patričné ministerstvá SR (školstvo,

kultúra, zahraničie...), spolupracovať s cirkevnou vrchnostou, ale priame rokovania s poľskými orgánmi presunúť na uvedené vrchnosti, pričom treba konštatovať, že prvé úspechy sú na obzore, po stránke vlády SR a spišského biskupstva - najmä v jeho kontaktoch s krakovským arcibiskupstvom.

Dôvernejšie poznám pomery na Spiši, preto moje skromné návrhy budú inklinovať do tejto oblasti, ale tesne korespondujú s potrebami Oravy, aj keď gravituje k Trstenej, Námestovu a Dolnému Kubínu.

1. Vypracovať metodiku spolupráce MS a MOMS v Poľsku, zapojiť Domy MS v obidvoch regiónoch a MO MS na pohraničí v okresoch Dolný Kubín, Stará Ľubovňa, Bardejov ... k patronátnej spolupráci.
2. Založiť Dom MS v Novej Belej na Spiši (je vyhliadnutý) a na Orave.
3. Zintenzívniť starostlivosť o mimoškolskú činnosť mládeže: krúžky, súťaže, letné tábory na Slovensku, prázdninová rodinná výmena žiakov - cieľ: získať a vychovať budúcich organizátorov a nositeľov slovenskej kultúry.
4. Založiť v sídlach MO MS aj vo všetkých obciach matičné knižnice: beletrie, história, časopisy - aspoň zo začiatku na náklady MS.
5. Pomáhať MO MS pri organizovaní výletov, exkurzií, pútí mládeže i dospelých na pamätné miesta na Slovensku.
6. Pre staršiu mládež usporadúvať večerné kurzy slovenčiny, histórie, divadelníctva, výtvarnej činnosti, najmä v zimnom období.
7. Zintenzívniť spoluprácu s Kultúrno-sociálnou Spoločnosťou Čechov a Slovákov v Poľsku, propagovať jej časopis Život, jej činnosť popularizovať v masmédiach na Slovensku a prenikať do centrálnych masmédií v Poľsku, aby bola celá verejnosť informovaná o uvedenej problematike - tak sa vidí, že je to len akýsi regionalny nevykvasený pohyb; poskytovať odbornú i spoločenskú oporu študentom v SR (štipendiá, prijímanie do škôl, ubytovanie, stravovanie a pod...).
8. Čelit útokom nepriaznivcom na identitu našich krajanov v našich i poľských masmédiách.
9. Pripraviť realizáciu komplexného národopisného, historického a jazykového výskumu na Spiši a Orave. Poliaci to robia už celé storočie!
10. V rámci Slovenských izieb KSSSaČ urobiť prípravy na zariadenie regionalného múzea na Spiši a Orave.
11. Kultúru a prácu prezentovať na celokrajových slávnostach (napr. Cyrilometodske dni...) striedavo na Spiši a Orave každé 2-3 roky (podľa vzoru Lužických Srbov).
12. Pri všetkých akciách treba hľadať to, čo nás s poľským nárom spája a presvedčovať poľské kultúrne a politické kruhy, že aj keď je naša hranica na Spiši a Orave stále krvácejúca, môže byť pri vzájomnom porozumení vhodným spojivom na kultúrnom, spoločenskom, ekonomickom i politickom poli.

Nic je toho veľa, ale ani málo - len jedno si treba náležite uvedomiť: je to volanie o pomoc našich vzácných bratov a sestier, a POKRAČOVANIE NA STR.12

TRADIČNÉ JEDLÁ NA SPIŠI A ORAVE

Popri strukovinách, o ktorých sme písali v č. 5/93, veľký význam pri zabezpečovaní každodennej stravy na Spiši a Orave mal zber lesných plodov, ktorí tu existoval oddávna, ešte predtým, ako ľudia začali pestovať rôzne rastliny. Tunajšia horská príroda poskytovala vhodné podmienky pre rast takých voľne rastúcich plodov ako jahody, maliny, čučoriedky, ostružiny, brusnice, lieskové orešky, trnky, poľné jablká, hrušky či slivky, niekoľko druhov húb a iné plodiny. Väčšina sa jedla v surovom stave, keďže ľudia nepoznali dnešné spôsoby na ich dlhšie uskladňovanie. Známe však bolo oddávna sušenie trniek, poľných jabĺk a iného ovocia, ktoré sa potom stali väžnym doplnkom stravy.

Tu musíme poznamenať, že zavšetku ľudia zberali aj iné rastliny najmä v súvislosti s tým, že kedysi spôsob stravovania oplývalo nezriedka aj živelné pohromy. Je napr. historicky dokázané, že v rokoch 1622, 1645, 1719, 1813 a 1831 sa vytriedali povodne a suché roky, ktoré zasiahli aj Spiš a Oravu. Roku 1805 napadol v lete veľký sneh, rok 1932 bol celý daždivý, potom prišla cholera, mor dobytka atď. Ked' teda prišla neúroda, ľudia nemali čo jest a tedy zberali a jedli aj také rastliny ako štavel, žihľava, chren, loboda, praslička, bodliaky či lopúchy. Sušili púky z lesok a miešali ich s otrubami, len aby prežili nepriaznivé obdobie. Mnohým sa to nepodarilo.

Samozrejme, zber lesných plodov sa zachoval podnes a znamená nielen obohatenie jedálneho lístka, najmä pri dnešných metódach konzervovania, ale aj dôležitý zdroj príjmov, čo je v horských, oveľa skromnejších podmienkach hospodárenia, nezanedbateľnou položkou. Spotreba ovocia, aké poznáme dnes, bola v našich horských oblastiach nízka. Začala trochu stúpať až na začiatku tohto storočia, keď sa ovocie začalo pestovať - najprv slivky, potom jablká,

hrušky a čerešne. Pestuje sa však v málom - prieberne po niekoľko stromov, preto aj keď sa v posledných rokoch jedáva hodne ovocia, pochádzajúci z nákupu.

Podobne ako s ovocím, aj pestovaná zelenina nebola tu rozšírená. Objavila sa na Spiši a Orave až kdesi v období prvej svetovej vojny a spočiatku nemala v stravovaní väčší význam. Samozrejme, okrem kapusty, ktorá bola známa a rozšírená skôr. Prvými pokusmi pestovať zeleninu sa začali zaoberať najprv zámožnejší roľníci a k základným druhom patrili najmä: cibuľa, cesnak, mrkvka, petržlen a hlavkový šalát. Trochu neskôr prišli aj koreniny, samozrejme tie, ktoré mohli rásť v dresných horských podmienkach, napr. kôpor, pažítka a pod. Veľký pokrok v pestovaní ovocia a zeleniny spôsobil, že dnes v spišských či oravských záhradkách stretávame i rastliny, známe kedysi z teplejších krajov, napr. paradajky.

Ako sme už niekolkokrát zdôrazňovali, základom stravovania boli pôvodne jedlá rastlinného pôvodu, v ktorých podstatný význam zohrával chlieb. Dnes ešte niekoľko doplňujúcich poznámok o chlebe (písali sme o ňom v č. 1/93), tým viac, že pre svoj význam sa stal príslušenstvom a mierou na určovanie a meranie materiálnych hodnôt spoločnosti v takom rozsahu, že sa okolo neho sústredilo kedysi veľa povier, predstáv a zvykov. Kedže ho v mnohých domoch vypekajú aj dnes, poznámenajme, že chutný a dobre vypečený bol vždy pýchou gázdinej a vizitkou gázu.

V minulosti manipuláciu s chlebom v každej domácnosti mala na starosti gázdina. Deti si smeli odkrojiť z chleba len so súhlasom otca alebo matky, pretože si na "chlieb zarobiť ešte nevedeli". Krajec chleba sa celý musel skonzumovať a odrabinky pozbierať. Dávali ich dobytku a hydine alebo ich hádzali do ohňa.

Voľakedy dbali aj o to, ako je chlieb na stole položený. Keby bol, nedajbože, obrátený a položený na vrchnej strane, mohol priniesť do domu psotu. Chlieb bol vždy, nielen u nás, ale v celom slovanskom svete, vo veľkej vážnosti. Preto aj dnes víťajú ním, na znak úcty, významných hostov. Ked' nevesta po sobási a svadobnej hostine odchádza z domu rodičov, na prahu nastávajúceho domu ju víta svokra chlebom. Nevesta držiac ho na temene hlavy podíde k stolu a pobožká jeho štyri hrany, potom položí chlieb naprostred stola, pobožká ho a až potom si s mladozeníčom sadne za stôl a týmto aktom sa stáva nevestou.

Ako sme už písali v č. 1/93, okrem chleba sa trochu neskôr vypekali ešte koláče a na sviatky buď rodinné slávnosti aj trochu lepšieho pečiva z belšej múky. Zákusky, tobôž torty, nepoznali. Tie sa u nás začali objavovať až v tomto storočí. Napr. prvá torta na Javorine sa spomína na panskéj svadbe v roku 1905 a znamenala veľkú senzáciu. Podľa rozprávania našich starých materí, prvé zákusky sa u nás začali vypekateť pred prvou svetovou vojnou, samozrejme, najprv v bohatších domoch a len na sviatky. Postupne sa však rozšírili a dnes mnohé gázdine na Spiši a Orave poznajú predpisy a vypekajú, ako najlepší majstri v mestách, desiatky druhov záuskov a sladkého pečiva.

Jedálny lístok sa na našich dedinách za posledne tri štvrté storočia zmenil a obohatil na nepoznanie. Ale ešte dnes žijú ľudia, ktorí si pamätajú časy, keď o stravu bola nádza. Preto napr. chudobnejší rodičia posielali školopovinné deti do služby len preto, aby sa tam, pri pasení dobytka či oviec, najedli aspoň trikrát denne. Voľakedy sa pre nedostatok potravín svadby v niektorých dedinách konali vo štvrtok, pretože od polnoci v piatok sa začína prísny pôst - zákaz jestmáso. Kedže svadobčanom už potom nijaké jedlo nepredložili, boli nútení sa po polnoci rozísť.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

HOVORILI O NÁS POKRAČOVANIE ZO STR. 11

to tak, ako to pred viac ako sto rokmi vyjadril v Zagrebe za Slovákov Fraňa Sasinek: "Dajte nám z väčšieho oleja, lebo naše lampy zhasnajú!" A zaznievajú nám aj verše Karola Strmeňa (Návrat, 1967):

"Sebe som väžnom, ale moje šíre
väzenie nemá murov ani času.

Môj dom je čistý ako vzduch a ty v ňom,
svetlička neba, nájdì liahšiu čirost!

Ohň, ty oči prepaliuj mi k pravde
a živlom srdca ..."

Olej, srdce, oheň, pravda... to dat do daru - a
dať rôzne, už dnes, lebo zajtra môže byť neskor
- a dom môže byť už zatvorený ...

(Z prejavu Michala Grigera na Valnom zhromaždení Matice slovenskej 7.-8.8.1992 v Martine)

NÁVŠTEVA DR. JÁNA ČARNOGURSKÉHO

12. mája t.r. počas pobytu v Poľsku navštívil sídlo ústredného výboru našej Spoločnosti poslanec Národnej rady SR a bývalý predseda vlády Slovenskej republiky Dr. Ján Čarnogurský so skupinou spolupracovníkov. Počas rozhovoru s tajomníkom ÚVL. Moltorisom a členom predsedníctva ÚV a šéfredaktorom Života J. Šternogom sa oboznánil s aktuálnou činnosťou a problémami našej organizácie, v tom i situáciou v oblasti zavádzania slovenských bohoslužieb na Spiši a Orave, k čomu sa, ako sme už písali, náš milý host významne pričinil.

Počas stretnutia sa Dr. Ján Čarnogurský živo zaujímal i o našu tlačiareň, v ktorej už pracujú stroje a zariadenia, obdržané, - vďaka jeho osobnej podpore, - ako dar od slovenskej vlády. Vzácny hosť si zároveň prezrel tlačiarenskú halu, kde sa stretol a porozprával s murárskou časou z Kacvínna, ktorá tam pracovala na stavbe prístavby k hale. Vyjadril spokojnosť a presvedčenie, že táto investícia začne prinášať zisky, čo pomôže našej Spoločnosti postaviť sa pevne na nohách a rozvinúť štatutárnu kultúrnu činnosť.

ORAVSKÉ BIELE NOCI

Oravské biele noci
sú ako obrus krajiny,
ktorým prikrývame stôl
tažký po sýtosti chleba.
A nad ním hlboká obloha.

Oravské biele noci
tak tisíko a tvrdo spia,
až sú dlhé ako južné leto.
Ich zrak je nežný vánok
a dotyk je biely dážď
z diaľnej smrekovej vône,
ktorá mi pripomína jablko
ešte zelené,
ale príbuzné so slnkom.

Oravské biele noci
svietia kameňmi a v sonátkach
pohoria.
Ležíš v hlbokej
dravej rieke
ako spev svietiacich kameňov.

ŠTEFAN BALÁK

Pod jasmínem

V besíde pod jasmínem
jsme obojaj skryti.
Tvá ústa voní vínem,
mám oheň v žilobití.

A kôň se ve mně vzpíná
a nad oblaka pádí.
Mám v srdci trpkost vína
a sladkosť tvého mládí.

Dokorad zejí chrámy,
nikdo je nezamyká.
Co se to děje s námi,
jaký to pták v nás vzlyká?

Med ve včelínech zlátne
a už se rojí včely.
V té nenávratné chvíli
dávno jsme uhořeli.

V besíde pod jasmínem
dvě mladá srdece tlukou.
Nejsou to pouhé stíny,
držím tě ve svých rukou.

FRANTIŠEK NECHVÁTAL

SLOVNÍK ŽIVOTA (3)

Polšky	Slovensky	Česky	Polšky	Slovensky	Česky
awantura	hádka, výstup	hádka, výstup	bajda	táranina	tlach
awaria	havária	havárie	bajdurzenie	táranie	tlachání
awersja	odpor	odpor	bajeczny	báječný (hov.), skvelý	báječný
awizo	avízo	avízo	bajka	rozprávka, bájka	pohádka, bajka
azot	dusík	dusík	bak	benzínová nádrž	benzínová nádrž
nawóz azotowy	dusíkaté hnojivo	dusíkaté hnojino	bakalarz	bakalár	bakalář
hbudacz	bádateľ	badatel	baketyl	bacil	bacil
kwas azotowy	kyselina dusičná	kyselina dusičná	bal	bál, ples	bál, ples
azyl	azyl, útočište	azyl, útočisté	baldachim	baldachýn	baldachýn
babiarz	sukničkár	holkář	baleron	rolovaná šunka	rolovaná šunka
babcia	stará mař, babička	babičká	ballada	balada	balada
baca	bača	bača	balon	balón	balón
bacówka	salaš	salaš	balsam	balzam	balzam
baczność	opatrny	opatrny	balustrada	zábradlie	zábradlí
boczny	opatrny	opatrny	balagan	nepriadiok, zmätok	nepořádek, zmatek
baczyč	dávat pozor	dávat pozor	balamucič	balamutík, klamat	balamutík, klamat
badacz	bádateľ	badatel	balamut	zvodca žien	svůdce žen
badač	skúmat	zkoumat	Balkany	Balkán	Balkán
badanie	bádanie	bádání	Balkáńczyk	Balkáńec	Balkáńec
badawczy	výskumný, bádavý	výzkumný, bádavý	baltycki	baltický, baltský	baltický
badyl	byť	lodyha	bałwan	klupák, balvan	klupák, balvan
bagatela	maličkosť	maličkost	bałwański	snehuliak	sněhulák
bagaż	batožina	zavazadlo	bałwochwalca	kreténsky	kreténský
bagno	bahno	bahno	bambosze	pohan	pohan
bagier	bager	bagr	banalny	papuče	papuče
bagnet	bodák	bodák	bandaż	banálny, všechny	banální, všechny
bagrzysta	bagrista	bagrista	bandera	obváz, bandáž	obvaz, bandáž
bajać	tárať	bájiti, tlachati	bandéria	lodná vlajka	lodní vlajka
			bandyta	bandérium	bandérium
				bandita, lupič	bandita, lupič

KAREL MICHAL

JAK PUPENEC K ŠTĚSTÍ PŘIŠEL

Správce Pupenec se opřel zády o pilíř křížové chodby a zatápal v kapce po krabičce cigaret. U prvních tří sírek dokázal nervózními prsty pouze ulámat hlavičky. Teprve čtvrtou se mu podařilo rozškrtnout a zapálit cigaretu ze strany. Tím vytvořil takzvaného žida. Učinil několik tahů, pak se vzchopil alespoň natolik, že sebral ze země klobouk a nasadil si ho na hlavu, ježto v křížové chodbe táhlo. Jinak se ze svého ohromení probouzel jen velmi, velmi pomalu. Dojem byl ještě příliš čerstvý. Bílá paní prošla okolo něho před necelými třemi minutami. Když vycházel ze zákrutu křížové chodby, uviděl ji proti sobě asi na deset metrů, takže stačil sotva uskočit ke stěně a smeknout klobouk.

Minula ho bez slova, dlouhý šat vlál za ní po dlaždicích a správce mohl ještě zahlednout důstojné avlidné gesto, kterým poděkovala za pozdrav, než zmizela za rohovým pilířem.

Byla to ona. Omyl byl vyloučen. Měsíc svítí arkádami křížové chodby a ozářil zcela jasně každý záhyb jejího roucha, svazek klíčů u pasu i roušku, podvázanou pod laskavou, křídově bledou tváří.

A právě ta laskavost a vlnidnost v jejím chování donutila Pupence v prvním hnuti mysli smeknout. Bílou paní viděl poprvé. Byl sice na Šaraticech správcem už pátý rok a věděl, že se tam Bílá paní vyskytuje, ale jednak na ni nevěřil, protože byl přesvědčený empirik, jednak nepřišel dosud nikdy za měsíčné noci do křížové chodby. Co by tam také byl dělal. Až donedávna bydlel v domku na nádvoří, a teprve před třemi týdny se přestěhoval do uvolněných místností v patře, protože v domku už se to vlnkostí nedalo vydržet. A tak se také dostal za měsíčné noci do křížové chodby, protože dole míval záchod hned vedle bytu a nemusel v noci brousit po budově. Ne že by se byl bál, protože kdo něčemu nevěří, ten se toho pochopitelně také nebojí, a krom toho Bílá paní neměla zlou pověst, ale jako pořádný člověk se v noci zdržoval doma. Po hradě se nacoural přes den s výpravami dost a dost. Ale ten večer si nadešel křížovou chodbou, aby nemusel přes celé nádvoří k domečku zprkan, a tak se to stalo.

Šťastnou náhodou, která mu přivedla zjevení do cesty až na cestě zpět, si v tomto okamžiku ještě nedokázal uvědomit. Hleděl vyjeveně na šedý kámen protější zdi, dokud mu oharek cigarety nespálil

prsty. Pak sebou škubl, zavrtěl hlavou a vydal se ke svému bytu. Připadalo mu to všechno dokonale absurdní. Ještě před deseti minutami seděl přece nahoře v kuchyni a četl si Učitelské noviny.

Správce Pupenec byl totiž původním povoláním učitel. Vyučoval téměř dvacet let dole ve vsi, a ačkoliv jej nedůstojné jméno a nevelký vzhled nakonec přiměly výučbu zanechat, zůstával s ní stále spjat, alespoň odborným tiskem.

Pověsil v předsíni klobouk na věšák, vešel do pokoje a vzbudil ženu.

"Ty, Máňo," ohlašoval, "já viděl Bílou paní!"

"No pravda, to věř že jo," chlácholila ho chor, "a běž už chrápat!"

Byla to rozumná žena. Pochopitelně se domnívala, že správce Pupenec poněkud přebral v hradní restauraci, ačkoliv to jinak nebylo jeho zvykem, a zděděná rodinná moudrost ji varovala, že ze sporu s namazaným chlapem nekyne pražádná čest.

"Ale já ji vážně viděl," vnucoval se Pupenec, "dole v křížové chodbě!"

"Jistěže drahý," souhlasila vlnidná chor a zavrtala hlavu s natáčkami do polštáře, "ale teď už si běž lehnout, běž. Povíš mi to všechno zítra."

Ráno se správce probudil s pocitem, že se předešlého dne stalo cosi nepříjemného. Takový pocit po ránu je krajně nepříjemný, a když si správce vzpomněl, co že se to vlastně stalo, bylo mu ještě o cosi hůř. Jeho manželka zachovala o včerejším rozhovoru naprosté mlčení a ohleduplně mu předložila k snídani černou kávu místo bílé. Pro ni byla situace jasná. Další cenná zkušenosť, tradovaná po generace v jejím rodě totiž učila, že dát za jistých okolností mužskému bílé káfe znamená zničit si byt. Pupenec bez slova posnídal a pak se uchýlil k pramenům, aby se poučil o šaratických zjeveních, protože toho dne se neprovádělo.

Znal to sice už nazepamět, ale pro jistotu si ověřil, že Bílá paní se vyskytuje na Šaraticech od nepaměti, odcházejíc za měsíčních nocí v křížové chodbě mezi hlavním schodištěm a bývalou kaplí. Zjevení není prý škodné, za pozdrav zdvořile děkuje, a pouze-li výslovně uráženo, syčí a plivá, což se však nepokládá za věrohodně doložené. Dle pramenů byla Bílá paní na Šaraticech spatřena v roce 1869, neboť krátce nato hrad zpustl a sídlil na něm pouze ožralý fojt, kterého nikdo

nebral vážně. Neméně svérázného nástupce původního fojta ještě Pupenec pamatoval. Když vodíval kdysi jako dobrovolný pracovník na Šaratice výpravy, vyhrožoval mu fojt střelbou a naváděl psy ke štěkotu, ale o zjevení nikdy nebyla řeč. Jiná fakta správce v pramenech ani ve své paměti neshledal. Šaratice byly rekonstruovány teprve před pěti léty, a tehdy byl na ně dosazen Pupenec, zatímco fojt se odebral na zasloužený odpočinek.

Správce usedl na nádvoří na lavičku pod věkovitou lípou a zapálil si cigaretu dumal a plival. Prožíval totiž krizi. Správce Pupenec byl opravdu empirik tělem i duší. Jeden z těch fanatiků konkrétních poznatků, kterými nehne nic než to, co sami viděli a poznali, nebo co viděly a poznaly uznané odborné autority. Co nemohl takto ověřit, pokládal za tmářství, dílem za folklór, podle toho, oč se právě jednalo. Leč právě jako takový nebyl nakloněn brát věci na lehkou váhu. Dlouholeté autoritativní hlásání základních poznatků vyhrotilo totiž učitelský stav na dva krajní typy. Jeden, který bere všechno naprostě vážně, a druhý, který nebere vážně vůbec nic. Pupenec náležel bezvýhradně k prvnímu typu. V důsledku toho to měl těžké, protože se mu lidé smáli. Ti, kteří měli školou povinné děti, se smávali potichu.

Kdo se však Pupenci vůbec nesmál, byla jeho žena. Zpočátku proto, že jí to připadalo spíše smutné, a později prostě proto, že už si zvykla. Ježto ho měla ráda, nechovala k němu valné úcty. Vycházela z předpokladu, že každý mužský je hnútý, jenže ne všichni stejně, a původně soudila, že hlásat pravdu je konec konečně méně riskantní než hrát ferbla. V průběhu manželství se sice poučila, že je tomu naopak, protože však Pupenec nejevil k ferblu talent, spokojila se tím, že ho poněkud brzdila, kdykoliv mnoho hlásal a málo se staral o chléb. Od té doby, co se stal hradním správcem, se poněkud uklidnila. Domnívala se, že v této funkci si přece jen nemůže natropit tolik škody. Spoléhala také na svůj místní původ. Kdykoliv v minulosti pan kaplan hřímával proti neznabohu Pupenci, vysmáli se obyvatelé jak Pupenci, tak panu kaplanovi, ale nakonec pokrčili rameny, pravili, že Mařena je hodná holka, jenomže neudělala štěstí, a pokojně se věnovali chovu vepřů. Ti z nich, kteří měli vepře, byli totiž přesvědčeni, že vepří je živý, kdežto pravda nikoliv, a těch ostatních se nikdo na nic neptal.

Pupenec tedy seděl pod lípou, plival a vrtěl hlavou. Později si začal i povídат. Nevěděl, kudy ven. Bílá paní nemůže existovat. Věda to vylučuje. Vědy si Pupenec vážil na devše, ale co viděl, viděl. Jen s nechutí se nakonec ustavil na

kompromisním názoru, že byl obětí zrakového klamu. Pocit, že není sám k sobě poctivý, ho však trápil celé čtyři neděle. Až do příštího úplňku. Jeho chot starostlivě pozorovala, že málo jí a mnoho přemýšlí, a velmi se obávala, co zase vyvede.

Toho dne, kdy opět nastal úplňek, byla obloha poněkud pod mrakem a Pupenec postával v křížové chodbě ve strachu, že se jeho výzkum nezdaří. Po jedenácté hodině se však mraky potrhaly. Úplňek se probral ven a jasně zasvitl, když bílé zjavení krácelo chodbou. Správce vystoupil zpoza sloupu a ze vzdálenosti sotva tří metrů vyzábil s jistou nechutí koncentrovaný produkt svých historicko-folkloristických výzkumů:

"Tuplovaná arcikurvo!"

V obličeji Bílé paní se objevil bolestný údiv.

"Flundro po mazích vyválená, nemytá!" pokračoval tvrdě šaratický správce s vědomím, že vědě a nutnosti seznat pravdu je třeba obětovat vše.

Od klenby se odrazilo vzteklé zasyčení. Dáma plachtivě nakrabila rty a Pupenec pocítil na své tváři plesknutí sliny. Když bíly zjev rychlými kroky zašel za ohyb, oťfet si správce tvář, ale nescnal na ruce vlhkost. Byl spokojen.

Druhého dne večer zasedl v rytířské síni k okrouhlému dubovému stolu, u něhož marastický fojt hostival kdysi své ohaře, zatáhl plnicím perem a napsal nejprve na nečisto a pak na čisto opsal hlášení ministerstvu kultury, správce památkových objektů. Popsal, čo viděl, zdůraznil rozpor mezi viděným a vlastním světovým názorem a s pozdravem "Míru zdar" podepsal Jindřich Pupenec, správce státního hradu Šaratice. Měl pocit, že učinil pravdě zadost. Dopis odeslal doporučeně.

Dopis došel. Na Šaratice byla svým časem vyslána komise ve složení doktor Tomeček - doktor Boukal. Komise byla smíšená. Doktor Tomeček byl tlustý, doktor Boukal byl hubený, a pokud lze povahové vlastnosti hodnotit stejně sumárně jako tělesné, byl doktor Boukal hodný, zatímco doktor Tomeček byl zlý. Nebral mu to chuť k jídlu, protože o tom nevěděl. Doktor Tomeček byl svého čemesla kulturní historik. Doktor Boukal byl psychiatr.

Oba dorazili na Šaratice k polednímu a bez meškaní se začali zajímat každý o svůj písek. Doktor Tomeček se staral, mělo-li zjevení roušku pod bradou uvázánou či upevněnou sponou, zatímco doktor Boukal zvídal, neutrpěl-li správce v mládí úraz a je-li kilo mědi těžší než kilo korku. Tyto otázky, jakož i veškeré další zodpověď správce Pupenec uspokojivě a u mědi uvedl z pilnosti ještě specifickou váhu, kterou

doktor Boukal neznal, a byl proto uveden do rozpaků. Doktor Tomeček si činil poznámky. Doktor Boukal si poznámkou nečinil. Neměl volné ruce, neboť ohmatával Pupencovu lebku.

Na závěr tohoto rozhovoru vyzval správce komisi, aby s ním zašla do křížové chodby a přesvědčila sa na vlastní oči, pretože nadcházel úplňek. Doktor Tomeček přijal. Cíl povinnost. Doktor Boukal odmítl. Také cíl povinnost, ale měl svůj rozum a rád spal.

Noc byla chladná. Pupenec vartoval v hubertusu, doktor Tomeček v dece, neboť se do správceho statstva nevešel. Bylo něco málo před půlnoci, když Bílá paní zase vyšla z ohybu chodby. Doktor Tomeček vyňal zápisník, zatímco správce Pupenec smekl, protože se přece jen trochu styděl za své předešlé excesy, vyvolané touhou po poznání. Bílá paní odpověděla na jeho pozdrav laskavým pokynutím na znamení, že nechová již zloby proti utrhači, prošla svou trať a zmizela.

"Viděl jste?" opal se správce Pupenec. Neměl pocit zadostiučinění. Nechtěl nikoho přesvědčovat ani získávat. Žádal si pouze potvrzení faktu.

"O tom si ještě promluvíme," odvětil vyhýbavě doktor Tomeček. Nemiloval jasné odpovědi, dokud neznal pozadí.

Nazítří ráno komise odjela, aniž řekla správci konečné slovo. Cestou do Prahy nepřišla jaksi na Bílou paní řeč a po příjezdu napsal doktor Boukal dobrozdání, že nezávisle na předloženém mu dopise nescnal správce Pupence pomateným ani blbým, a na celou věc zapomněl, protože splnil svou povinnost. Oproti tomu doktor Tomeček hlášení nesepsal. Nepokládal to za moudré. Místo toho si uvolnil vázanku, aby zdůraznil, že přichází z terénu, a vylehl soudruha přednostu. Záklepal a pak předstoupil v předklonu. Trocha úcty neuškodil.

"Co mi neseš, soudruhu?"

"Soudruhu," odvětil doktor Tomeček, "tak já byl na těch Šaratických, jak jsi mi uložil."

"No dobré, to je hezké. A cos tam zjistil?"

"Totiž, to je těžká věc."

"Jakápak těžká věc," řekl soudruh přednost. "Jestli je ten Pupenec blázen, dáme ho léčit. Být blázen není žádná ostuda."

"Správně, tomu říkám lidský přístup," pravil doktor Tomeček.

"No a? Cos tam viděl, mluv!"

"Jestli Pupenec je blázen," pravil opatrně doktor Tomeček, "o tom se jistě přesvědčil psychiatr. Já nejsem kompetentní něco takového prohlásit."

Mocný muž nahlédl do papíru na svém

stole.

"Psychiatr říká, že Pupenec blázen není. Ale co říkáš ty? Přeces tam byl, tak to na tebe udělalo nějaký dojem, ne?"

"Totiž," soukal doktor Tomeček, "totiž, já s ním byl v noci v té křížové chodbě, tedy, protože on, že ano..."

"No, a viděls tam snad nakonec tu Bílou paní, že to z tebe leze jako z chlupaté deky?"

Doktor Tomeček se očl u velikých rozpaků. Co viděl, viděl. Ač soudil, že by bylo lépe nevidět, nemohl zcela zapřít. Byl sice zbabělý, ale krom toho bol vědec. Velmi litoval, že se nehodil marod.

"Něco takového jsem viděl," přiznal s nechutí.

"Něco takového, to není žádná řeč. Viděls Bílou paní, nebo ne?"

"Nějak podobně to vypadalo, ale že by..."

"A nebyls ožralý?"

"Nepiju," řekl důstojně doktor Tomeček, a tím se soudruhu přednostovi zhnušil ještě víc, protože mocný muž neměl pokrytce rád. Doktor Tomeček se mu ošklivil už odedávna, ale nedal mu zahnouti, protože soudil, že je odborník.

"Tak tys nebyl ožralý," uvažoval, "a Pupenec není blázen. A oba jste viděli Bílou paní. Nebyl tam s vám ten psychiatrist?"

"On spal," žával doktor Tomeček a na okamžik se potěšil nadějí, že se nadřízený rozzlobí na psychiatra a jeho samotného nechá na pokoji. Leč netěšil se dlouho.

"No jo," pravil soudruh přednosti, "tak to budu asi blázen já. Jak to vypadalo, tam-to?"

Doktor Tomeček se jal ruče vysvětlovat, že zjevení ukazovalo krojem na vdanou ženu stavu panského nebo rytířského z údobí mezi rokem 1380 až 1420 a dokládal a popisoval velmi vytrvale a radostně, neboť ve svém oboru se cítil daleko bezpečnější než na kluzké půdě světových názorů. Soudruh přednosti mu naslouchal s odporem, leč trpělivě. Po dvaceti minutách, kdy došlo k popisu lemu svrchního roucha, konečně odpadl a přerušil přednášejícího dotazem:

"No ba, jistě. Ale co myslíš, že by to vlastně celé mohlo být?"

Této otázky se doktor Tomeček už od začátku nadevše obával, ač tušil, že k ní dojde.

"Tedy, já jako kulturní historik..." pokusil se o záchrannu.

"Ne," naříkal soudruh přednosti, "já chci jenom vědět, co to podle tebe bylo. Byl to švindl, nebo nebyl to švindl, nebo co to vlastně bylo?"

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLE

Krajan Ján Švientek vo svojom včelíne

voval dodatočne včelársky kurz. Venuje včelám všetok svoj čas. Je členom Poľského včelárskeho zväzu. Na vojvodskej úrovni tejto organizácie sa podarilo nadviazať plodnú spoluprácu s včelármami pohraničných miest na Slovensku: najmä z Trstenej, Námestova, Dolného Kubína a Liptovského Mikuláša. Spolupráca je obojsmerná prospešná a zahrňuje výmenu poznatkov a odbornej literatúry, včelích matiek, ako aj vzájomné kontakty a návštavy vo včelách.

Ako hovorí, veľa získal čítaním odbornej literatúry a pozorovaním samých včiel. Dokonale spoznal ich správanie a organizáciu. V súčasnosti má Ján Budz vo včeliní 50 úlom. Toľké včelstvo si vyžaduje veľa práce a starostlivosti. Zatiaľ mu neuhybnala ani jedna rodina, hoci veľmi nebezpečná a pomerne rozšírená v súčasnosti je varóza. Je to klieštič, ktorý vniká v chitín včely a ničí ho, čím sa včela stáva bezbranná. Choroba je natolik nebezpečná, že dokáže zničiť aj najväčšiu včelinu.

To je problém dnešného včelára.

U NAŠICH VČELÁROV

Včelárstvo patrí k pomerne starým, aj keď vedľajším odvetviám poľnohospodárstva. Vyvinulo sa z brtnictva, keď človek začal sústavne vyhľadávať divé včely a odoberať im med zo stromov, pňov, klátov a pod. Tie si neskôr začali označovať vlastníckymi znakmi, čo sa stalo prvou formou včelárenia. Úmerne s rozvojom poľnohospodárstva sa včely medonosné začali udomáčňovať, až sa včelárstvo stalo osobitným, hoci často len dodatočným, odvetvím poľnohospodárskej výroby a zdrojom príjmov.

Chov včiel na Spiši a Orave bol oddávna známy a pomerne rozšírený. Teraz značne poklesol. Je totiž nerentabilný a mnohí chovatelia držia trochu včiel snáď len zo záľuby. Sú však výnimky. Navštívili sme troch krajanovských včelárov - Jána Budza z Čiernej Hory od Jurgova, Jána Petráška z Krempáča a Jána Švienteka z Pekelníka na Orave - aby nám porozprávali, ako vlastne s tým včelárstvom dnes je.

Ako spomína krajan Ján Budz, bývalý riaditeľ Základnej školy v Čiernej Hore, záujem o včely prebudil v ňom otec ešte za slovenského štátu, ktorý napomáhal rozvoju včelárstva. Kto mal záujem, mohol dostať zdarma jednu včeliu rodinu. Tak sa aj stalo. Otec krajanov Budza dovezol z Kežmarku tri úle a s včelstvom: jeden pre seba, druhý do Jurgova a tretí pre Davida Bryja z

Repíšk. Mladý Ján veľa poznatkov o včelárstve získal v Mešťianskej škole v Jurgove, a najmä od učiteľa prírodopisu Cyrila Kováčika. Jeho rady a návštavy doma boli veľmi cenné. Nie div, že Ján Budz vyrastol na ozajstného včelárskeho odborníka, najmä keď neskôr spolu s manželkou absol-

Druhým a najväčším je však nedostatok odbytu na med. Kedysi, ako spomína krajan Budz, hľadával v tridsiatych rokoch, včelár platil daň až vtedy, keď mal 100 úlom, dnes sa platí už od 20. Podľa neho menej ako 20 včelstiev sa už vôbec nevypláca pestovať, snáď len pre domáce účely. Kto má však

Včelin krajanov Jána Budza

Včelín krajaná Jána Budza

viac úľov, musí med predávať a s tým je problém. Kedysi med vykupovali družstvá a jeho spotreba bola dosť vysoká. Dnes v prepočte na jedného obyvateľa dosahuje len 0,3 kg. Je to skutočne málo, hoci med a jeho produkty sú pre zdravie človeka skoro nevyhnutné.

Aj krajan Ján Petrášek z Krempáčov včelárstvo venuje oddávna. Ako spomína, začínať ako mládenec tým, že si z lesa do vlastnoručne zhotoveného úľa doniesol čmeláky. Samozrejme nevedel, že mu na jeseň všetky vyhynú. Potom sa obrátil o pomoc na príbuzného, ktorý mu dal ozajstnú včeliu rodinu. Dnes má vyše 30 úľov. Práca vo včelíne mu prináša veľkú radosť. Hovorí, že človek by si zo včiel mal brat príklad. Ich život a organizácia práce sú skutočne vzorné. Teda porekadlo "pracuje ako včelička" má opodstatnenie. Je zaujímavé, ako si krajan Petrášek vedel spojiť včelárstvo s ďalším zamestnaním - stolársstvom. Sám si robí úle a viacere sú aj pekne zdobené spišským ornamentom. Zhotovuje si aj ďalšie včelárske potreby, medzistienky, rámkely a pod. Aj on sa stáhuje na nerentabilnosť včelárstva.

Tretí z našich dnešných včelárov je čitateľom Života dobre známy krajan Ján Švientek z Pekelníka. Včelárstvom sa začal začať zo záľuby. Má vo svojom včelíne asi 12 rodín. A ako sa k nim dostal? Tiež náhodou. Na roľníckom kurze sa totiž zoznámi s prednášateľom - agronómom, ktorý mu ponukol včeliu rodinu. Vzal ich a zostal im verný. Najviac práce, ako hovorí krajan Švientek, sú včely vyžadujú na jar, kedy sa roja. Vtedy matka, nazývaná aj kraľovnou, opúšta úľ. Včelár musí byť

zvonili zvončekmi, vraj zvonenie včely trošku ohlušilo a stali sa pokojnejšie. Pri práci vo včelíne, napr. pri zbore medu, včelár potrebuje dym. Hovorí sa, že najlepší je z vŕbového alebo topoľového dreva, buď z rastúcich na nich hub. Najlepšie je včelám dôverovať, aby si zvykli na včelára, a dym nepoužívať. Podľa výskumov apiterapeutov včelie bodnutie je pre ľudský organizmus prospiešné, samozrejme za predpokladu, že nie je alergický. Včelí jed zabráňuje reumatickým chorobám, ischiasu, obmedzuje vysoký tlak.

Včelie produkty, ako napríklad propolis, majú vplyv na hojenie rán, chráňia imunologický systém človeka.

S odbytom medu má problémy aj krajan Švientek. Obyčajne ho predáva znáym buď na trhu v Jablonke alebo Novom Targu. Mala by sa zvýšiť aj jeho cena. Podľa neho pol litra medu malo by stáť takto ako pol litra alkoholu (ok. 60 tisíc zlých). Zatiaľ na trhu za pol litra dobrého medu tažko dostať od kupujúceho 30 tisíc zlých.

Nazdávam sa, že na Spiši a Orave sú optimálne podmienky pre chov včiel. Tam je prostredie ešte nie je až tak skazene ako inde. Na to, aby sa mohlo rozvíjať, sú potrebné štátne subvencie, ako aj... väčší záujem o užívanie medu v domácnosti.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Bude dosť medu? - zamýšľa sa krajan Ján Budz

DUŠAN SLOBODNÍK PARAGRAF: POLÁRNY KRUH

POKRAČOVANIE Z Č. 6/93

Ludia ... prirodzene, keď hovorím o ľuďoch, nevynárajú sa mi v pamäti tí, ktorí boli z môjho zorného uhla vonku, za dvojitou ohradou, ale spolučasní.

S ktorými som sa za tých bezmála deväť rokov stretol? Odhadujem, že spolučasní, s ktorými som bol v jednej cele (v distribučnom väzení bola výmena ľudí dost rýchla a za tých asi štvrťmesiacov vo Vinici sa ich v celách, v ktorých som strávil nejaký čas, premieľo veľa) alebo v jednom tábore, bude do šesť-sedemdesaťsíc. No osobne som ich poznal oveľa menej a zblížil som sa len s asi šestdesiatimi-sedemdesiatimi (ak nerátam svojich krajanov, s ktorými som z domu odchádzal a potom sa s nimi domov zasa vrácal).

V tábore, počnúc od Šečamu, sa okruh mojich známych začal rozširovať. Tu som sa tahal predovšetkým k ľuďom inteligentným, od ktorých som sa mohol niečomu mûdremu priučiť, dozvedieť sa niečo zaujímavé, nadosobné, zovšeobecňujúce, rozširujúce môj duchovný obzor.

Dostal som sa do väzenia pred maturitou, najväčšou mojou záľubou v mladosti bol šport (ten sa v tábore pestoval nedal, ak nerátam šachy) a jazyky (tu zas bolo v tábore príležitostí dosť a aj som ich ako sa patrí využíval). A tak len čo mi to okolnosti dožičili, usiloval som sa rozširovať si vzdelenie.

Nerealizovalo sa to pomocou nejakých odborných kurzov, tie sa najmä v režimnom tábore zorganizovať nedali. Zdrojom vzdelenia boli knihy, ktoré som hľadal, najmä beletrie (i možnosť rozširovať môj aktívny ruský slovník), a veľa som sa rozprával s mûdrymi a skúsenými ľuďmi.

Plný význam týchto rozhovorov som si začal uvedomovať od Urdomy, v Šečame som žil tak rýchlo a dynamicky, že na učené rozhovory veľa času nebolo. No a zlaté časy pre vzdelenie nastali v Abeze, i keď to bolo diktované často nevyhnutnosťou, tým, že možnosť iných kratochvíľ bola značne obmedzená.

Hovoril som, že v našom tábore bolo asi 1200 ľudí, rozmiestených v zhruba pätnásťstich veľkých barakoch. Inteligencia, do ktorej (aj vďaka šachom, aj vďaka jazykovým znalostiam, dôľa, že aj vďaka bystrosti ducha) pribrali aj mňa, sa navzájom poznala. Stretávali sme sa pomerne často, no nie nijako organizované a nie všetci naraz, to nebolo technicky možné (bolo nás asi 60 - 70).

Mojmi častými spolubesedníkmi v Abeze boli Litovci, Lotyši a Estónci. Aj zo skromných štatistických údajov vyplývalo, že ich je tu vzhľadom na početnosť týchto pobaltských národov oveľa viac ako príslušníkov iných národov.

Dnes už spisovatelia a historici, príslušníci troch odlišných národov, otvorene písu o stalinovej praxi vnútorného rozlepšovania pobaltských národov a o tom, že mnohých Litovcov, Lotyšov i Estóncov poslali najmä po roku 1945 do vyhnanstva na Sibír a nemálo sa ich ocitlo aj v táborech.

Boli to spoločenstvá dosť uzavreté a najmä v prípade Estóncov často oddelené od ostatných obyvateľov tábora aj jazykovou bariérou. Ako cudzincu ma však aj oni "brali do partie", naše diskusie boli živé.

Ostatná v tábore boli starší. Veľmi početná bola skupina banderovcov (od nich som pochytil veľa ukrajinských slov) a najmä vojnovej zajatcov. Ak bol nespravodlivý celý systém vyjavovania politických delikventov, keď sa súdy v rozpore s humanistickými princípmi neradiili prezumaciou neviny, súdili v širokom zábere (akoby plnili plán), a nelámal si hlavu nad tým, že popri skutočných vinnosťach (napríklad tzv. policajtov, ktorí aktívne pomáhali nemeckej vrchnosti v bieloruských, ukrajinských a ruských dedinách) sa do väzenia dostávali aj nevinní. Vrcholom právnej nespravodlivosti bolo nediferencované súdenie vojakov, ktorí prešli fašistickým zajatím. Len výnimcočne sa brali do úvahy okolnosti, za akých sa človek do zajatia dostal, správanie sa konkrétneho jedinca, jeho úsilie utiecť z fašistickej nevôle a zapojiť sa do protinemeckého boja. To bolo pre súd spravidla druhoradé. Nemôžem tu nespomenúť Nikolaja a jeho druhow, ktorých život sa tak kruto a neľudsky skončil kdesi v lesoch pri Novom Meste na Morave.

Akoby existovala len jedna otázka: Dostal si sa do zajatia? Mal si spáchať samovraždu, znel "argument" sudcov, prevzatý zo Stalinovej konceptie o zajatcoch.

Po Stalinovej smrti vyšlo najavo, akých obrovských chýb sa dopustil "najväčší vojvodca všetkých čias" - a nielen on. V konečnom dôsledku teda mnohých a mnohých nedobrovoľných obyvateľov fašistických zajateckých táboration, z ktorých väčšina sa nedala na spoluprácu s hitlerovcami, súdili za omyly armádnych veliteľov a často priamo za Stalinove omyly.

Zajatci, z ktorých vyrobili politických

väzňov a pri udeľovaní trestov sa pri nich uplatňovalo celé rozpätie trestného registra pre politické delikty od desať do dvadsaťpiatich rokov, držali pokope (aj pri týchto rozsudkoch platila "logika", ktorou sa riadil major SMERŠ v Novom Meste na Morave: "Bol si tam, za to sme tā súdili, keby si bol niečo spravil, bol by si dostať trest smrti.") Bola to v tábore sociálna sila. Pravda, niekedy - keď sa dostali pod vplyv bývalého vysokého dôstojníka-spolučasníka, ktorý hľadal na život čierno-bielo - pozerali na ostatných politických väzňov ako na "kontru", neuvedomujúc si, že rovnaká nespravodlivosť, aká postihla ich, mohla postihnúť aj iné kategórie politických väzňov.

Ja ako cudzinec som stál trochu bokom, vzťah aj banderovcov, aj zajatcov ku mne bol buď indiferentný, alebo celičkom korektný. Musím tu dodať, že vzťah k zajatcom ako previnilcom a zradcom pretrvával - hovorím na základe informácií v sovietskej tlači - dlho po Stalinovi, dlho po XX. zjazde KSSZ, pričom hlásateľmi tohto apriorne podozrivavého vzťahu boli najmä sovietske vojenské kruhy.

Paradoxné je (keď sa teraz v spomienkach vracam k tým rokom), že som nikdy nesníval o tom, aby Stalin umrel. Už som vedel o systéme dosť, ba až veľa, nerobil som si o Stalinovi ani tie najmenšie ilúzie. Ale z tej nízkej táborevej "večičky" (nižšej ako strážne veže s vojakmi, ktorí na nás zazerali, pokiaľ nás cesta musela viesť po chodníku, na dohľad vzdialenosť od zlovestných guľometov, reflektorov - napokon, aj oni boli väzni nehostinného severu, ibaže ich "tresty" boli krátke, trojročné), odkiaľsom veci videl, sa mi sovietsky štát, najmä jeho vedenie zdalo monolitom, v ktorom všetci na čele sú rovnakí ako Stalin. Takže aký je v tom rozdiel, Stalin alebo Nestalin, ja si svojich pätnásť rokov odsedieťmusím. Možnosť zmeny politického kurzu som si jednoducho nevedel predstaviť neboli som v tom sám, podobne zmýšľali aj skúsenejší než ja.

To mi však nebránilo (a ani kolegom z pracovnej brigády - prenášam sa do marca 1953), aby sme sa radovali a mrkali na seba, keď sme pri práci v mestečku zrazu počuli z reproduktora prvú lekársku správu o tažkom zdravotnom stave Stalina. Hypertónia, nepravidelný pulz, vyzeralo to vážne, to sme chápali. Inak by rozhlas nevysielal také správy a hlásateľ by nehovoril takým prígnaveným smútočným hlasom.

Svoju radosť sme nijako najavo dať nemohli, museli sme sa tváriť neutrálne. Eskortujúcim vojakom by naše radostné vzrušenie neuniklo a nikomu sa nechcelo do "buru" (to je skratka ruských slov "barak usilennogo režima" - barak sprísneného režimu),

teda do karceru, kde boli najmä v zime pomerne kruté, hroziace prinajmenšom silným prechladnutím, a kde bola trestom i značne redukovaná dávka stravy.

Tých hlásení o zdravotnom stave Stalina bolo niekoľko a znali čoraz dramatickejšie. Ani po návrate do zóny sme sa však - akoby sme sa telepaticky dohodli - neschádzali, vedeli sme, že kontrolné väzenské orgány sú v strehu, a naozaj sme nechceli riskovať. Nezasvätenému pozorovateľovi by sa mohlo zdieť, že nás nebodaj trápia správy o hypertónii a iných zlých príznakoch zdravotného stavu mocného pacienta, ale my sme vedeli svoje a v našej brigáde udavači neboli. Jedného s takými sklonmi sa náš bezprostredný vedúci štastným premiestňovacím tahom zbavil.

Keď sme sa v onen osudový deň (to som ešte nešplil, že pre mňa je to skutočne osudový - i keď v pozitívnom zmysle slova) dostavili na vrátnicu, vychystaní ako zvyčajne na celodennú prácu (výnimočne to mal byť celkom príjemný deň, mali sme kopať dáky kanál v pekárni), od strážnice nás vrátili. Hlavný dozorca oznamil, že do práce sa nejde, krajina má smútok, umrel veľký Stalin...

Tolko dobrých správ naraz, pomysiel som si, ale na tvári mi nebolo nič poznat. Napokon, nielen ja, všetci sme sa tvátili primerane neutrálne. Slzy ľútosti sa od nás nevyžadovali, tie by sme napokon z vyplakaných a vysušených očí sotva vedeli vytlačiť, ale smliať sa sme si netrúfli. Prezrádzal nás azda len vzrušený ligot v očiach.

Ten marcový deň, do ktorého som sa na chvíľu preniesol, bol ešte ďaleko. Bolo sa k nemu treba dopracovať. V doslovnom zmysle.

Vystriedali sme množstvo práč, naša pracovná skupina mala vo svojich radoch aj tesárov, aj stolárov, aj - a tých bolo najviac a medzi nich som patril aj ja - pomocných robotníkov. V Abeze je pári domov, ktoré som pomáhal stavať (dúsam, že ešte stojí, odvádzali sme solídnou robotu), pomáhal som kopáčom po hraniču večne zamrznej pôdy, keď bolo treba, i pôdu vatrami rozohrievať, nosiť brvná (naštastie, bol som silný, nebola zo mňa ten úbohy dystrofik zo začiatku táborej pracovnej kariéry), zatíkať klince, odnášať kamene. A poohľadaného snehu by sa za tie tri a pol roka takisto nazbieralo pekných pár vagónov. Vykopal a vyhádzal som na povrch aj veľa kubíkov zeminy a robil množstvo iných práč, ktoré si vyžadovali silu, výtrvalosť a - nevšimavosť.

Väzeň však nežije len prácou, ak si sme zažartovali, hoci práca postupne, ako sa situácia v krajine po vojne a obnove hospodárstva stabilizovala, začínala mať aj v tábore svoj zmysel. Nežije len prácou, ale aj chlebom, zárobkami.

Kto si hore, asi v snahe zvýšiť pracovnú

výkonnosť miliónov väzňov (nedávno som sa dočítal, že podľa údajov sovietskeho ministerstva štátnej bezpečnosti bolo v rokoch 1930 - 1953 odsúdených za politické prečiny 3 778 234 ľudí, z toho 786 098 popravili, pričom do tohto počtu sú zahrnutí aj cudzinci - Udale sú z Moskovských novostí č. 9, 1990, ale zdá sa mi, že oveľa bližšie k pravde sú autori R. Medvedev a S. Solženycin, ktorí uvádzajú oveľa vyššie číselné údaje), prišiel na myšlienku, v podstate nie najhoršiu, aby sa v táborech zaviedol chozrasčot, to ekonomické čudo, ktoré sa za zhruba štyridsať rokov od "vymyslenia" nevie presadiť a preukázať svoju životaschopnosť a ekonomickú reálnosť.

V praxi to znamenalo, že sa začala finančne zhodnocovať naša práca. Čím bola efektívnejšia, tým väčšia sa v chozrasčotnom systéme hodnotila, tým viac peňází mohol väzeň zarobiť. Dúsam, že ste z mojich slov nenadobudli dojem, že systém chozrasčotu mohol umožniť väzňovi zbohatnúť. Väzňom sa stihali zrážky najrozličnejšieho druhu - za stravu, za ubytovanie, dozorcov, administráciu, aj za vojakov, čo nás tak dobre strážili, za "pohodlnú" prepravu vo vlakoch a neviem, za čo všetko ďalše (možno - žartujem - aj za možnosť pozorovať v zime polárnu žiaru), ale skromných osem-desať rubľov (podľa terajšej meny) sa na najnáročnejších práciach dalo mesačne zarobiť.

Naďalej sa trochu zvýšil aj prídel stravy a asi od roku 1952 sa "bilancia hladu" v režimnom pracovnom tábore vydrala; zvyšoval sa najmä prídel chleba za vykonanú prácu. Tí najvýkonnejší robotníci ho nevládali pojesta, čo bolo dobre najmä pre starcov, odkázaných na to, čo by sa dalo nazvati "udržiavacou" stravovacou dávkou. Ved Stalín povedal: "Kto nepracuje ..."

Vrátim sa k chlebu, k jeho nedostatku a potom k relatívnomu dostačku, ku ktorému som sa v úvahách súvisiacich s mravopočestnostou dostať.

Chlieb náš každodenný ... Bol každodenný, od prvého dňa väzenia po posledný. A s niekoľkodňou výnimkou kukuričného chleba v Černovcach, kde strava mala rumunsko-moldavsko-bukovinský raz, bol ten chlieb vždy čierny, hustý, tažký, vodnatý - a chutný. Bože, aký chutný!

Chlieb bol najistiešou a najspôsahlivejšou hrádzou - nie, nie proti hladu, tých päťsto-šesťdesať gramov chleba celkom zahnáť hlad nemohlo, ale proti rozpadu ľudskej kultúry, proti zdiveniu človeka, proti mravnej degenerácii. Len ten, kto bol v živote dohnaný za hranice hladu (nie jednorazového, jednodenného!), vie pochopiť, čoho všetkého je schopný jednotlivec, aby zahnal hlad. Neschcem tu hromadiť úzasy, o ktorých viem len z druhej ruky, ale odporúčam vám prečítať si súčasné

sovietske publikácie o rozmeroch a hrôzach hladu na Ukrajine v prvej polovici tridsiatych rokov, údaje zhromaždené v rokoch 1989 - 1990 oficiálnymi ukrajinskými inštitúciami.

Chlieb neboli vo väznici, v tábore, i počas presunov v nákladných vlakoch jedinou potravou, za normálnych okolností sme dostávali dva razy denne aj varenú stravu - najčastejšie naberačku riedkej kaše, trochu rýb minisardiniek, o ktorých už bola reč, prípadne kúštek mäsa, polievku, zvanú v tábore "balanda" (týmto celkom hudobne znejúcim názvom sa pomenúvala riedka žbrnda, v ktorej plávalo zopár krúp a jeden či dva kúsky zemiakov). Ale zábezpečou života bol chlieb, v ňom bola naša životná istota. Spomenul som váhu, a keď si ju v mysli premetnete do predstavy chleba, aký konzumujete, môže sa vám tá hmotnosť zdať postačujúca.

Ale pol kila, to bol ozaj kúsok, hrubý tak päť centimetrov a široký asi desať. Nepoznal som proces výroby chleba (v našich sviatočných väzenských dňoch sme v pekárnach robili iba pomocné práce, do výroby chleba nás nepustili), ale značnou zložkou chleba, pridávajúcou mu predpísanú hmotnosť (kto si však mohol odvážiť svoj každodenný prídel?), bola voda.

Chlieb bol posvätnou zložkou potravy, jeho krádež (krádež toho zvyšku, ktorý si človek nechával na večeru - čo však bol sám osebe hrdinský čin, väzeň zvyčajne skonzumoval celý prídel ráno, aby mal po starostiah; no a okrem toho nevráví sa v zásadách správneho stravovania, že večere majú byť ľahšie?) sa trestala veľmi prísnne. Za krádež kúska chleba mohol poškodený usvedčeného zlodeja aj zabiť, a keď nie zabiť, tak strašne, do krvi, do zlomenín údov, do rozbitia hlavy zmlátiť. To-to väzenské právo sa uznávalo a previnilca sa zvyčajne nik nezastal.

Aj v kódexe zákonných bandítov prislúchala zlodejovi základnej normy chleba smrť. Zákonné mohli vziať a neraz si aj bez veľkých okolkov brali od väzna, čo doslával balíky (hovoríme o obyčajných táborech), prebytky, teda potraviny navyše, ale na denný prídel by zákonný bandita nikdy nebol siahol.

Skrátka, zlodej chleba stál na najnižšom stupni táborej ľudskej stupnice. Bol to prašivý pária, ktorý si svoje výdedenstvo spôsobil sám. Bol to marodér, odpad ľudskej, čo sa takému človeku pripomínať ani nie tak slovami ako postojom ostatných väzňov k nemu.

POKRAČOVANIE NA SLEDUJE

ZO ZASADANIA PREDSEDNÍCTVA ÚV KSSČaS

V sídle KSSČaS v Krakove sa 9.5. t.r. konalo pracovné zasadnutie predsedníctva ústredného výboru našej Spoločnosti, venované o.i. aktuálnej činnosti našej organizácie, vlaňajšiemu rozpočtu, plánu práce na tento rok, redakcii Života a ďalším otázkam.

Ako vyplývalo zo správy tajomníka ÚV Ludomíra Molitorisa, zavŕšila sa prvá etapa výstavby našej tlačiarne a inštalovania potrebných zariadení, ktorá umožňuje vykonávať väčšinu prác pri tlačení Života. Zároveň sa začala výstavba prístavby k existujúcej hale. Tlačiareň môže teda začať poskytovať služby iným zájemcom. Členovia ÚV sa tiež oboznámili s výsledkami stretnutia delegácií Spoločnosti s prezidentom SR Michalom Kováčom a ďalšími poprednými predstaviteľmi Slovenskej republiky v Častej-Papierničke, ako aj s podpredsedom poľskej vlády Pa-włom Łączkowským a ministrom kultúry a umenia Jerzym Góralom vo Varšave. Zároveň prijali správu o činnosti a realizácii rozpočtu Spoločnosti v roku 1992, v súvislosti s čím konštatovali, že systém účelových dotácií, ako nepostačujúci, v značnej mierе obmedzil kultúrnu činnosť Spoločnosti a ohrozuje v najbližšom čase prácu a vôbec existenciu krajaníckych klubovní.

V súvislosti s tým sa účastníci zasadnutia pri stanovení plánu práce do konca t.r. obmedzili len na niekoľko podujatí, o.i. recitačnú súťaž školskej mládeže, prehliadku divadelných krúžkov a dychoviek a pod.

Predsedníctvo ÚV sa s pobúrením oboznámilo s incidentom vyvolaným listom Hlavného výboru Zväzu piateľov Oravy, ktorého autori žiadali vojta a Gminnú radu v Jablonke o odvolanie z funkcie riaditeľa Gminného kultúrneho strediska v tejto obci predsedu našej Spoločnosti Eugena Mišinca preto, že je príslušníkom slovenskej národnostnej menšiny. V súvislosti s tým predsedníctvo schválilo protestný list najvyšším vládnym orgánom a rozhodlo sa podniknúť ďalšie kroky pre vyriešenie tejto veci.

Končí sa štvorročný medzizjazdový obdobie našej Spoločnosti. Preto predsedníctvo časť svojich rokovani venovalo otázke príprav k 9. zjazdu KSSČaS. V súvislosti s tým rozhodlo zvolať v najbližšom čase plenárne zasadanie ÚV, ktoré určí program volebnej kampane a predbežný termín zjazdu.

Ná záver zasadania predsedníctvo ÚV schválilo prijatie do redakcie dvoch reda-

ktoriek zo Slovenska, ako aj predsedu ÚV a prerokovalo rad bežných organizačných otázok.

J.S.

KRAJANKY, KTORÉ NEPOZNÁME

V aprílovom čísle Života som si prečítať zaujímavý príspievok A. Pivovarčíka "Krajanky, ktoré nepoznáme". Súhlasím s ním, že v každej z našich obcí ešte žijú krajaní, ktorí sa pre svoj vek už nezáčastňujú vo verejnem živote, ale si hodne pamäťajú z dávnych čias. Preto ich spomienky a výpovede majú pre nás veľký poznávací význam.

Aj u nás v Novej Belej žije takáto krajanica, Kristína GAVENDOVÁ, ktorá prednedávnom oslavila 90. narodeniny. Narodila sa 9. mája 1903 v chudobnej rolnickej rodine. Chodila do 6-triednej školy a po jej ukončení - podľa vtedajších zvykov - navštěvovala ešte 3 roky t.zv. opakovaciu školu. Bola to, samozrejme, maďarská škola.

- *Pre všetky deti v Novej Belej vystačil jeden učiteľ*, - spomína krajanica Gavendová, - ktorý nás učil po maďarsky a po slovensky. Ked'sme šli zo školy domov a stretli nejakých starších ľudí, pozdravili sme ich slovensky. Pochválen Pán Ježiš Kristus. Ked'sme však stretli farára, zdravili sme ho po maďarsky Dicsértessék a Jézus Krisztus. Kňaz nám odpovedal: Mindörökke Amen. Vedel sice, podobne ako učiteľ, aj po slovensky, ale dôsledne používal maďarskú. V kostole sa bohoslužby odbavovali v latinčine, ale všetci ľudia spievali slovenské piesne.

Kristína Gavendová sa vždy považovala za Slovenku. Keď mala 20 rokov, vydala sa za Jána Gavenda z Novej Belej, vdovca s dvomi deťmi. Mali spolu ešte 4 deťi, z ktorých jedno zomrelo v mladom veku. Ján Gavenda bol dobrým Slovákom a príkladným otcom. Keď vznikla naša Spoločnosť, spolu s manželkou Kristínou sa do nej zapísali a patrili k veľmi aktívnym členom Miestnej skupiny v Novej Belej. Žiaľ, predčasná smrť vzala Jána spomedzi nás.

- *Ked'sa v roku 1920 Spiš a Orava dostali k Poľsku*, - pokračuje Kristína Gavendová, - v našom kostole sme na bohoslužbách dôlež spievali po slovensky, lebo sme mali slovenského farára. Slovenské bohoslužby máme aj dnes, v nedele a sviatky o 11. hod. a cez týždeň v pondelky, stredy a piatky. V medzivojnovom období sa skoro všetci obyvatelia Novej Belej hlásili za Slovákov. Žilo u nás sice niekoľko chlapov z Podhalia, ktorí sa priženili do našej obce, ale boli to pokojní

ľudia a nikdy nemali žiadne výhrady voči slovenským spevom v kostole. Všetci obyvatelia teda pokojne gazdovali a navzájom si pomáhali. Keď niekto budoval dom alebo nejaké hospodárske stavby, mnoho ľudí mu išlo pomáhať; zdarma, ako blízkej rodine. Dnes už, žiaľ, takúto bratskú pomoc nestretávame. Ľudia sú iní, je viacej nenávisti ako lásky, neviem prečo.

Krajanka Gavendová si počas rozhovoru spomenula i na niektoré dávne zvyky. O jednom z nich povedala:

- *Ked' Novobeláňa zvolili nového richtára, asi po dvoch týždňoch členovia výboru išli k predošlému richtárovi a prenesli od neho k novej hlave obce osobitnú železnú skrinku. Bol to nevelký trzor, - kúpený kedysi v Budapešti a zatváraný na špeciálny kľúč, - v ktorom richtár uschovával úradné doklady. Teda ked' túto skrinku niesli cez obec, spievali slovenské nábožné piesne. Po druhej svetovej vojne tento zvyk postupne zanikol.*

Zaujímavá je spomienka K. Gavendovej na obdobie plebiscitu, ktorý sa mal konáť na Spiši a Orave. Povedala, že asi v máji 1919 prišiel zo Slovenska na Spiš - bol aj v Novej Belej - akýsi pán a pýtal sa ľudí, či chcú byť pri Poľsku alebo pri ČSR. Je pravdou, že asi 4-5 rodín chcelo Spiš pripojiť k Poľsku, ale len preto, že by do trhového mesta Nového Targu mali bližšie ako do Spišskej Staré Vsi. Okrem nich celá obec chcela byť spolu so Slovenskom. Podobne sa vyslovili aj ostatné obce. Napriek tomu nás odpojili od starej vlasti a odvtedy musíme neustále brániť svoju slovenskú národnosť.

Ako som už spomenul, Gavendovci mali štyri deti. Najstarší syn Alojz (nar. 1921) narukoval v r. 1942 na vojenčinu a dostal sa na front. Keď 30. augusta 1944 vypuklo Slovenské národné povstanie, ocitol sa na povstaleckom území a bojoval proti nacistom. Počas zuriivých bojov pri Vrútkach sa spolu s niekoľkými spolubojovníkmi dostal do nemeckého zajatia a zahynul mučenckou smrťou. Po dlhom mučení ho nacisti obesili dolu hlavou a takto visiaceho upálili.

Druhý syn Jozef ako mládenec vycestoval do Těplíc v Česku, kde si založil rodinu, pracoval v závode, kym mu zdravie slúžilo. Žiaľ, už viac rokov nežije. Ďalší syn Ondrej odišiel na Slovensko a býval s rodinou v Matejovciach, kde pracoval vo fabrike. Dlhšie choršťavel a už nežije. V Novej Belej ostali len dve deti - syn Benedikt Gavenda a dcéra Helena, po manželovi Kalatová - obaja s rodinami.

Spomienam ešte jednu vec, ktorú si pamäťaj aj Kristína Gavendová. Keď sme sa v roku 1945 opäť dostali k Poľsku, vládni činitelia na Slovensku, v Spišskej Staré Vsi, zorganizovali pomoc pre Slovákov na severnom Spiši, v tom dodávky cukru. V

tom čase tu bola veľká bieda, nedostatok potravín a vznietenom Poľsku cukru nebolo. V Spišskej Staréj Vsi bol podrobny zoznam všetkých slovenských rodín zo Spiša, teda aj okolo 160 rodín z Novej Belej, ktorým prídeľy cukru prisľúchali. Ľudia potom v rokoch 1945-1947 chodili do Spišskej Staréj Vsi a využívali túto pomoc Slovenska. Dnes si už presne nepamäťame, koľko cukru pripadal na jednu rodinu, ale viem, že prídeľy boli dosť veľké. Tak či onak bola to významná pomoc.

Samozrejme odvtedy uplynulo vyše 45 rokov a hodne ľudí je už na druhom svete. Ostatní žijú, hoci niektorí sa prestali hľať k Slovákom. Pýtam sa teda nie na jednotlivcov, ale na tých 160 rodín, kde sa podeli, prečo časť, ktorá spomínanú pomoc využívala, od nás odišla? Chcelo by sa povedať, aká krátka a nevdačná je niekedy ľudská pamäť! Viem, že o národnosti rozhoduje slobodná vôľa každého človeka. Neviem však pochopiť pohnutky niektorých, čo zrazu svoje názory a národnosť dokázali zmeniť. A nielen to, patria dnes k našim najzarytejším odporciam. Ani Kristína Gavendová si nedokázala odpovedať na túto otázku.

Do budúcnosti chcel by som jej zaželať predovšetkým mnoho zdravia, rodinného tepla a veľa pokojných, slnečných dní. K týmto blahoželaniam sa pripája aj Miestna skupina našej Spoločnosti v Novej Belej.

JÁN FRANKOVÍC

OZNÁMENÍ KRAJANŮM

Podle sdelení Ministerstva vnitra ČR se až do přijetí nové právní úpravy budou utváry pasové služby při realizaci hlášení přechodného pobytu občanů České republiky trvale pobývajících v zahraničí řídit lhútami uvedenými v ustanovení par. 8 odst. 1 zákona č. 135/1982 Sb., o hlášení a evidenci pobytu občanů a par. 8 písm. a) vyhlášky FVM č. 146/1982 Sb., ktereou se provádí zákon o hlášení a evidenci pobytu občanů.

To znamená, že všichni občané ČR bez ohledu na to, ve ktorém státe mají trvalý pobyt, se prihlašujú k přechodnému pobytu do tří dnů po vstupu na území ČR, jestliže doba pobytu bude delší než 30 dnů. Útvary MV tedy nebudou rozlišovať, zda se občan trvale zdržuje ve státe uvedeném v písm. a) nebo ve státe uvedeném v písm. b) citované vyhlášky.

BUĎME OPATRNÍ!

Jedno z porekadiel hovorí, že neštasticie nechôdza po horách, ale po ľuďoch. Je v tom hodne pravdy. Mohli sa o tom presvedčiť obyvatelia spišskej dedinky Lapšanky, najmä jej dolného konca, kde 12. januára

tohto roka vypukol požiar. Neštasticie postihlo krajan Františka Šoltýsa, ktorému nebezpečný živel strávil obytný dom, maštaľ a hospodárske stavby. Zhoreli tiež poľnohospodárske stroje. Hoci požiar vypukol náhle, nedošlo k veľkej panike a vďaka pohotovosti ľudí, ktorí sú v neštasticie vždy solidárni a prejavujú veľkú odvahu, podarilo sa z ohrozených budov v čas vyviesť živý inventár.

Prípadne odvtedy uplynulo už pol roka, zámerne to spomíname. Máme totiž leto, čas veľkých horúčav a sucha, kedy nebezpečenstvo požiaru je zvlášť veľké. Preto napriek pracovnej zataženosť treba zachovať veľkú ostrážnosť. Dbajme o to, aby elektrické zariadenia boli vždy v dobrém stave, nepribližujme sa s ohňom, čo platí zvlášť pre sajčiarov, k ľahkozápalným látkam, zabráňme malým detrom prístup k zápalkám. Požiar je často dielom nepozornosti, nerešpektovania bezpečnostných predpisov, či náhody. A potom za niekoľko okamihov, ako pred tromi rokmi v Nedeci či najnovšie v Lapšanke, práca niekoľkých generácií vyde navnivôč. Preto budeme opatrní!

J.P.

NIE SME SAMI

V našich stanovách sa hovorí, že jednou z úloh Spoločnosti je o.i. rozvíjanie a upevňovanie spolupráce s našou starou vlastou. Uskutočňovalo sa to už roky vďaka úzkym kontaktom predovšetkým s Ústavom pre zahraničných Slovákov Matice Slovenskej v Bratislavě, ČÚZ-om a inými inštitúciami, ale aj prostredníctvom kultúrnej výmeny v rámci spolupráce pohraničných oblastí. Situácia, aká vznikla

po nežnej revolúcii a po vytvorení nezávislej Slovenskej republiky, mala by tomu ešte viac prosipieť, tým viac, že boli otvorené hranice a vzájomné kontakty a návštevy už nerobia nikomu problém.

Priznam sa, že som mal, a nielen ja, určité obavy, či naša stará vlastohúrená tak dlho očakávanou slobodou a súčasne boracia sa s rôznymi, najmä ekonomickými problémami, nezabudne na svojich rodákov v zahraničí. Moje obavy boli však zbytočné. Viaceré návštevy popredných predstaviteľov slovenskej vlády a parlamentu medzi krajanmi dokazujú, že si problematicu našej menšiny, podobne ako ostatných Slovákov vo svete, pozorne všimajú, a nakoľko je to možné, snažia sa im pomáhať. Samozrejme tieto možnosti sú často obmedzené, čo sa spája najmä so súčasnou ekonomickou situáciou Slovenska. Nejdôvod len o ekonomickej stránke veci. Dôležitá, niekedy dokonca dôležitejšia, je morálna či politická podpora a tú, dôľsam, budeme i nadále dostávať.

Vznik samostatnej Slovenskej republiky s radostou prijali všetci krajania. Každý s týmto faktom spájal určité očakávania, viac alebo menej reálne a konkrétnie. Patrí k nim i napr. otázka dvojitého občianstva. Je medzi krajanmi veľmi živá. Každý zo staršej generácie krajanov prizvukuje, že po pripojení severného Spiša a horného Oravy k Poľsku v roku 1945 sme sa ako vtedajší obyvatelia Slovenského štátu nezriekli slovenského občianstva. Preto naň máme právo.

Uvedomujem si, že otázka dvojitého občianstva nie je jednoduchá a môže byť vyriešená len po dohode oboch našich susediacich štátov. Predtým treba totiž dohodnúť riešenie celého radu problémov, týkajúcich sa o.i. odvádzania daní, vojenskej služby, volebného práva a pod. Niektoré štaty dvojité občianstvo povolujú, iné sú proti. Tak či onak možné to je a my by sme boli radi, keby sa táto naša túžba čo najskôr uskutočnila.

A.B.

Zborenisko v Lapšanke

DIVADELNÍCI Z POD- VLKA V JABLONSKOM LÝCEU

Prešlo mnoho rokov, hám celé desaťročia, keď naši divadelníci vystupovali v priestoroch jablonského lýcea. Zdá sa, že si to už len niektorí pamätajú.

V poslednom období akoby nástal určitý zvrat. Vlani a v tomto roku sa ochotníci divadelného súboru MS KSSČaS z Podvľka po dohode s vedením školy opäť predstavili v lýceu. Tohtoročné predstavenie sa konalo 29. apríla a Podvľčania predvedli novonacvičenú Molierovú hru Oklamán manžel v preklade Blahoslava Hečku. Vystupenie našich divadelníkov sledovali nielen študenti ale aj žiaci základnej školy č. 2 v Jablonke a niektorí stredoškolskí profesori i učitelia. Predstavenie sa všetkým veľmi páčilo a diváci ho odmenili vrelým potleskom. Naši ochotníci ním úspešne začali novú sezónu. Krajanom z Podvľka želáme veľa výtrvalosti a vďačnosť divákov, no a hodne úspechov počas vystúpení na Slovensku, kde ich znova pozvali.

EUGEN MIŠINEC

MUSICA AETERNA V CHYŽNOM

18. apríla 1993 Chyžné na Orave bolo dejiskom zaujímavého kultúrneho podujatia. Z iniciatívy Viliama J. Grusku, známeho dramaturga a riaditeľa AIA Centrum v Bratislave i Regionálneho kultúrneho strediska v Dolnom Kubíne a za spoluúčasti Obvodného výboru KSSČaS na Orave a farského úradu v Chyžnom zavítal do tejto dediny profesionálny umelecký súbor Musica aeterna (Večná hudba) z Bratislav.

Slovenskí umelci pod vedením Petra Zajíčka a Jozefa Šimonoviča dali v miestnom farskom kostole koncert starej chrámovej hudby. Záujemci si mohli vypočuť skladby spred dvoch storočí, predvádzané na dobových nástrojoch striedavo s prednesmi duchovnej poézie. Pre účastníkov koncertu z Chyžného bol to nepochybne veľký zážitok, tým viac, že sa po prvýkrát stretli s dávnou chrámovou hudbou, tak veľmi odlišou od súčasnej, na dôvažok v takom majstrovskom predvedení. V mene farníkov účinkujúcim

podakoval miestny farár Michał Wojnarowski.

Poznamenajme, že okrem Chyžného súbor Musica aeterna koncertoval aj v kostoloch v Tvrdošíne a Zuberči v rámci kultúrneho programu III. podhoráckych stretnutí ľudových hudieb.

EUGEN MIŠINEC

SPOMIENKY Z MLADOSTI

POKRAČOVANIE Z Č. 4/93

Ako som už minule spomína, v roku 1921, keď som mal sotva rok, sa moji rodičia prestáhvali z Tribša do Novej Belej. Otec ako zručný remeselník pomáhal spočiatku strýkovi v kováčskych práciach. Po čase, keď si Novobeleňia všimli, aký je z neho šikovný kováč, postavili mu domček a riadnu vyhňu, v ktorej vykonával všetky kováčske práce, aké obec potrebovala. Podkúval kone, vyrábal buďopravoval poľhohospodárske náradie, robil ozdobné kovania brán, dverí či oblokov a pod. Vždy mal dostatok roboty, jeho majstrovstvo bolo známe v širokom okolí.

Medzičasom sa nám rodina rozrástla, pribúdali deti a domček, v ktorom sme bývali, začal byť pritesný. Preto otec začal uvažovať o novom dome, ktorý v roku 1931 aj postavil. Zdalo sa, že nič nenaruší jeho pokojnú prácu, že nový dom postupne zariadi..., keď zrazu prišla pohroma. Bolo leto 1934, tak akosi pred žatvou, keď sa ľudia chystali žatobilie, a vtedy nastalo obdobie daždov. Boli také prudké, že kdesi po týždni Bialka vystúpila z koryta a zaplavila polia až k humnám Novej Belej. Na niektorých miestach v obci siahala do výšky jedného metra. Keďže sme bývali na kraji obce, voda nám vzala ešte nedokončený dom a vyhňu. Samozrejme, mnohým Beľanom urobila tiež veľké škody.

Keďže sme nemali kde bývať, uchýlili sme sa ku kr. Petráškovi. Chcem zdôrazniť, že v tých časoch Novobeleňia boli veľmi solidárni, najmä v neštastí, a navzájom si pomáhali. A tak zanedlho nielenže nám pomohli postaviť najprv vyhňu, aby otec mohol pracovať, ale aj dom, ktorý stojí podnes. Ja som ešte ani neukončil ľudovú školu, keď ma otec začal brávať do vyhne a zaúčať do kováčského remesla. Po niekoľkých rokoch som ovládal prakticky všetky tajomstvá tohto povolania, hoci objektívne musím priznať, že otcovej zručnosti som sa hádam nikdy nevyrovnal.

Ako som minule spomína, otec bol

zárovečný znamenitý muzikant a vo voľnom čase ma, ešte ako malého chlapca, učil hrať na husliach. Keď potom založil kapelu, hrával som v nej od 15. roka života aj ja. Uplyvali roky a ja som pomáhal otcovi v kováčstve v podstate až do roku 1941, keď som musel narukovať do slovenskej armády. O svojich zážitkoch z vojny nebudem písat, uviedol som ich v predošej časti týchto spomienok. Keď som sa v roku 1945 vrátil domov z nemeckého zajatia, umrela mi matka a zanedlho aj otec. Keďže som musel pomáhať mladším súrodencom, vrátil som sa do vyhne a pracoval ďalej ako kováč. Potom som si našiel prácu v družstve "Zgoda" v Novom Targu ako vedúci smeny. Medzitým som sa oženil. Keď sa mi neskôr naskytla príležitosť do školy v Głuchołazoch, dlho som váhal. No išiel som a ukončil som ju ako technik povrchových baní. Pracoval som potom v kameňolomoch Szaflary-Klikuszowa-Sieniawa-Raba-Osieč. Práca, aj keď finančne výhodná, bola dosť nepohodlná, keďže som len zriedkavo mohol byť doma. Preto som sa po niekoľkých rokoch vrátil do Novej Belej. Začal som opäť s kováčstvom, až kým som si nenašiel prácu v novotargskom kombináte, kde som pracoval až do odchodu do dôchodku. Vo voľnom čase som zase začal hrať v kapeli, nielen na zábavách či svadbách, ale zároveň aj ako člen nášho krajanského folklórneho súboru v Novej Belej a neskôr som s kapelou sprevádzal aj nedecký súbor Veselicu. Dali sme, za vyše dvadsať rokov, stovky vystúpení nielen v jednotlivých obciach na Spiši a Orave, na prehliadkach a iných krajanských podujatiach, ale aj na festivaloch na Slovensku a v Poľsku, v Detve, Sopote a iných mestách. Bolo by ešte o čom písat, ale o tom snáď inokedy.

JOZEF MIRGA

POĎAKOVANIE

Obvodný výbor Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov na Spiši touto cestou srdečne ďakuje Biskupskému úradu v Spišskej Kapitule za všeobecnú nezistnú pomoc našim veriacim na Spiši a Orave, ktorá im umožnila nehatene zúčastňovať sa bohoslužieb vo svojom materinskom slovenskom jazyku, v tom i za zásielky modlitebných kníh a spevničiek. S veľkým pochopením a pomocou sme sa stretli i na viacerých farských úradoch na Slovensku a u ďalších jednotlivých osôb, ktoré v mene kresťanskej lásky na nás neustále pamätajú. Všetkým za ich zbožný čin ešte raz Pan Boh zaplat.

KRMENIE OBJEMOVÝMI KRMIVAMI

Choroby, ktoré vznikajú pri používaní nesprávneho krmenia, a to z hľadiska množstva i kvality, sa u zvierat vyskytujú dosť často a majú väzny charakter. V prípade nesprávneho množstva pokrmu, sú zvieratá postihnuté chorobami z podvýživy. Príčinou ochorení môže byť taktiež nadmerné množstvo pokrmu - nadvýživa.

Choroby tráviaceho ústrojenstva sú najčastejšie zapríčinené prijímaním zlého, alebo pokazeného krmiva, a taktiež nesprávnym krmením. Objemové krmivá ako seno, slama, alebo plevy tvoria základnú zložku krmiva pre kone, dobytok, ovce a kozy. Preto ich kvalitu treba venovať špeciálnej pozornosti. Dobrá slama musí mať charakteristickú farbu a vôňu; seno by malo byť zelené a vyzbierané ešte pred kvitnutím. Plevy by sa mali prevlhčiť a zmiešať so štavnatými krmivami z dôvodu uľahčeného

prijímania potravy. Na krmivo sa lepšie hodí slama a plevy jarín, než ozimín. Slama ozimín najlepšie slúži porená na sečku. Pre dobytok a ovce sa doporučuje dĺžka sečky 3 - 5 cm a pre kone 1,5 - 3 cm. Sečka, ktorá je prvejkrát krátká, sa nehodí pre kone a dobytok, keďže u koní vyvoláva ochorenie žaludka a črev (koliky), u dobytka zas môže vyvolávať nestrávitelnosť.

Zitná a pšeničná slama, hrubá slama vikokvetých rastlín a taktiež stebľa kukurice by sa mali podávať zvieratám iba v podobe sečky. Zvieratá majú radšej známkencu sečku, čo možno dosiahnuť jej zvlhčením, alebo sparením.

Plevy vstrebávajú veľa vlhkosti v čase mlátenia, alebo počas zberu obilnína za daždivého počasia, čo môže byť príčinou ich rýchleho znehodnotenia a plesnivenia. Preto si treba dobre všímať spôsob skladovania pliev, a taktiež sledovať ich vôňu. Pokiaľ sú plevy silne znečistené zeminou alebo pieskom, treba ich preosiať cez sito. Suché plevy s prímesou prachu a semien burín môžu vyvolávať podráždenie, až zápal očnej sliznice a horných dýchacích cest, najmä nosnej dutiny. Práve preto treba aj dobré plevy pred krmením navlhčiť vodou,

alebo zmiešať s rezanými štavnatými krmivami.

Plevy ostených obilnína, najmä jačmenné, by sa malo podávať zvieratám iba po predchádzajúcom navlhčení a sparení, keďže dlhé a suché jačmenné osti môžu vyvolávať u zvierat zápal jazyka, dásien, podnebia alebo hltana a v prípade vniknutia do oka - slepotu. Na suché jačmenné plevy sú výnimočne citlivé kone. Také plevy môžu u nich vyvolávať tažké koliky, ktoré sa zvyčajne končia úhynom zvierat.

Dobre uskladnené seno, ktoré je vyzbierané v správnom čase, je pre zvieratá dokonalým krmivom. Na rozdiel od toho seno prepláchnuté daždom, nahntité, plesnivé, potuchnuté môžu spôsobiť zvieratám ochorenie. Zlé seno je zvlášť nebezpečné pre gravidné matky a mladé zvieratá. Také seno môže vyvolávať hnačku, otrávenie a iné ochorenia, u gravidných zvierat aj potraty.

Dobré seno z trávy, alebo vikokvetých rastlín si nevyžaduje žiadnu špeciálnu úpravu pred samotným krmením. Lúčne hrubostonkové seno je lepšie porená na sečku.

JÚL V ZÁHRADKE

V tomto mesiaci začína sa hlavné obdobie zberu zeleniny, najmä plodovej a hlúbovej. Pravidelne treba zberať uhorky a fazuľové struky, aby sme využili ich remontantnú schopnosť. Začína tiež dozrievať ozimná cibuľa z augustovej sejby v predošлом roku, čoho známkou je polišanie vŕiate a teda aj čas zberu. Ozimú cibuľu sa u nás nevysieva. Odporúčali by sme to skúsiť, keďže po prezimovaní dozrieva o mesiac skôr, ako cibuľa vysievaná na jar. Vytahanú sa necháva 7-10 dní zaschnúť na záhone a potom pod strechou, až sa kŕčok zaschnutím celkom zatiahne. Koncom mesiaca sa začína i zber cesnaku, ktorý viažeme do zväzkov buď zapletáme a vešame na vzdušnom mieste. Na teplom slnečnom mieste možno v tomto období vysievať (pre jesenný zber) špenát, šalát, redkvu (guľatú čiernu) a redkovku.

V tomto období dozrieva drobné ovocie (jahody, maliny, egreše, ríbezle), ako aj čerešne a višne, čím pribúda práce s ich zberom a konzervovaním (kompóty, šťavy, džemy, rôsoly a pod.). Na kompóty sa používa tvrdšie ovocie, na ostatné produkty vyzreté.

V ovocnej záhrade mladým stromčekom tvarujeme korunku letným rezom. Pri reze bujne rastúcich letorastov robíme skracovanie. Konkurenčné výhonky skracujeme. Výhodou rezu v tomto období je to, že vznikajú malé rezné rany, ktoré nemusíme zatierať, lebo sa rýchle zaceľujú. Pokračujeme v skracovaní a odstraňovaní nežiaduceho obrastu na prevrúblavaných stromoch. Treba si tiež pripraviť podpniaky na letné očkovanie. Predtým však treba zo spodu odstrániť obrast do výšky asi 0,2 m, podpniaky zavlažiť a okopat. Koncom mesiaca možno začať s očkováním sliviek, pretože slivkové podpniaky majú krátke obdobie prúdenia miazgy.

V okrasnej záhradke v tomto mesiaci možno začať očkovať ruže na tzv. spiace očko. Po dvoch týždňoch skontrolujeme ujatie očiek - neujať preočkujeme z druhej strany podpniaka. Divú časť podpniaka možno však odstrániť až na jar budúceho roku. Ako prvé sa očkuje stromčekové ruže, ktoré strácajú miazgu prvej.

Júl je veľmi horúci mesiac, preto treba hydine venovať väčšiu pozornosť, najmä zabezpečeniu dostatočného množstva studenej vody. Pri nedostatku vody sliepkam výrazne klesá nosivosť. Kto chová husi a kačice, mal by ich intenzívnejšie prikrmoval a všímať si prírastky. Aj im

treba zabezpečiť vhodný prístup k vode. Samozrejme, týka sa to tých roľníkov, čo chovajú väčšie množstvo husí či kačíc určených na predaj. Pri menšom počte sa kačice a husi drží do jesene a zvlášť neprikrmuje. Maštale, kuríny a iné miestnosti, kde držíme vtáky, treba pravidelne vetráta čistiť.

V júli sa dni začínajú pomaly krátiť, čo je pre včelárov znamením, že včely začnú onedlho meniť spôsob života a žiť z toho, čo si nahromadili cez leto. Aby túto úlohu zvládli, využívajú každú príležitosť na záchranu cukru pred skazou. Tak napr. trúdy, o ktorých sa včely skôr tak veľmi starali, už splnili úlohu, nie sú potrebné, preto ich včely prestávajú kŕmiť, ba vyháňajú ich von, kde hromadne hynú. Ešte v prvej polovici júla by včelári mali vyhľadať v plodiskách plasty starého pôvodu. Totiž v starých bunkach sa liahnú včely, ktoré majú menšie rozmery a nedožívajú sa takého veku ako včely liahnúce sa vo svetlých, najmä v tzv. panenských bunkách. Preto takéto plasty treba vybrať a umiestniť na okraj plodiska. Ak obsahuje ešte nejaký plod, ten sa vyliahne najneskôr o tri týždne. Na tomto mieste už matka nepoloží vajíčka. Pri jesennom zužovaní plodiska na zimu tieto krajné tmavé plasty treba automaticky vyradiť. (j.s)

MARTIN MADAČOV **BOŽIA SPRAVODLIVOSŤ**

Po horách i dolinách putuje Pán Ježiš so svätým Petrom, už veľa miest a dedín obišli, už veľa ľudí navštívili, len to je stále svätému Petrovi čudné, že zlí ľudia majú všetkého hojnosť, kým dobrí ľudia bývajú zväčša chudobní a sužujú ich rozličné trápenia.

Ako tak húta, rozmýšla, znova prichádzajú do dediny a opäť sú hladní a smädní. Zastavia sa u bohatého gazdu, ktorý má najväčšiu čriedu kráv v doline.

Peter vchádza do dvora, prosí o krajec chleba a hrnček mlieka, ale gazda sa naňho osope:

- Nemám mlieka pre cudzích, ani chleba pre tulákov! Nehanbiť sa žobrat, keď ešte vládzeš pracovať?

Smutný sa vracia Peter k Pánu Ježišovi, vraví mu, ako pochodiť a prosí ho:

- Pane potrestaj lakomého sedliaka!

- Stane sa, ako žiadaš, - vraví Pán Ježiš s úsmevom. Rozmnzožím jeho majetok dvojnásobne a bude mať dva razy toľko kráv!

Peter nechápav hľadí na Majstra, ale neopováži sa povedať ani slovo, že nie je spokojný s takým trestom.

Prichádzajú ku skromnej chalúpke, býva v nej chudobný starý pastier so ženou.

Aj tu Peter klope, prosí o chlieb a mlieko, ale neprosí nadarmo. Stará pastierka mu vďačne dáva, ba ešte sa ospravedlňuje:

- Koľko máme, toľko dáme, dala by som ti aj viac, ale sami veľa nemáme, celým našim majetkom je iba stará kravička...

Veselý sa Peter vracia k Pánu Ježišovi, vraví mu, ako pochodiť a prosí ho:

- Pane, odmeň týchto dobrých ľudí!

- Stane sa, ako si žiadaš, - vraví Pán Ježiš zamyslený, - onedlho im kravička uhynie!

Peter ešte nechápavejšie hľadí na Majstra, ale teraz už nahlas vraví, ako rozmýšla:

- Pane, ja nie som spokojný s takým trestom a takou odmenou. Ved akáže je to spravodlivosť, keď dobrých ľudí tresceš, a zlých odmieňaš? Či by nebolo spravodlivejšie, keby si lakomému boháčovi odňal majetok a keby si nim obdaroval chudobného pastiera?

- Peter, Peter, prečo ty všetko meriaš podľa zemskej marmony? Vari nevieš, že koho Pán Boh miluje, toho krížom navštevuje? Ak pastierovej rodine uhynie kravička, bude to trest za ich hriechy, aby si ho odtrpeli na zemi a po smrti prišli rovno do neba. Dni ich života sú už spočítané, onedlho obaja umrú, kravičku už nebudú potrebovať... A vieš, čo čaká v živote bohatého gazdu? Ešte dlho si požije a dlho bude zhŕňať bohatstvo, ale pre svoju lakomosť ho ani sám neužije, lebo si závidí aj to, čo si kladie do úst. A čo s ním bude po smrti, ľahko uhádneš: Ľahšie tava prejde nízkou bránou ako boháč do neba! Bol si nespokojný s mojím rozsudkom, ale teraz vieš, prečo som ich tak rozsúdil!

Peter pokorne uznava, že nespravodivo zazlieval Pánu Ježišovi, nuž ho úprimne odprosuje:

- Odpust mi Pane, my ľudia sa vždy mylíme, keď zabúdame, že múdrost a spravodlivosť Božia prevyšuje ľudskú múdrost.

Konečne máme školské prázdniny, čas zaslúženého oddychu pre žiakov a učiteľov. Dúfame, že tento čas využijete čo najlepšie, aby ste s novým elánom opäť nastúpili do školy. Začne sa nový školský rok, v tom aj rok výučby slovenčiny na školách Oravy a Spiša. Mali by na to pamätať všetci krajančí rodičia.

Žiakom a učiteľom slovenčiny prajeme veselé a príjemné prázdniny.

Na snímke: Zábava detí v Čiernej Hore /od Jurgova/.

Snímka: J. Pivovarčík

VESELO SO ŽIVOTOM

- Mamička ma poslala po čistý hodváb, teta predavačka.

- Čistý hodváb už nemáme.

- Tak si prosím špinavý, mamička si ho operie.

*

Učiteľ sa pýta žiaka:

- Čo to tam gumuješ, Jožko?

- Prosím, pán učiteľ, tú pätku na vysvedčenie.

- Ako sa opovažuješ...

- Veďste mi povedali, že si ju musím opravit.

*

Pán Novotný sa vezie v električke s veľkým psom. Príde revízor a hovorí:

- Pane, platili ste za toho psa?

- Nie, ja som ho dostal zadarmo.

*

Na hodine jazyka slovenského vyvolá pán učiteľ Jurka:

- Vyčasuj mi sloveso chodiť!

- Ja chodím...ty chodíš...

- Nešlo by to trošku rýchlejšie?

- Ja bežím, ty bežíš...

*

Pani učiteľka rozdala detom písanku na diktát.

Pritom hovorí:

- Píšte, ako počujete.

Karol napísal okamžite niečo do zošita a odložil pero.

- Ty si už hotový? Ukáž zošit.

V zošite bol napísané: - Počujem dobre, ďakujem.

TRENČÍN DOLINEČKA *Ludová*

2. Moja frajerečka,
má červené líčka,
/jako na jabloni
červené jabĺčka:/

3. Červené jabĺčko
od poly je hnilé,
/už ma opustilo,
čo mi bolo milé:/

Rezko

1. Tren-čín do-li-neč-ka, pek-ná ro-vi-neč-ka,
po nej sa pre-cho-dí mo-ja fra-je-reč-ka.

Čas motýlů, včel a modrého nebe

Podzim je krásný - pestrý jako vymalovaný obrázek, s vůní pečených brambor, jablek a hrušek, s rozesmátým drakem nad stráni.

I zima je krásná - sníh tiše křupe pod nohami a vítr vyhrává na
stříbrné rampouchy sněhulákům do ouška.

I jaro je krásné - voňavé jako perníková chaloupka. Jako pytlík s kořením. Veselé kosým zpěvem a cinkáním kuliček.

"Ale z celého roku je nejkrásnější léto," říká louka. "Léto je čas roztažených motýlů, bláznivého vísání strakatých křídel nad rozkvetlou loukou..."

"Nejkrásnější je léto," řeptají lesy. "Léto je čas včel a čmeláků a cvrčků. Čas tiché hudby z vyhřátých pasek..."

"Nejkrásnější je léto," tvrdí lesy, louky a pole. "Je to čas modrého nebe a rozesmátého slunce, jahod a malin a borůvek. Léto je sladké zrzání..."

S tím souhlasí i brouci ze všech strání, i kluci, co už mají rybník teplý na koupání, léto chválí žabáci i žáby kuňalky, z potoka, z louže i ze skalky, chválí je i vrátný i přednosta úřadu, myška, co přebývá ve skrýši u hradu, krtek, co rozrývá záhon i zahradu, hvězdáři, cestáři i všichni turisté, i když je počasí k výletům nejisté... Všichni bez všech řečí létu blaňočečí.

A co učitelé?
A co školníci?
A co žáci?
Taky mají šťastné oči.
Oči plné důkud.
Klíč od školy už visí na hřebštu.

Jindřich Balík

František Rouček

MÔJ SKLENENÝ POHÁR

Môj pohár sa každú chvíľu
na stolíku preobliká:
raz má sako z limonády,
inokedy tielko z mlieka.

Občas v lete mu upletie
bublinkový sveter sôda,
každé ráno mi ho mamka
v kakaovom tričku podá.

Kedž sumienka sa doň vleje,
býva najviac prekvapený:
ku zlatému kabátiku
máva vždy aj čiapku z peny.

A čo na noc obliecka si?
Spýtajte sa mojej mamy!
Odloží ho po kúpeľi
do kredenca - bez pyžamy!

ČO JE TO ?

Kto vie súkať
čo vysúka
cez oblôčik
bublisuka?.....

Nevrčí a predsa letí!
Som si istý,
tak v podjeseň odlietajú
stromom

Kto svoj domček sebou nosí
Slimák? Mačka?
Klokan, zebra, nosorožec,
?

Za komín sa v zime skrýva
ako za pec
Ako sa to vtáča volá?
Ako?

Michal Černík

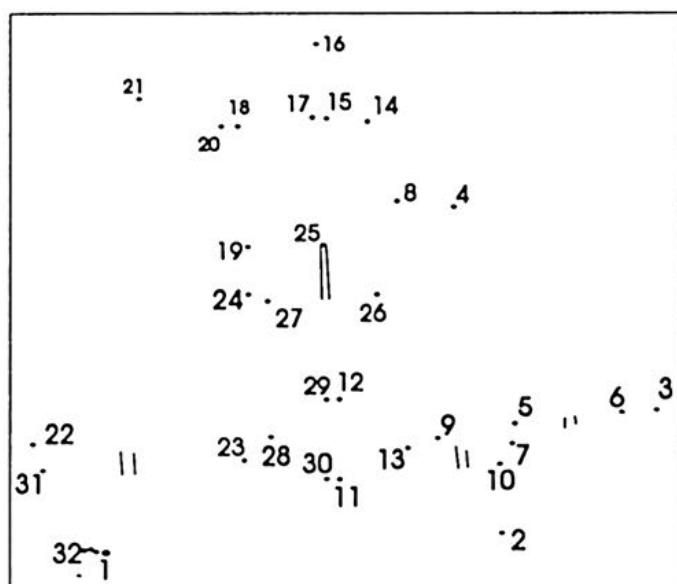
Bleší pohádka

Jedna blecha druhé nabízela pejska:
"Bude se mi po pejskovi stejskat."
Druhá blecha řekla: "Vem si moje kotátko."
Tak si blechy vyměnily zvířátko.

SPOJOVACĀ

Úsečkami spojte postupne jednotlivé čísla od 1 do 32. Dozviete sa čo je na obrázku.

Z najkrajších kresieb aprílového čísla časopisu sme vyžrebovali nasledujúcich výhercov: Martu Šoltýsovú z Vyšných Lapšov, Annu Petráškovú z Krempáč a Mateusza Leukiewicza zo Strzelič Opolských.

NAJLEPŠÍ

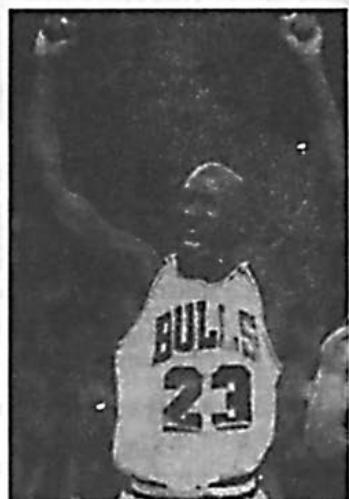
O niektorých ľudoch sa hovorí, že sú v čomsi dobrí, veľmi dobrí buď vynikajúci. O Michaelovi Jordanovi, basketbalistovi americkej profesionálnej ligy NBA sa všeobecne tvrdí, že prejde do dejín ako najlepší basketbalista na svete. Niektorí znalci tejto hry dokonca hovoria, že snáď o 50 rokoch alebo aj neskôr sa môže nájsť iný hráč, čo ho prekoná.

Narodil sa v newyorskej štvrti Brooklyn. Vyrastal vo Willmingtone v Južnej Karolíne, kam sa prestalo jeho rodina. Tam, spolu so štyrmi súrodencami, začal chodiť do školy a spoznávať prvé tajomstvá loptových hier. Čoskoro upozornil na seba neobvyklou zdatnosťou a zmyslom pre rôzne športy. Dlhá sa nevedel rozhodnúť, čo má pestovať. Napokon si zvolil basketbal, čo - ako neskôr vysvetlo - bolo jeho vari najmúdrejšie rozhodnutie. Dostal sa pod odborné vedenie a jeho výkonnosť začala rýchlo stúpať. Bol to hľadom basketbal, čo mu pomohol ukončiť elitné lycium a dostať sa neskôr na Univerzitu v Severnej Karolíne, kde sa zkrátko stal oporou univerzitného družstva. Bol všeobecný, dobré bránil, znamenite útočil. Čoskoro sa dostavili prvé úspechy - ich zoznam je dnes veľmi dlhý.

V sezóne 1982/83 M. Jordan ako kapitan Severnej Karolíny prevzal trofej najlepšieho univerzitného družstva. O rok

neskôr tento úspech zopakoval a súčasne sa stal najlepším strecom - priemerne 40 bodov na zápas. To mu otvorilo cestu do reprezentácie USA na Panamerické hry v Caracas, kde ho vyhlásili za najlepšieho hráča turnaja. Stal sa ním aj na OH v Los Angeles, kde významne prispel k vybojovaniu zlatej medaily (1984). Bolo to pre Jordana významné obdobie. Získal diplom geografa a v 1985 podpísal zmluvu s profesionálnym klubom Chicago Bulls, ktorý mu za prestup zaplatil rekordnú sumu 25 mil. dolárov. Nebolo to zadarmo. Už v r. 1987 sa stal kráľom strecom, o rok neskôr opäť na dôvažok najlepším hráčom ligy, v 1989 a 1990 - kráľ strecom, v 1991 - kráľ strecom, najlepší hráč a spolu s Chicago Bulls majster NBA.

O Jordanovom majstrovstve napísali už niekoľko kníh. Hoci v porovnaní s inými basketbalistami je nízky (198 cm), hrá geniálne, akoby chcel protirotieť niektorým zákonom fyziky. Volajú ho "Air" - vzduch. Vraj visí nad parketami tak dlho, ako chce, kým neklesnú ostatní súperi. Strieľa z najnepravdepodobnejších situácií, v poslednom momente, keď už nemožno očakávať nielen hod, ale akúkoľvek nahrávku. Útočí ako blesk, precízne strieľa, nahráva, zbiera lopky z nad koša a jeho dribbling nemá páru. V každom zápase získava prakticky najviac bodov. Je držiteľom viacerých rekordov NBA: výskok - 121 cm, 63 bodov v jednom zápase, vyše 3000 bodov v sezóne, najlepší priemer trestných bodov atď.

Je najväčšou basketbalovou hviezdou, ale má v sebe niečo z antihviezdy. Žije utiahnutu, neznáša interviewy a o jeho súkromnom živote nevedno skoro nič. Snáď len toľko, že je ženatý a má dve deti. Nechodí na recepcie, dokonca ani k prezidentovi USA, keď pozýva k sebe majstrov NBA. Napriek tomu jeho popularita neklesá, naopak, je neustále v televízii, aj keď len v reklamách. Ale to sa už spája s peniazmi. Zarába vari najviac zo všetkých športovcov. Napr. v lani podpísal zmluvu za 15 mil. dolárov s firmou Nike - výrobcom odevov a športovej obuvi (tentorok vrat za 22 mil.) a za celý rok 1992 - ako tvrdia zasvätení - zarobil 35 miliónov dol., v tom 3 mil. za hru v NBA. Nie je to iste jeho posledné slovo, veďmá iba 29 rokov. (jš)

Hviezdy svetovej estrády

QUINCY JONES

Hovorí sa, že bez neho by fenomén Michaela Jacksona pravdepodobne nikdy nevznikol, a nielen on, ale aj mnoho iných hviezd. Bez neho by bola čierna hudobná scéna chudobnejšia o jednu veľkú a neodmysliteľnú identifikačnú osobnosť.

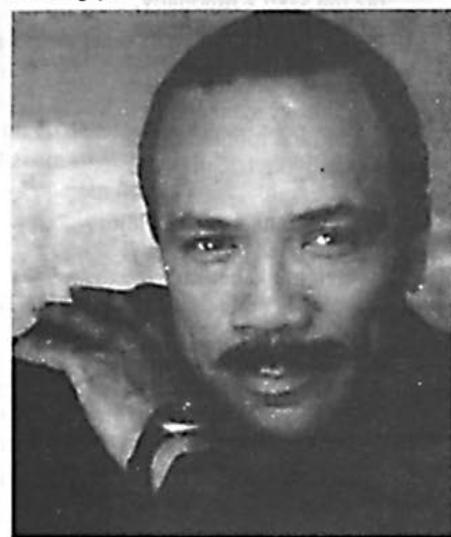
Quincy Jones - vynikajúci skladateľ, spevák, hudobník a najmä producent. Spolupracoval vyše dvadsať rokov s najvýznamnejšími spevákmami, skupinami a vôbec hviezdami populárnej hudby buďto ako skladateľ, hudobník a predovšetkým vydavateľ ich platení alebo ako tvorca showprogramov. Také mená ako Donna Summer, George Benson, Patti Austin James Ingram a Michael Jackson hovoria samy za seba. S tým posledným spolupracoval prakticky od začiatku jeho kariéry. Významne prispel k Jacksonovej popularite, nahral s ním niekoľko albumov (čiastočne s vlastnou hudbou), ktoré mali mnohomiliónový náklad. Preto úvodná konštatácia je plne opodstatnená. Mal, dalo by sa povedať,

šiesty zmysel pri vyhľadávaní talentov, prakticky každý sa preveril. Úspech vďačí i svojej dôslednosti - každý prvok či už v skladateľskej alebo producentskej činnosti musel mať dopracovaný do najmenších podrobností.

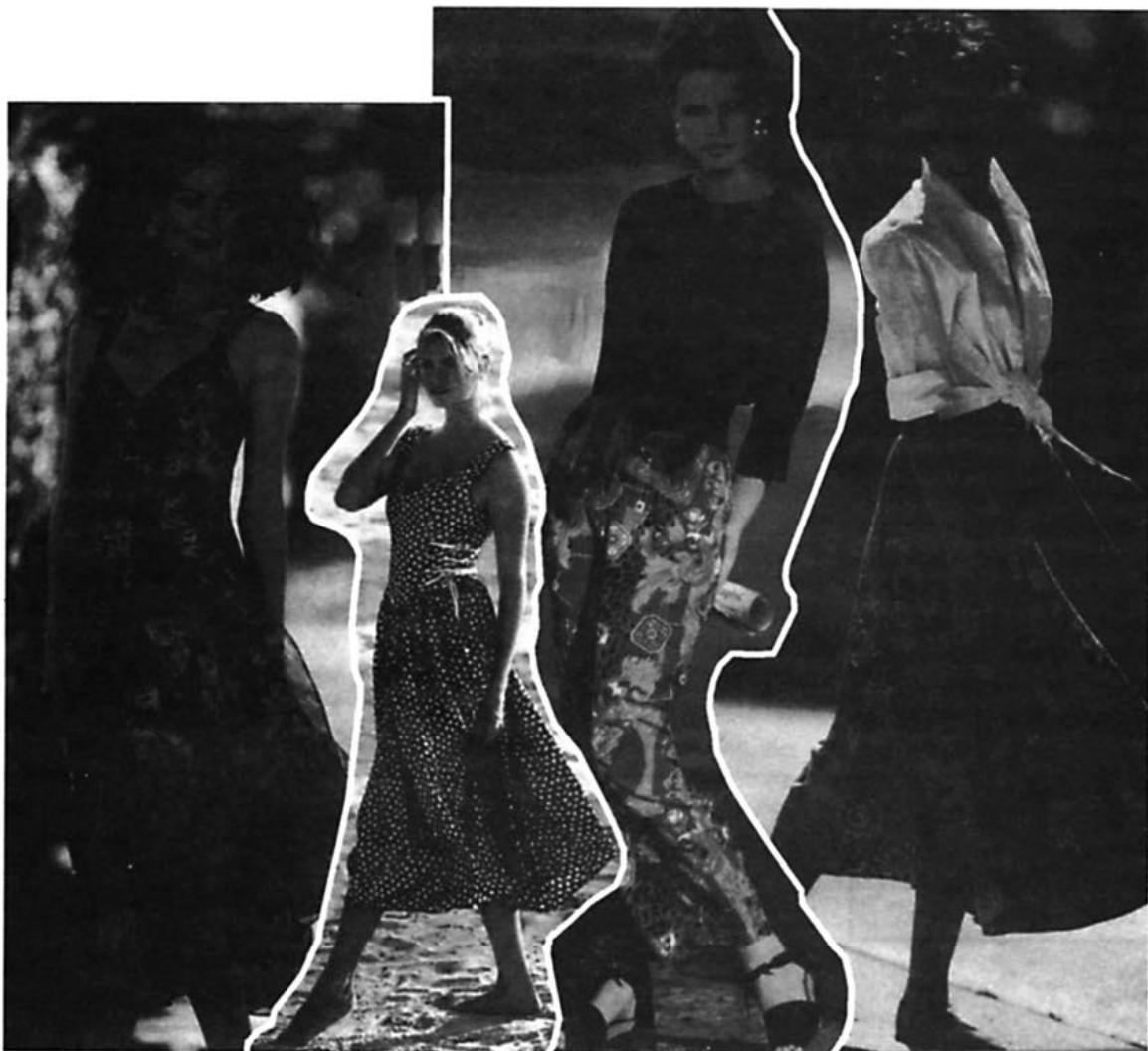
V posledných rokoch trochu obmedzil spoluprácu s veľkými hviezdami a viac sa venoval vlastnej tvorbe. Rozhodol sa vydáť vlastný sólový album, ktorý napokon po dlhej príprave vyšiel v r. 1990. Ako zanechaného vysvitlo, bol to vari najlepší z albumov, na ktorých sa Quincy Jones kedykoľvek podieľal a dosiahol obrovský úspech. Má názov Back On The Block a získal viac ocenení. Ostatne, bolo za čo, mená takých interpretov jeho skladieb ako Chak Khan, Ray Charles alebo Barbra Streisand hovoria za všetko. Na platni okrem titulnej skladby pozornosť si zasluhuje o.i. balada Sacred Garden a pieseň Birdland.

Nie je preto náhodou, že Quincy Jones bol v r. 1990 ocenený v Shrine Auditoriu v Los Angeles cenou Soul Train Music - tzv. Heritage Award, ako jeden z najväčších svetových umelcov, manažérov a producentov. Ocenili tým jeho prácu na množstve džezových projektov, na hudbe k filmom a

na "multiplatinových" albumoch M. Jacksona Out Of The Wall, Thriller a Band. Poznamenajme, že predchádzajúcimi držiteľmi tejto ceny sú o.i. Stevie Wonder, Gladys Knight & The Pips, ako aj Michael Jackson. Jones zároveň obdržal cenu Sammiego Davisa, ktorá sa od r. 1989 udeľuje najväčším osobnostiam v kategórii javisko-vej show. Pred ním túto cenu získal M. Jackson. (jš)

ŽENSKÁ A ROMANTICKÁ

- taká je tohoročná letná móda. Hýri farbami, pestrými ľahučkými látkami až máme pocit, že naše ulice rozkvitli ako jarná lúka.

Aby sme si však vedeli vybrať z tejto ohromnej palety vzorov a štýlov pripomeňme si niekoľko základných prvkov, ktoré charakterizujú LETO '93. Samozrejme, musíme sa odvolať na najväčších diktátorov módy, ktorí čo roku predstavujú svoje kolekcie na medzinárodných módnych prehliadkach a veľtrhoch.

Farby - všetky odtiene mora: zelená, tyrkysová, modrá, tmavomodrá. Alebo ak chcete - odtieň mladých zelených lístkov až po sýtu zeleň leta. Okrem toho aj všetky farby slnka - žltá, oranžová, červená.

Vzory a vzorky - dlho boli rezervované iba pre šatky, šály a kravaty. Výborne však vyniknú na hodvábnych mäkkých tkaninách, z ktorých sú ušité blúzky, sukne,

šaty a nohavice. Ženy sú farebné ako motýle.

Šaty - vrátili sa do módy takmer zabudnuté. Sú dlhé, krátke, vzorkované aj hladké, úzke aj široké. Šaty vynikajúco zvýrazňujú postavu a vyzdvihujú ženskú eleganciu. Ušité z ľahkých vzdušných tkanín ako šifón, bavlna, hodváb či viskóza sú dokonalé na horúce dni. Najmodernejšia dĺžka tohto leta je do polovice lýtok. Zdá sa, že šaty veľa zakrývajú, ale pozor - majú po bokoch hlboké rázporky, alebo je dokonca roztrhnutý každý diel sukne.

Ďalším dôležitým prvkom v móde, ak nie dominantným, je veľký návrat do 70. rokov. Na ulici vidíme dva prúdy - mladé dievčatá sa prikláňajú k širokým alebo zvonovým nohaviciam, krátkym blúzkam a vestám. Druhá časť nežného pohlavia si radšej oblieka šaty.

Nesmieme zabúdať o doplnkoch - veľké slamené klobúky ozdobené kytičkami kve-

tot a také isté slamené košky či "koše". Naše ukážky sú pre všetky ženy.

Šaty s drobnou kvietkovanou vzorkou majú priliehavý živôtik a širokú sukňu. Veľmi módne je šnurovanie na obidvoch stranách. Môžeme si k nim obuvbiele tenisky ale aj elegantné letné sandále.

Druhé šaty sú ušité z ľahučkého kvetového šifónu s dvojitou sukňou a vzadu majú veľmi efektne prekrížené ramienka.

Populárne sú široké zvonové sukne z ľahkej vzorkovanej látky. Doplniť ich môžeme jednofarebnou košeľou uviazanou na uzol alebo priliehavým tričkom.

Veľmi romantické sú aj široké vzdušné nohavice, samozrejme z peknej jemnej látky. Keď zájde slnko alebo zaveje chladnejší vietor, sukňu a nohavice doplníme dlhým priliehavým kabatíkom.

Určite si niečo z našej ponuky vyberiete, a tak aj vďaka oblečeniu príjemne a pohodlne strávite prázdninové dni.

WĘTERYNARZ

BRUCELLOZA BYDŁA

Brucellosa albo zakaźne ronienie występuje u bydła, koni, owiec i świń, może również zakażać się nią człowieka. Choroba ta ma inne objawy u zwierząt a inne u ludzi. U bydła objawia się ronieniem i powoduje przez to duże straty gospodarcze. Zakaźne ronienie obok gruźlicy jest najczęściej spotykaną i najbardziej rozpowszechnioną chorobą bydła. Chorobę wywołuje zarazek zwany od nazwiska jego odkrywcy - pałeczką Banga. Pałeczki Banga mogą dostać się do organizmu przez przewód pokarmowy przy zjadaniu zakażonej karmy, piciu zakażonego mleka, jak również przez narządy płciowe podczas krycia. Wtedy krowa zakaża buhaja, a ten wszystkie przez niego pokrywane krowy. Największa ilość zarazków jest wydalana przez krowę w czasie ronienia. Błony i wody płodowe oraz wypływ z macicy zawierają olbrzymie ilo-

ści zarazków, które zanieczyszczają ściółkę, pomieszczenie, skórę samicy i noworodka. Zarazki mogą być wydalane z wydzieliną z pochwy już na kilka dni przed poronieniem, łatwo wówczas przenoszą je osoby obsługujące krowę a zwłaszcza dojarki.

Najważniejszym objawem u bydła jest poronienie i w większości wypadków zatrzymanie łożyska. Przed mającym nastąpić poronieniem można zauważać, szczególnie u pierwiastek, obrzęd wymienia, czerwono-żółtawy wypływ z pochwy oraz przestępowanie z nogi na nogę. Mleko zmienia się w siarę. Poronienie następuje z reguły w drugiej połowie - najczęściej w 7 miesiącu ciąży. Czasem mimo choroby matki cielę rodzi się żywe, ale słabe, niezdolne do dalszego życia i wkrótce po urodzeniu pada. Każdy przedwczesny poród i każde zatrzymanie łożyska powinno nasuwać hodowcy podejrzenie zakaźnego ronienia. Jeżeli zwierzę jest źle odżywiane, osłabione chorobami, trzymane w ciemnych, brudnych i dusznych pomieszczeniach, zarazki Banga mogą spowodować ciężką chorobę całego organizmu, przebiegającą z wyraźnie widocznymi objawami, jak obrzęk stawów nóg przednich, szczególnie stawów, tzw. przednich kolan, zapalenie wymienia, zmniejszony apetyt. U buhajów objawy brucellosy są inne niż u krowy i nie tak wyraźne. Najczęściej występuje obrzęk i zapalenie jąder. Chory buhaj jest zawsze rosnoscielem choroby, zaraża bowiem krowy podczas krycia. Dlatego też przy każdej licencji buhajów pobiera się krew w celu stwierdzenia, czy nie są one chore na brucellosę.

W każdym przypadku poronienia u krowy lub zatrzymania łożyska należy zwrócić się do lekarza, który ustali przyczynę przez zbadanie, czy nie zostało to spowodowane zakaźnym zarazkiem. Płód po poronieniu i łożysko trzeba tak zabezpieczyć do czasu przybycia lekarza, aby nikt nie miał do nich dostępu. Po obejrzeniu zaś przez lekarza łożysko i płód trzeba głęboko zakopać lub spalić. Ściółkę z pod krowy, która poroniła, trzeba zebrać i spalić, a stanowisko dokładnie odkroić świeże sporządzonym mlekiem wapiennym. Zad krowy należy dokładnie wymyć roztworem lizolu czy kreoliną (łyżka stołowa lizolu lub kreolina na litr wody).

ZUZKA VARÍ

Čo na obed?

Rýchla zeleninová polievka. Rozpočet: 3 mladé mrkvky, 2 mladé petržleny, trochu zeleného hrášku, 1 mladý zemiak, 1 kaleráb, 2 lyžice oleja, soľ, vegeta, pokrájaná petržlenová vňať.

Mladú zeleninu umyjeme, očistíme a pokrájame na tenké krúžky. Hrášok vylúpeme a kaleráb pokrájame na hranolky. Zahrejeme olej, pridáme zeleninu, trochu vody a dusíme na miernom ohni. Občas podlievame. Keď zelenina dopoly zmäkne, prilejeme 1 a 1/2 l vody, pridáme soľ, vegetu a dovaríme. Nakoniec pridáme posekanú petržlenovú vňať a štipku korenia.

Guláš z kuracích žalúdkov. Rozpočet: 1 kg kuracích žalúdkov, 1 väčšia cibuľa, olej, 1 lyžička mletej červenej papriky, 1 paradajka, 2 strúčky cesnaku, soľ, rasca, 1 lyžica múky, 100 g kyslej smotany.

Žalúdky umyjeme a pokrájame na hrubšie rezančky. Na oleji speníme cibuľu, pridáme červenú papriku, soľ, žalúdky a všetko dobre premiešame. Potom pridáme rascu, prelisovaný cesnak, pokrájanú para-

daju a podľa potreby podlejeme vodou. Dusíme na miernom ohni až kým žalúdky nezmäknú. Potom guláš zahustíme múkou vymiešanou so smotanou, prisolíme a krátko povaríme. Podávame s varenými cestovinami.

Cesnaková nátierka. Rozpočet: 2 kocky topeného syra, 4 strúčky prelisovaného cesnaku, 1 lyžica kyslej smotany.

Syr roztačíme vidličkou, pridáme cesnak a smotanu. Vyšľahame alebo vymiešame do penista. Podávame s hriankami alebo chlebom. Ozdobíme krúžkami paradajky.

Hrianky s praženicou. Rozpočet: 3 vajcia, 100 g klobásy, 30 g pikantného postrúhaného syra, soľ, 1 lyžica oleja; 4 krajce chleba na hrianky, olej.

Pripravíme si hrianky. Klobásu pokrájame na kocky, trochu opečieme a pridáme rozštahané vajcia s postrúhaným syrom a soľou. Pripravíme nie veľmi tuhú praženicu, ktorú uložíme na hrianky a ozdobíme uhorkou alebo paradajkou.

MÚČNIKY

Trený višňový koláč. Rozpočet: 150 g rastlinného masla, 3 vajcia, 200 g práškového cukru, 300 g múky, 2 lyžičky prášku do pečiva, 3 lyžice mlieka,

citrónová kôra.

Maslo, žltky a práškový cukor vymiešame do penista. Pridáme múku s práškom do pečiva, mlieko a dobre premiešame. Nakoniec pridáme sneh ušľahaný z bielkov. Cesto preložíme na vymostený a múkou vysypaný plech a na vrch poukladáme vykôstkovane višne. Môžeme použiť čerešne alebo ríbezle. Pečieme v mierne vyhriatej rúre asi 1/2 hodiny.

Ovocná torta. Závin - rozpočet: 4 vajcia, 4 lyžice práškového cukru, 4 lyžice múky, 1 lyžica oleja.

Žltky s cukrom vymiešame do penista. Pridáme striedavo múku a sneh z bielkov, ľahko premiešame a na koniec pridáme olej. Cesto vylejeme na vymostený a múkou vysypaný plech a upečieme. Horúce cesto stočíme, zabalíme do papiera aby závin nepovolil a necháme vychladnúť. Potom ho natrieme ríbezlovým alebo malinovým džemom.

Krém - rozpočet: 2 lyžičky želatíny, 2 dl mlieka, 6 žltkov, 140 g práškového cukru, 300 g sladkej šľahačkovej smotany (30%). Želatinu necháme napučať v mlieku. Vymiešame žltky s cukrom, pridáme želatinu a vo vodnom kúpeli zahrevame do bodu varu (nesmie vŕieť). Potom rýchlo schladíme a pridáme vyšľahanú smotanu. Zláhka

Od takiej krowy nie wolno pić surowego mleka, gdyż człowiek może się zarazić i ciężko chorować.

U ludzi choroba objawia się napadami bardzo wysokiej gorączki, obrzękami i bólami stawów a nawet może spowodować śmierć. Krowy, która poroniła, nie pokrywa się wcześniej, niż po 3 miesiącach od czasu poronienia, gdyż wcześniejsze pokrycie nie zapewnia zacielenia. Należy dołożyć starań, aby roniące krowy unasiennią sztucznie, ponieważ krycie buhajem może spowodować zarażenie go i dalsze roznoszenie choroby. W zapobieganiu tej chorobie należy zwrócić uwagę aby: cielęce się krowy w miarę możliwości przeprowadzić do oddzielnego pomieszczenia, nie kupować krów z gospodarstw, w których zdarzały się wypadki poronienia płodu lub zatrzymania łóżyska, nie pokrywać buhajem krów nie mających świadectwa lekarskiego, że są wolne od zakaźnego ronienia oraz jak najczęściej korzystać ze sztucznego unasienniania.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

O REJESTRACJI POJAZDÓW

Od 22 maja br. obowiązuje nowe zarządzenie ministra transportu i gospodarki morskiej dotyczące rejestracji, ewidencji i oznaczenia pojazdów. Co w związku z tym każdy kierowca wiedzieć powinien.

Oczywiście rozporządzenie rewolucji nie wprowadza, ale porządkuje dotychczasowe przepisy. Szczególną uwagę trzeba jednak zwrócić na kilka spraw:

- właściciel samochodu powinien przed rejestracją przedstawić w urzędzie skarbowym poprzedni dowód rejestracyjny oraz dokument własności pojazdu, np. umowę kupna-sprzedaży, rachunek lub fakturę zapłaty;

- jeżeli samochód został sprowadzony z zagranicy, należy przedstawić oryginał dowodu odprawy celnej, a także oddać stary (zagraniczny) dowód rejestracyjny i tablicę.

Wydziały komunikacji będą jak dotychczas wydawały tablice rejestracyjne, ale:

- czasowo rezygnuje się z wydawania tablic tzw. państwowych (trzy cyfry z literką na końcu) i cudzoziemskich, a te, które obecnie są jeszcze w użyciu, będą ważne do końca 1995r. W zamian będą wydawane tablice zwyczajne;

- tablice rejestracyjne powinny być zgodne z określona przepisami normą, a napis na nich czytelny, o co powinien dbać kierowca.

Zgodnie z rozporządzeniem będą też obowiązywać nowe dowody rejestracyjne. Wzór właściwie się nie zmienił, ale mają one pewne zabezpieczenia przed fałszowaniem. Problem w tym, że owe zabezpieczenia widoczne są tylko w promieniach lampy ultrafioletowej, a więc nawet policjant, jeśli nie ma tego urządzenia, nie może stwierdzić, czy dowód jest prawdziwy. Jest to rozwiązanie tymczasowe. Zabezpieczenia nadrukowane są na już istniejących formularzach, a policjanci w radiowozach mają urządzenia pozwalające sprawdzić prawdziwość dowodów rejestracyjnych i praw jazdy. Przygotowywane są projekty zmian systemowych w rejestracji i ewidencji pojazdów, ale jest jeszcze za wcześnie, by o tym mówić.

DLA KIEROWCÓW

W ubiegłym roku zdarzyło się blisko 51 tys. wypadków drogowych, w których zgi-

nęło 7 tys. osób a 61 tys. zostało rannych. Jedną z najczęstszych przyczyn to pijani za kierownicą. Spowodowali oni prawie 11 tys. wypadków, w których zginęło lub zostało rannych 14,5 tys. osób. Jak zwalczać tę plagę?

Jak ostatnio poinformowano w Komendzie Głównej Policji, opracowano tam założenia jednolitego postępowania policjantów z nietrzeźwymi, w tym zwłaszcza sposoby badania stanu trzeźwości i zbierania materiałów dowodowych. Ustalono np., że dolną granicą stanu nietrzeźwości będzie 0,2 promille, a nie jak dotychczas powyżej 0,2 promille, co praktycznie oznacza, że już nawet dwa piwa mogą się okazać za dużo. Policja dysponuje elektronicznymi urządzeniami do badania stanu trzeźwości: alcomatami i alcotestami 7110 (urządzenia stacjonarne) oraz alcotestami 7410 (przenośne), których wskazania nie budzą zastrzeżeń i mogą być dowodem.

Obecnie za kierowanie pojazdem mechanicznym w stanie po spożyciu alkoholu przewidziana jest kara 3 miesiące pozbawienia wolności lub grzywny nie niższej niż 250 tys. zł, oraz obowiązkowo kara dodatkowa - zabranie prawa jazdy od 6 miesięcy do 3 lat. W systemie punktowym, który wszedł w życie 12 czerwca, za jazdę po spożyciu alkoholu przewidziane jest maksymalnie 10 punktów. Będą one miały wpływ na wysokość mandatów i kar.

ZALEGŁOŚCI W PODATKACH

Obowiązek zapłacenia zaległych podatków obciążać może - oprócz samego podatnika - jego małżonka, a także członka rodziny i konkubinę (konkubenta), jeśli w okresie, za który należą się podatki, osoby te stale wspólnie działały z podatnikiem i czerpały z tego korzyści, oraz - z różnymi ograniczeniami - małżonka rozwiedzionego, spadkobierców podatnika, nabywcę i dzierżawcę jego majątku, wspólnika spółki jawnej, cywilnej i komandytowej, a w/g kontrowersyjnego ust. 2 art. 47 ustawy o zobowiązaniach podatkowych - także komandytariusza i wspólnika w spółce z.o., wreszcie osobę, która firmowała działalność podatnika.

Art. 40 ust. 2 ustawy o zobowiązaniach podatkowych obliguje urząd skarbowy do odstąpienia od wydania decyzji ustalającej odpowiedzialność osoby trzeciej, jeśli przemawiają za tym zasady współpracy społecznego lub inne ważne wzgłydy społeczno-gospodarcze.

premiešame.

Pripravíme si 4 druhy čerstvého ovocia pokrájaného na kúsky. Závin pokrájame na tenké plátky a vyložíme nimi hlbšiu misku. Potom dávame vrstvami krém a ovocie až kým misku nenaplníme. Navrh poukladáme zvyšné závinové rezby. Necháme schladit a potom vyklopíme na plynkú servírovaci mu misu. Podávame ozdobené šľahačkou.

SALÁTY

Letní salát. Rozpočet: 4 vejce, malá hlávka salátu, 20 dkg žampiónů, 20 dkg ostrého sýra, 3 cukyně, půl svazečku zeleného kopru, 6 lžiček octa (citrónová šťáva, kys. citrónová rozpuštěná ve studené převarené vodě), 3 lžíce majonézy, 2 lžíce kečupu, půl lžíce sladké papriky, 1 lžíce polévkového koření, sůl, pepř, chilli, cukr, podle chuti estragon, tymián, bazalka.

Vejce uvaříme natvrdo, oloupaná nakrájíme na čtvrtky. Umyté lístky salátu, nakrájené cukyně žampióny, sýr a posekaný kopr uložíme do misky. Zvlášť podáváme omáčku: ocet smícháme s 6 lžicemi vody, přidáme majonézu, kečup, sůl, pepř, cukr, papriku, chilli a ostatní koření. Všechno promícháme a podáme v omáčníku.

HVIEZDY O NÁS

RAK (22.6.-22.7.)

 Bude to dobrý mesiac na doplnenie kvalifikácií a školenia. Keď plánuješ účasťna nejakom kurze, urob to teraz. Na pracovisku sa drž v úzadí, nedávaj zámienuklebetníkom a závistníkom. Keď zachováš rozvahu, môžeš veľa dosiahnuť. Domá ovzdušie srdečnosti a tepla. Nicklo blízky ti svojimi úspechmi urobí veľkú radosť.

LEV (23.7.-23.8.)

 Veľkú pozornosť budeš musieť venovať majetkovým otázkam, financiam, prípadne dedičskému konaniu. Daj si pozor, aby tā nepodviedli. Vážne rozhodnutia si dobre a kľudne premysli, a radšej ich odlož na neskôr, aby si sa neprenáhlili. Nevyhneš sa rodinným problémom s detmi buďto v škole alebo v ich kontaktoch s vrstvovníkmi. Musíš konáť také a opatrné.

PANNA (24.8.-23.9.)

 Budeš mať starosti s partnerom, ktorému musíš venovať veľa pozornosti. Spory sa však rýchlo vyriešia, medziiným vďaka výraznému zlepšeniu vašej hmotnej situácie. V práci sa chystajú zmeny, ktorých smer bude v značnej miere závisieť od vás. Dobre si všímaj spolupracovníkov - sú medzi nimi ľudia spoľahliví a poctíví, ale aj intriganti, na ktorých si musíš dať pozor.

VÁHY (24.9.-23.10.)

 Nebudeš sa strážovať na zdravotný stav, naopak, budeš plný energie a životných sôl. Umožní ti to bez námaha vyriešiť zložité problémy v práci. Aj peniaze ti vystačia do prvého, čo prispeje k

spríjemneniu domáceho ovzdušia. Nadálej však musíš počítať so spormi medzi súrodencami alebo s niekym z ďalšej rodiny.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

 Nemusíš si robiť žiadne starosti. V práci pôjde všetko hladko, získaš uznanie a peňažné zadostučinenie. To priznivo ovplyvní tvoju životnú situáciu a citový život. Radostné chvíle ti môžu zakaliť neprajníci, ktorí ti chcú škodiť. Venuj väčšiu pozornosť svojmu partnerovi, ktorý má zdravotné ťažkosti a nechce sa k nim priznať.

STRELEC (23.11.-21.12.)

 Zbytočne sa trápiš. Prídu priaznivé, úplne neočakávané zmeny. Budú sa týkať nielen priamo teba, ale aj tvojich detí. Kladné zmeny, aj keď v obmedzenej miere, môžete očakávať i na pracovisku. Nebudete to však mať väčší vplyv na tvoju finančnú situáciu. Vezmi do ruky ceruzku a spočítaj si plánované výdavky, aby si nezostal s prázdnou kapsou.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

 Nebude to ľahký mesiac, ale nesmies sa vzdávať. Zdravie nebude najlepšie, zabolia tā nespravidlivé podozrenia a česia intrígy. Budeš chcieť zmeniť prácu, tým skôr, že tvoje zárobky nikdy neboli vysoké a ešte sa zhoršia. Nájde sa však niekto, kto ti pomôže - starší príbuzný alebo súrodenci?

VODNÁR (21.1.-18.2.)

 Najdôležitejšia bude teraz práca a finančné otázky. Zmeny na pracovisku budú mať priaznivý vplyv na tvoje posťavenie a finančie. V osobnom živote sa čakajú nedorozumenia s partnerom. Tvoje nervy budú potrebovať dlhší odpočinok. Zišla by sa dovolenka na pokojnom mieste - pri vode alebo v horách.

RYBY (19.2. - 20.3.)

 Vďaka prílivu energie a dobrej nálady sa začneš optimistične dívať na svoju situáciu. Tvoje obzory sa rozšíria podobne ako tvoje záujmy. Neočakávané príjmy badateľne zlepšia tvoje finančie, zlepší sa tiež tvoje spoločenské posťavenie. Horšie to bude s osobnými záležitosťami, v ktorých sa veci skomplikujú. Snaž sa zatiaľ vyhnúť zavádzaným rozhodnutiam.

BARAN (21.3.-20.4.)

 Rozvinú sa tvoje zahraničné kontakty, skončia sa finančné problémy, rozkvitne spoločenský život. Určité neprijemnosti môžu vyvolať tvoje drobné, ale časté flirty, ktoré bude ľahko ukryť pred okolím. Nezabudni, že tvoje sily a energia nie sú nevyčerpateľné a že tvoje zdravie potrebuje tiež trochu pozornosti alebo aspoň krátku dovolenku.

BÝK (21.4.-20.5.)

 Na začiatku mesiaca pôjde všetko hladko; niečia srdečnosť a priateľstvo sa poteší. V profesionálnom živote takisto nebude chýbať spokojnosť - nájdeš nový, zaujímavý a náročný cieľ. Drž nervy na uzde, keď sa chceš vyhnúť konfliktom doma a so šéfom. Nepreháňaj s výdavkami, neutrácej viac ako môžete zarobiť.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

 V tomto mesiaci môže byť pre teba veľmi dôležitá tvoja fyzická kondícia, preto neber na ľahkú váhu ani drobné neduhy. Tí, čo sú pracovníkmi či zamestnancami, môžu očakávať dobrý mesiac. Pre šéfov to nebude také ľahké - môžu naraziť na značné ťažkosti. V osobnom živote bude možno nutné význe rozhodnutie, ktorého sa bude dožadovať dlhodobý partner.

NÁŠ TEST

JAKÝ JSI?

Většina osob na vedoucích místech má o sobě dobré mínění. Pro tyto funkce je rovněž potřebná určitá predispozice - některé charakterové rysy. Náš test ti pomůže prověřit své vlastní mínění o sobě.

Stačí odpovědět na otázky.

1. Myslíš, že jen hlapáci dívají lidem? (ano - 0, ne - 5)
2. Týká se to také tebe?
a/ Lidé tvrdí, že jsem velmi zlomyslný (ano - 0, ne - 5), b/ Lidé mi často mnoho věcí závidí (ano - 0, ne - 5)
3. Držíš se nejradejší svého mínění a nemáš rád novinky? (ano - 0, ne - 5)

4. Máš rád riziko a nebezpečí? (ano - 5, ne - 0)
5. Chceš být vždycky první, před ostatními? (ano - 5, ne - 0)
6. Těžko se ti pracuje mezi lidmi nepřátelskými nebo lhostejnými? (ano - 5, ne - 0)
7. Čeho si ve svém okolí všimneš přede vším?
a/ praktické užitečnosti, b/ estetiky (barva stěn, nábytek, architektura) (ano - 0, ne - 5)
8. Jsi ctižádostivý, toužíš po neustálém uznání, penězích, zvýšení kvalifikace? (ano - 5, ne - 0)
9. Myslíš, že velej tvůrci mají právo být egoisty a nebrat ohled na nikoho? (ano - 0, ne - 5)
10. Jaké máš mínění o druhém pohlaví?
a/ Nemám o nich nejlepší mínění, b/ Velmi pozitivní (a - 0, b - 5)
11. Jsi stoupencem trestu smrti v určitých případech? (ano - 0, ne - 5)
12. Co má podle tebe být rozhodující pro naše jednání? (vyber dvě odpovědi):
a/ náboženské zásady, -5, b/ ideální krásy - 5, c/

materiální a ekonomické ohledy - 0, d/ dobro jiných lidí - 5.

13. Které z uvedených vlastností bys mohl uznat za vlastní?
aktivní, agresívni, činný, ctižádostlivý, rozumující, rozhodný, autokratický, schopní, sebejistý, spolehlivý, dominující, energický, silný, nezávislý, pracovitý, inteligentní (16 vlastností - 5, nejméně 7 vlastností - 2, méně než 4 - 0)

VÝHODOCENÍ

70-35 bodů: Výborný! Jsi dobrým šéfem, optimistou a reálným snílkem. U pracovníků si ceniš věrnost, poctivost a spolehlivosť. Dovedeš si vybrat spolupracovníky-specialisty. Krátky rozhovor - a už víš, co si máš o tom člověku myslit.

Nejsi nafoukaný ani arogantní. Žiješ a necháš druhé žít. Jsi dobrým organizátorem, schopným velkých vecí.

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co o škodí podívat se občas do snáře? Je to přece enzábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

Dveřích otevřených - nalezněš přátelské přijetí; zavřených - přijdeš do styku s nepříjemnými lidmi; skřípajících - nepříjemná návštěva; hořících - budeš mít přátele.

Dvojčatech: viděti je - nalezněš bohaté rodinné štěstí; mítí je - velká rodinná slavnost.

Dvorní dámě - pýcha předchází pád.

Dvořanstvu - zahrabeš své štěstí.

Džbánu - zasnoubení a svatba; rozbitém - zanedbáváš svůj obchod.

Ebenovém dřevu - těžké neštěstí je před tebou.

Elektrickém světle - obdržíš důležité vysvětljení.

Evě - budeš sváděn k nepravostem.

Evangeliu: čisti v něm - obdržíš dobrou radu; slyšeti ho - dobré poselství.

Embryu - nové plány v podnikání.

Erbu - dojdeš uznání.

Esenci - jsi obklopen nevěrniky.

Exekuci - pomluvy.

Experimentu - nenajdeš to pravé.

Expresním dopise - nebezpečí tě očekává; vlaku - velká změna.

Extraktu - mnoho trampot.

Fackách: dáti ji někomu - někdo ti klame; dostati ji - přijdeš do špatné společnosti; viděti - hádka a potyčka.

Fanfárech - válka a drahota.

Faráři - vše jde podle tvého přání.

Fenyklu - musíš být skromný.

Fialkách: trhati je - nalezněš štěstí v lásce; dostati je - přijdeš do špatné společnosti; zdobiti se jimi - skromností získáš přátele.

Fílkách: jistí je - přátele a zisk; darem obdržeti - štěstí v lásce.

30 - 0 bodů: Vedoucí místo tě spíše trápí, než aby ti dávalo satisfakci. Navenek jsi chladný a ovládaný, budíš ve svém okolí respekt a nesmělost. Nesnášíš lenost, marnotratnost a nepresnost, ale nedovedeš to účinně vyžadovat.

Jsi rovněž neobyčejně citlivý na jakékoliv projevy nedostatku úcty a uznání, a podezíráš o to často ne ty, které bys měl.

Spolupráce s tebou není snadná. Myslíš, že všichni musí sami od seba všechno vědět. Jsi skoupý na pochvaly a tvoje kritizování může být nepříjemné a zbytečné. Zamysli se trochu a snaž se změnit!

A N N A: Je najčastejšie tmavovláška bud' blondína s čiernymi bud' modrými očami, peknou hladkou pletou, strednej bud' vysokej postavy. Je obyčajne štíhlá, svižná a veľmi driečna. Pochádza spravidla z mnohotetnej rodiny, pomerne chudobnej, a ako najmladšia medzi viacerými súrodencami býva mamičkým miláčkom. Aj preto v rodine máva posledné slovo.

Ako dieťa je Anna veľmi bystrá, nadaná a má vynikajúcu pamäť. Učí sa však priemerne tak na základnej, ako aj strednej škole, hoci túži po štúdiach na vysokej škole. Má nadanie pre prírodné vedy a často je učiteľkou matematiky, fyziky alebo chémie. Teší sa všeobecnej úcte kolegov a predstavených. Vie dobre, čo chce, koná cielavedome a vytýčený cieľ zvážša dosiahne. Anna je pravdovravná a vždy dodržuje dané slovo. Uznáva vždy konkrétné činy, ktoré prinášajú viditeľné výsledky, neznáša zato plané reči, len aby sa - ako sa hovorí - nemlčalo.

Anna je osobou plnou životnej energie a elánu a to ju neustále ženie k spoločenskej činnosti, v ktorej dosahuje značné úspechy. Ľudia ju spravidla majú radi, podrobujú si ju, hoci nie vždy dokážu oceniť jej dobrácku, nezíštnú povahu. Hoci osud nebýva k nej práve najpriaznivejší, dokáže si poradíť vždy nájde východisko aj z tej najzložitejšej situácie. Často na tom tráví, koná však k všeobecnému dobru. Žije veľmi intenzívne, a neustále sa kamsi ponáhľa. Veľmi skoro sa stáva samostatnou.

Anna sa vydáva bud' veľmi skoro alebo pomerne neskoro. Berie si často veľmi vzdialenosťho príbuzného alebo napr. priateľa niektorého z manželov svojich starších sestier. Hoci jej manželstvo je celkovo dobré a pokojné, chýba mu hlbší citový vzťah. Ozajstnú lásku, ktorá dokáže hory prenášať, vlastne nepozná. Veľmi skoro má deti, pre ktoré je dobrá, citlivou, starostlivou a obetavou matkou. Najčastnejšie obdobie v jej živote je medzi 25. a 35. rokom. Keďže má dobrú a citlivú povahu, dojíma ju každá ľudská krvda. Je vtedy večne zaneprázdněná pomáhaním blížnym a riešením ich problémov. Uznania a ďakovných slov sa však nikdy nedočká, ostatne o to ani nestojí. Žije dlho a až do konca svojich dní je aktívna a energická, vždy ochotná pomáhať iným. (jš)

Humor

- Miláčik, máš ma rád?
- Pravdaže mám, odpovic nežne on.
- A vezmeš ma?
- Čo to máš za hlúpy zvyk meniť tému rozhovoru.

Z denníka novomanželky:
Prvý mesiac po svadbe: Nikdy neoklamem svojho muža.

O dva mesiace: Nikdy by som nechcela oklamat svojho muža.
O tri mesiace: Ešte nikdy som neoklamala svojho muža.

O štyri mesiace: Už nikdy neoklamem svojho muža.

- Predovšetkým, - vraví lekár, - musíte prestarať piťa fajčiť!

Pacient sa pozrie skúmavo na lekára a pýta sa:

- Pán doktor, nebola tu predo mnou moja stará?

- Francouz - vypráví Paňžanka - se dvoří postupně: nejdřív líbá ženě ruku, potom krk, ucho...

- Ach - povzduchne si Američanka - se si již tehdy vracejí ze svatební cesty!

Vraví jeden rybár druhému:

- Ako to len robí ten človek oproti, že každú chvíľu vytiahne rybu?

- On ku každému červíkovi pridá ešte bakšiš.

- Je na čase, abys se oženil, synu - říka otec - musíš si najít ženu, která by měla podobné zájmy jako ty.

- Tati, co bych dělal s manželkou, která by běhalá za ženskými?

- Pustte ma na slobodu, ak vám prezradim kombináciu sejfu?

ČEŠKA IVANA TRUMPOVÁ, manželka známeho amerického milionára, sa preslávila vďaka svojmu rozvodu. Manžel ju podviedol a ona požiadala o rozvod. Nie však zadarmo. Tiež celá Amerika sledovala boj krásnej Ivany o veľké peniaze, ktoré sa rozhodla získať od svojho neverného manžela. Podarilo sa jej to. Slobodná a bohatá Ivana začala viesť rušný spoločenský život a okrem toho vydala knihu, ktorúj námctom sa stal vo veľkej miere jej vlastný život.

Teraz sa však Ivana rozhodla zlepšiť svoj "image" a s veľkým nadšením sa začala venovať charitatívnej činnosti. Spolupracuje s organizáciou "Very Special Art", ktorú v roku 1974 založil Jean Kennedy Smith a ktorá sa stará o fyzicky i duševne choré deti. Aj napriek tomu, že mnohé z týchto detí sú fyzicky postihnuté, je medzi nimi veľa talentov. Ivana dala do dispozície týmto deťom svoj dom v New Yorku, aby si svoje talenty mohli rozvíjať v dobrých podmienkach. Na fotografii: Ivana Trumpová so svojimi zverencami

investovala.

V tomto roku malá Lisa 25 rokov a je už veľmi bohatá. Vydala sa za hudobníka Dannyho Kenougha a je matkou dvoch synov. Priscilla je tiež bohatá. Mala vlastný majetok, ktorý značne zveľadalá.

pokládali za ďalší fantastický román. Dnes rekordný čas cesty kolem sveta činí pouhých 44 hodiny 6 minút. Rekord patrí Angličanovi Davidovi I. Springbettovi. Obľetel zemi normálnymi leteckými linkami z Los Angeles na východ pries Londýn, Bahrain, Singapúr, Bangkok, Manilu, Tokio a Honoluulu.

John a Margaret Nelsonovi z anglického Chesterfieldu dali své dcérce, narodené 31. prosince 1985, 139 rôznych jmen. Nejprve měla v rodném listči zapsáno pouze jméno Tracy, ale po několika měsících jim úředník vydal dodatečný doklad, v němž bylo uvedeno zbývajících 138 jmen.

"**SLÁVA JE KRÁTKODOBÁ**, stáva sa, že sa veľmi rýchlo pomine" - hovorí americká herečka Jodie Fosterová. A dodáva: "Preto chcem radšej ovládať 3 jazyky, mať diplom z Yalskej univerzity, čítať v originále Prousta, než by ma na ulici rozpoznávali milióny ľudí, ktorí ma videli na obrazovke."

Jodie Fosterová, ktorá len pred niekoľkými mesiacmi dovršila 30 rokov, získala už 2-krát "Oskara" a je nepochybne veľkou hviezdou. Čo však udivuje a dokonca pohoršuje filmový svet je to, že hou vôbec nechce byť. Ani svojim vzhľadom, spôsobmi, obliekaním, či životným štýlom, v ničom nechce pripomínať hollywoodskú hviezdu. Dokonca ju nazývajú "čierhou vďačou Hollywoodu".

Počas všedných dní chodí nenamaľovaná, najradšej v džínsoch a jednoduchých blúzkach. Spája sa to s jej feministickými názormi; myslí si, že ženy sa maľujú a obliekajú hlavne pre mužov a takýmto pochlebovaním pánskemu gústu Jodie pohľada. Koniec koncov nepovažuje sa za krásavici a vôbec jej to nevadí. "Mám radšej rozum, ako krásu" - tvrdí, a preto sa na istý čas zriekla filmu aj keď svoju veľkú kariéru začala ešte ako dievča. Teraz sa učí a študuje. Zaujíma sa o ekológiu a všetko, čo sa spája s ochranou životného prostredia. Celý svoj voľný čas chce venovať činnosti v hnutí Greenpeace a žiť v lone prírody, ďaleko od prefudnených miest. Na snímke: Jodie Fosterová

PRO CATHERINE DENEUVEOVOU, francúzskou filmovou hviezdu, to bol štastný rok: dostala cenu Cezara, což je francúzsky Oscar, a nominaci na Oscara, což je ve filmovém svetle rovnako vysokým výrazem uznaní. Obojí získala za roli ve filmu Indočína.

Catherine bude zanedlouho padesať, ale stále je stejně půvabná. Žila a pracovala veľmi intenzívne. Objevila se na filmovém plátně, když jí bylo sotva třináct, a od té doby zahrála v několika desítkách filmů.

Má dve děti. Christian je synem režiséra Rogera Vadima, Chiara dcerou italského herca Marcella Mastroiannih. Christian je hercem a 21letá Chiara právě debutovala po boku své matky v jejím novém filmu Ma sainsin přesérée. Catherine rovnako pochází z herecké rodiny. Její otec byl hercem, podobně ako matka Renée. Dokonca i babička pracovala v divadle - jako napověda v Odeonu. Veľmi nadaná Catherineina sestra Francoise Dorlacová zahynula v automobilové nehodě ve věku 15 let.

Catherine měla štastné děství. Od malíčka toužila po dvou věcech: mít děti a stát se filmovou hvězdou. Francouzské obecenstvo ji zbožňuje, má mnoho oddaných přátel. A Marcello Mastroianni dodnes tvrdí, že Catherine miloval nejvíce ze všech žen. Na snímku: Catherine Deneuveová

KEĎ V ROKU 1977 vo veku 42 rokov zomrel Elvis Presley, celý svoj majetok zveril v testamente svojej malej dcére Lise, ktorú mal veľmi rád. Kým však dovršila 25 rokov, majetkom disponovala jej matka Priscilla. Presley bol považovaný za miliardára, ale po rozhovoroch s právnikmi, ktorí viedli účty "kráľovi rocka", sa mladá vdova veľmi sklamala. Elvis Presley bol v posledných rokoch svojho života omámený narkotikami a alkoholom a nemohol už vesa zarobiť. Keďže mírial veľké množstvo peňazí, zanechal po sebe len skromnú sumu 10 miliónov dolárov, ktorá bola v porovnaní s jeho slávou naozaj skromná.

Naštastie sa Priscilla Presleyová, s ktorou sa Elvis zoznámil keď mala ešte len 14 rokov a považoval ju za naivnú, prejavila ako veľký finančný génius! V priebehu 15 rokov zveradila týchto 10 miliónov na sumu 250 miliónov. Prepychové sídlo Presleyovcov, Graceland, sa stalo pútnickým miestom mnohých zbožňovateľov zosnulej hviezd. Navštívilo ho už 650 tisíc osôb, čo prinášalo ročný zisk temer 15 miliónov. Veľká suma pochádza aj s autorských práv a okrem toho 1,5 milióna ročne získaťa Priscilla za pohľadnice s portrétom speváka. Peniaze, ktoré utržila za vlastnú knihu "Elvis a ja" a za reklamu kozmetiky a parfumu, vždy výhodne

ZAJÍMAVOSTI. Největší pták na zemi žil pred 11 milióny let v Austrálii. Podle jeho zkamenělých kostí, nalezených nedaleko Alice Springs, byl asi 3 metry vysoký a vážil 500 kilogramů. Nebyl vůbec schopen létat.

Když Jules Verne napsal v roce 1873 svou knihu "Za 80 dní kolem světa", všichni ji

Spišský hrad

Hrad Nitra

Zámok Budatín

DRUKARNIA

WYKONUJE NAJWYŻSZEJ JAKOŚCI, SZYBKO
I PO UMIARKOWANYCH CENACH

FOLDERY, KATALOGI, PROSPEKTY, PLAKATY,
OPAKOWANIA, SKRYPTY, ETYKIETY, NAKLEJKI,
BIULETYNY, DRUKI AKCYDENSOWE, ULOTKI
i inne

GWARANTUJEMY KOMPLEKSOWĄ OBSŁUGĘ:
od PROJEKTU, poprzez OBRÓBKĘ KOMPUTEROWĄ,
aż do INTROLIGATORKI

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE
BIURO Zarządu Głównego TSKCiS
31 150 Kraków, ul. Św. Filipa 7/4
tel/fax 34 11 27